

A KÖNYV

1955. ÁPRILIS

V. ÉVFOLYAM

4. SZÁM

Készülődés a szavalóversenyre Kiskőrösön

TARTALOM

K. J.: Lenin és a könyv.....	145
BARABÁSI REZSŐ: Előre új eredmények kivívására !.....	147
KOVÁCS MÁTÉ: A könyvtári törvény előkészítése	150
KERESZTESI MIHÁLY: Az olvasók cserélődésének okairól.....	153
Dr. TÓTH BÉLA: Ifjúságunk ponyvaolvasása és az ellene folytatott küzdelem	157
SEBESTYÉN GÉZA: A könyvtári munka. Hogyan készülnek a katalógusok	160
ZOLNAY VILMOS: Egy tévúton járó bibliográfia.....	164
KATONA JENŐ: Baesányi János könyvtára. I. rész	166
SOMOGYI GYÖRGY: A Könyvtárellátó — a könyvtárakért.....	169
LÉKAY OTTÓ: A versirodalomról.....	171
T. B.: Ankét ifjúsági irodalmunk helyzetéről.....	174
VARGHA KÁLMÁN: József Attila szerelmes versei.....	175
GYERGYAI ALBERT: Aragon, „A kommunisták” írója	177
Pillanatképek a múltból	179

PELLENGÉR

Ki hinné?	180
-----------------	-----

GONDOK ÉS EREDMÉNYEK

Dr. IGNÁTH MIHÁLY: A kaposvári ifjúsági könyvtár irodalmi szakköre	181
RYBICKSKA RAYMONDNÉ: Irodalmi előadás — előadó nélkül ...	182
HÉBENSTREIT NÁNDOR: Két Győr megyei könyvtáros munká- járól	183
HEGEDŰS ANDRÁS: A bányász-könyvtárak segítéséről.....	183
SZÁSZ MAGDA: A könyvtárközi kölcsönzésről.....	184
NAGY ATTILÁNÉ: A könyvtárközi kölcsönzés a gyakorlatban ...	185
KISS ISTVÁN: A mezőgazdasági üzemek könyvtárainról.....	185
Versenyhírek	186
Eseménynaptár	187
A SZOT elnökségének határozata az üzemi, szakszervezeti könyv- tárak munkájáról	189

A címlap MUNK TAMÁS (Magyar Foto) felvétele

É SZAMUNK MUNKATÁRSAI:

Barabási Rezső, a Népművelési Minisztérium Könyvtári Főosztályának osztályvezetője — Kovács Máté, a debreceni Egyetemi Könyvtár vezetője — Sebestyén Géza, a Műszaki Egyetem könyvtárának osztályvezetője — Somogyi György, a Könyvtárellátó csoportvezetője — Gyergyai Albert, egyetemi tanár — Vargha Kálmán, egyetemi tanársegéd — Szász Magda, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa — Durzsa Sándor, az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztályának munkatársa — Nagy Attiláné, járási könyvtárvezető, Sá-

toraljaújhely — Hegedűs András, megyei könyvtár-vezető, Eger — Kiss István, a MEDOSZ kultúr-osztályának munkatársa — Hébenstreit Nándor, járási könyvtárvezető, Csorna — Rybicska Raymondné, a Hazai Fésűsionó könyvtárosa — Tóth Béla dr., a Vendél utcai tanítónőképző tanára — Keresztesi Mihály, a XIV. ker. Szabó Ervin könyvtár vezetője — Ignáth Mihály dr. tanár, Kaposvár — Katona Jenő, A KÖNYV főszerkesztője — Zolnay Vilmos, A KÖNYV felelős szerkesztője — Lékay Ottó, A KÖNYV belső munkatársa.

LENIN ÉS A KÖNYV

Lenin a könyv embere volt. Ez a jelző ugyan alig meríti ki jellemzésben a marxizmus—leninizmus alkotó továbbfejlesztőjét, az Októberi Forradalom Jángelmű vezérét és Szovjetország megszervezőjét, a világtörténelem egyik legnagyobb alakját, egyikét a legszénialisabb elméknek és akaraterőknek, akik a történes kerekét forgaták. De itt, A KÖNYV írói és olvasói emlékeznek reá, aki — ismételjük — egész életében a könyv embere volt. Kétféle értelemben is.

Először mint olvasó, aki a legeredetibb szellemek egyike volt, de egyszersmind az emberi műveltség legjobb forrásaiból ivott. Olvasói figyelmét semmi sem kerülte el. Gorkij beszéli el, hogy egy alkalommal illegalitásában barátjánál töltött egy éjt, ahol is a Knackfusz-féle művészettörténeti monográfiák sorozata került elébe. Lenin nagy érdeklődéssel forgatta és olvasgatta őket s reggelre kelve megjegyezte: mily érdekes tudomány, mennyi ingerlő probléma, kár, hogy sohasem lesz időm már velük foglalkozni. S ugyancsak nagy íróbarátjától tudjuk, hogyan találta egyszer már a Kremlben Lenin íróasztalán Tolsztoj Háború és békéjét, a híres vadászfejezetnél kinyitva, mire Lenin megjegyezte, hogy az előző este kedve támadt e részt újra elolvasni. Különben is nagyon szerette Tolsztojt és általában az irodalmat. Nővére még akkor is vitt neki könyveket a könyvtárból, amikor a hőrtőnben volt.

Mindezek azonban csak epizódok ahhoz a rendszeres, kemény, célludatos olvasáshoz, kutató munkához képest, melyet Lenin már *A kapitalizmus fejlődése Oroszországban* című könyve megírásánál — 583 könyvet olvasott el e munkájához —, majd száműzetésében, Szibériában, végül külföldön, Zürichben, Genfben, Párizsban, Londonban folytatott. Az *imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka* című művéhez éppen úgy, mint a *Materializmus és empiriokriticizmus*-hoz is a könyvek dandárát tanulmányozta át. Tudott idegen nyelveket s rengeteg idegen nyelvű könyvet olvasott.

Külföldön úgyszólván ideje felét *könyvtárakban*, Londonban a British Museum-ban töltötte. Még a világháború alatt is sikerült a könyvtárak közti kölcsönzés útján megkapnia a szükséges könyveket és folyóiratokat Németországból. Lenin nem azt tekintette egy nyilvános könyvtár büszkeségének és dicsőségének, hogy hány ritkaság, hány XVI. századbeli kiadvány vagy XVIII. századból származó kézirat van birtokában, hanem azt, hogy milyen széles körben forognak könyvei a nép között, hány új olvasót tud bevonni, milyen gyorsan tud kielégíteni bármely könyvigénylést, hány könyvet ad ki otthoni olvasásra, hány gyereket von be az olvasásba. Cikket is írt erről. *Mit tehetünk a népművelésért* címmel, amelyben munkás-olvasóinak figyelmét a könyvtárügyek megszervezésére irányította. Könyvet a tömegeknek — s a könyvtár: út e jelszó megvalósításához.

Leninnek ez az írása már átvezet bennünket ahhoz az időszakhoz, amikor mint a győzelmes Októberi Forradalom vezére s a népbiztosok tanácsának elnöke a könyvvel, a *könyvtárak ügyével* most már nem csupán maga és olvasói, hanem milliók és milliók számára foglalkozott. Ő kezdeményezte a könyvtárügyek átszervezését az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaságban. Már az Októberi Forradalom legelső napjaiban megírta javaslatait a Petrográdi Közkönyvtár munkájának új módon való megszervezésére, majd félévre rá ő maga megfogalmazta a Népbiztosok Tanácsának rendeletét a könyvtárügy helyes megszervezésére, a svájci—amerikai rendszer bevezetése érdekében. Figyelme minden részletre kiterjedt. Például: 1.

tudja-e pontos adatokkal igazolni a könyvtáros könyvtára kötetforgalmának növekedését, 2. olvasóterme látogatottságát, 3. a könyv- és újságcserét más könyvtárakkal és olvasótermekkel, 4. központi katalógus összeállítását, 5. a vasárnapok felhasználását, 6. az esték felhasználását, 7. új olvasórétegek, nők, gyermekek, nemorosok stb. megnyerését, 8. tud-e válaszolni az olvasók kérdéseire, 9. milyen egyszerű és gyakorlati módszereket alkalmaz a könyvek és napilapok megőrzésénél, megóvásuknál, a könyveket és napilapokat az olvasás után gépiesen rakják-e el vagy rendezik, 10. a kikölcsönzésnél, 11. a biztosítékok leegyszerűsítésére a kikölcsönzésnél, 12. a postai küldésnél? stb. Tette pedig mindezt akkor, amikor a leghősibb erőfeszítésekre volt szükség, mert ugyanezen időtájt írt levelében írja: »nincs fűtőanyagunk, a gyárak államaik, kevés a papír, nem tudunk könyvhöz jutni. Ez mind igaz, de azonkívül igaz az is, hogy nem tudjuk megszerezni azt a könyvet sem, ami van...«

Lenin roppant jelentőséget tulajdonított a könyvtárügy jó megszervezésének s a kultúrforradalom e részére rendkívül nagy figyelmet fordított. Erről ékesszólóan tanúskodik a Lenin a könyvtárakról című mű, amelyben egybe van gyűjtve számos Lenin-től származó cikk, beszéd, utasítás és általa aláírt rendelet. Ezekből kiviláglik, mennyire figyelemmel kísérte Lenin a könyvtárügyek megszervezését, mennyire konkrétak voltak útmutatásai. Még arra is ad útmutatást a könyvtári osztálynak, hogy miképpen kell megszervezni a szocialista versenyt a könyvtárak között. Ha megteremtjük az egész országot jól kiszolgáló könyvtári hálózatot — tanította Lenin —, akkor a nép százszorta erősebben, gyorsabban, sikeresebben vonzódik majd az írástudáshoz, a fényhez, a tudáshoz. Akkor majd a népművelés ügye hétmérföldes léptekkel fog előrehaladni.

Lenin szerette idézni a francia közmondást: *Du choc des opinions jaillit la vérité*, a vélemények összecsapásából bukkan elő az igazság. A »vélemények« megismerését a könyvek közvetítik. Lenin érezte a jó könyv erejét, elsősorban Marx könyveit. Számtalanszor mondta: »ki akar tanácskozni Marxszal?« Ő állandóan »tanácskozott« Marxszal. A forradalom legnehezebb pillanataiban Marx olvasásához folyamodott, fölkeresték dolgozószobájában, amikor köröskörül minden vonrongott, Lenin pedig Marxtól olvasta, s néha nagyon nehezen lehetett csak a könyvtől elszakítani. Ime az igaz olvasó!

Nyolcvanötödik születésnapján minden magyar könyvtáros és olvasó tisztelettel hajlik meg Lenin emléke előtt.

K. J.

Kitüntetett könyvtárosok

A népművelési miniszter »A szocialista kulturáért« kitüntető jelvényt a következőknek adományozta:

<i>Csombok Józsefné</i>	népkönyvtáros	Visznek
<i>Páldy Róbert</i>	könyvtárvezető h.	Fejérmegyei Könyvtár
<i>Sánta Józsefné</i>	népkönyvtáros	Szentlőrinc
<i>Sógor Mária</i>	könyvtáros	Baracs-Templomos puszta
<i>Szabó Margit</i>	könyvtárvezető	Siklós
<i>Smelkó Tiborné</i>	megyei könyvtárvezető	Budapest

A népművelési miniszter »miniszteri dicsérő oklevelet« adott az alábbiaknak:

<i>Havrilla János</i>	könyvtáros	Perkáta
<i>Horváth József</i>	könyvtáros	Enying
<i>Jakobi Edit</i>	könyvtárvezető	Szigetvár
<i>Trapp Sándor</i>	könyvtárvezető	Drávacsepely
<i>Vajda Józsefné</i>	könyvtárvezető	Sásd
<i>Vándor János</i>	könyvtárvezető	Szókéd
<i>Venezs Béla</i>	könyvtárvezető	Sztálinváros

ELŐRE ÚJ EREDMÉNYEK KIVÍVÁSÁRA!

Minden könyvtárosban és könyvvvel dolgozóban felmerül a kérdés: milyen következtetéseket kell levonnia a párt Központi Vezetősége márciusi határozatából? Milyen eredményeket értünk el a magunk területén az 1953-as júniusi határozatok által kijelölt úton haladva, milyen hibákat követünk el s milyen feladatok állnak előttünk? Ezekre a kérdésekre szeretnénk választ adni.

I.

Folyóiratunkban több cikkről foglalkozott azokkal az eredményekkel, amelyeket könyvtárügyünk a felszabadulás óta elért. Való igaz, azelőtt évszázadok alatt sem fejlődött annyit könyvtárügyünk, mint a legutóbbi tíz évben, különösen ha a népkönyvtár-ügyet tekintjük. Ez a fejlődés a párt 1953 júniusi határozata után — nem annyira a könyvtárak számát, mint könyvtáraink állományát, a könyvtárak hatását tekintve — meggyorsult. Könyvkiadásunk ugyanis az elmúlt másfél esztendőben jelentősen megjavult, a korábbinál sokkal inkább figyelembe vette mind a felnőtt, mind az ifjú olvasók kívánságait, nagyjából-egészéből megszüntette korábbi egyoldalúságát, bátrabban nyúlt haladó hagyományainkhoz, sok magyar és külföldi klasszikus író művét jelentette meg. Ennek következtében könyvtáraink könyvállományának összetétele is lényegesen jobb lett és jobban ki tudta elégíteni az olvasók igényeit. Így a vidéki könyvtárhálózat könyvtáraiból kölcsönzők száma 1952 óta közel kétszeresére emelkedett, a kikölcsönzött kötetek száma pedig több mint kétszeresére, és 1954-ben túlhajadta már a 12 millió kötetet, a fővárosi kerületi könyvtárak adataival együtt a 15 milliót. A szakszervezeti könyvtárakból kikölcsönzött kötetek száma, ha nem is ilyen mértékben, de szintén lényegesen emelkedett.

A legutóbbi másfél évben a már korábban létrejött állami könyvtárhálózat megszilárdult. Ma már majd minden létrehozott községi népkönyvtár valóban és rendszeresen működik. A megyei és járási könyvtárak állandóan figyelemmel kísérik s irányítják munkájukat. A megyei könyvtárak elindultak azon az úton, hogy népkönyvtári szerepük betöltése mellett megvéjűk tudományos könyvtáraivá fejlődjenek. Megkezdték a területükre vonatkozó történeti, néprajzi és egyéb irodalom összegyűjtését és feldolgozását. A megyei és járási könyvtárosok szakmai és műveltségi színvonala lényegesen fejlődött. Sokan közülük elvégezték vagy most végzik a könyvtáros-főiskolát.

Az állami hálózat könyvtárainak az illetékes tanácsok hatáskörébe való átadása szintén a könyvtárügy fejlődését eredményezte. A tanácsok ma már a magukénak tekintik a könyvtárakat is s gondot fordítanak fejlesztésükre.

A SZOT elnökségének legutóbbi, a könyvtárügyre vonatkozó határozata szintén komoly lépés előre a szakszervezeti könyvtári hálózat megszilárdításában, az igen sok szakszervezeti könyvtár munkájának jobb összefogására és irányítására.

II.

Nem hallgathatjuk el eredményeinket, de azt sem állíthatjuk, hogy a Központi Vezetőség 1953 júniusi, majd a párt III. kongresszusa határozatainak végrehajtása közben nem követünk el hibákat. Ezek a hibák természetesen összefüggésben voltak a gazdasági, a politikai és a kulturális élet egyéb területein elkövetettekkel, s bizonyos, hogy ezek nélkül eredményeink még nagyobbak, nevelő munkánk még hatásosabb lett volna.

A Központi Vezetőség az 1955 márciusi határozatában hangsúlyozza, hogy a jelenlegi szakaszban a jobboldali elhajlás az a veszély, amely legnagyobb akadály a fejlődésünknek.

Miben áll ez a jobboldali veszély? Általában abban, hogy lebecsüljük a régi hatalmába visszakívánkozó osztályellenesség erejét és restaurációs törekvéseit. Lebecsüljük a jobboldali nézetek hirdetői a párt és a munkásosztály élenjáró és vezető szerepét. Lebecsüljük — a kultúra területéről szólva — a tőlünk idegen kultúra káros, romboló, visszahúzó hatását és figyelmen kívül hagyják, hogy a szocializmus felépítése, a szocialista kultúra elterjesztése csak a proletariátus pártjának, a proletárdiktatúra államának — és intézményeinek — vezetésével és aktív közreműködésével valósulhat meg.

III.

A Központi Vezetőség 1953. évi júniusi határozata a dolgozó tömegek igényeinek jobb, teljesebb kielégítése felé fordította az állami és pártszervek figyelmét. Az olvasók igénye hamarosan felszínre tört és eljutott a könyvkiadást irányító szervekhez. Az olvasók a hiányzó magyar és külföldi klasszikusok, valamint az ifjúsági irodalom bőségesebb kiadását követelték. Ez a követelés jogos és indokolt volt. Könyvkiadásunk és ennek nyomán könyvtáraink szerzeményezése jórészt már teljesítette is.

Az olvasók azonban sok helytelen igényt is támasztottak. A könyvkiadás múlt évi terveinek megbeszélésekor számos helyes és figyelemreméltó javaslat mellett sok helytelen is elhangzott. Ezeket a helytelen igényeket a könyvtárosok igen sok esetben szó nélkül hagyták, nem léptek fel magyarázó, nevelő szóval ellenük, sőt az is előfordult, hogy könyvtárosok magukévá tették ezeket a helytelen javaslatokat és így továbbították őket. Mi más volt ez, mint az elmaradott rétegek uszályába kerülés?

Kétségtelen, hogy a könyvtáros a könyvállomány gyarapításánál köteles figyelembe venni olvasóinak véleményét és javaslatait, de az is kétségtelen, hogy szerzeményező munkájának ez nem lehet egyedüli irányítója, csak egyik szempontja. Egyrészt azért, mert nem minden, az olvasóktól jövő javaslat helyes, másrészt azért, mert a könyvtárosnak nevelő szerepe is van. S politikailag helyesen tájékozott, sokoldalúan művelt, szakmailag jól képzett olvasókat csak megfelelő állományú könyvtárral nevelhet.

Az elmaradott olvasók uszályába kerülés megmutatkozott abban, hogy a könyvtárosok nem kis része az utóbbi időben elhanyagolta a politikai és népszerű tudományos könyvek beszerzését és szinte kizárólag csak szépirodalmat vásárolt. Egyes könyvtárak még a marxizmus—leninizmus klasszikusainak sorozatban megjelenő könyveit sem vették meg, sorozataik kiegészítését elhanyagolták. Erre a hibára a könyvkiadás és könyvterjesztés szervei több ízben felhívták a figyelmet, de a vesztélyt maga a minisztérium is lebecsülte. Hasonló jelenség volt az is, hogy a vidéki könyvtárak a mezőgazdasági szakirodalomból majdnem kizárólag az egyéni gazdaság és a háztáji parcella termelékenységét emelő és a jól jövedelmező mezőgazdasági ágakra vonatkozó könyveket szereztek be. Természetesen a hiba nem az volt, hogy a méhészetre, házinyúltenyésztésre, a gyümölcstermesztésre stb. vonatkozó könyveket megvásárolták — a párt politikája ma is nagy figyelmet fordít az egyéni gazdaságok termelékenységének emelésére —, hanem az, hogy teljesen elhanyagolták a szocialista mezőgazdasági nagyüzem termelékenységének emelését elősegítő szakkönyvek beszerzését és propagandáját. A termelőszövetkezeteket népszerűsítő, a Szovjetunió kolhozainak élenjáró példáját hirdető könyvek beszerzése és kölcsönzése is háttérbe szorult.

Igen sok könyvtárban a magyar és külföldi klasszikusok szépirodalmi műveinek kölcsönzése mellett elhanyagolták a könyvtárosok az élő magyar írók és a szovjet írók szocialista-realista műveinek propagálását. Ezt a kölcsönzött művek statisztikája több könyvtárban bizonyítja.

Nem a magyar és nyugati klasszikus irodalom számait tartjuk soknak, hanem azt a nevelő munkát, azt a tudatos, aktív könyvpropagandát és annak az eredményeit hiányoljuk, amely a szocialista-realista irodalom elterjesztéséhez nélkülözhetetlenül szükséges. A könyvtárakat irányító szervek is és a könyvtárosok is megfélemedtek arról, hogy a szocialista kultúra nem hatol be magától a tömegekbe. A szocialista könyvtáros olvasóinak nem egyszerű kiszolgálója, hanem tanítója és nevelője. Bátor, türelmesen és rendszeresen kell propagálnia, ajánlania azokat a magyar és szovjet szocialista-realista műveket, amelyeket az olvasók még kevésbé ismernek, mint a klasszikusokat, de amelyek a mi életünkéről, illetve a szocializmus országai embereinek életéről szólnak és így különösen nevelő hatásúak.

Mindez természetesen nemcsak a közművelődési, de a tudományos könyvtárak dolgozóira is vonatkozik. A tudományos könyvtárak munkatársainak is feladata az olvasók irányítása, egyrészt a marxista—leninista világnézetet sugárzó könyvek aktív propagálásával, másrészt az ellenséges és káros munkák kiadásának megtagadásával, ha ezekre az olvasóknak nem tudományos munkájához van szükségük. Hogy indokolatlan kéréseket ne kelljen megtagadni, fontos feladata a tudományos könyvtáraknak — különösen azoknak, amelyeknek olvasói túlnyomórészt nem tudományos kutatók —, hogy mihamarabb kiépítsék — az aktív ajánlás biztosítására — olvasói katalógusukat.

IV.

Köztudomású tény, hogy az üzemi, szakszervezeti könyvtárak — a munkásosztály könyvtárai — mennyire rászorulnak a szakértő segítségre s mennyire igénylik azt. Néhány megyei könyvtárunk, így a miskolci és néhány budapesti kerületi könyvtár áldozatos munkával komoly segítséget is nyújtott nekik. De sok helyen még mindig késlekednek. Több, mint egy éve van rá határozat, megállapodás a Népművelési Minisztérium és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár között, hogy a könyvtár módszertani osztálya keretében létrehozza a szakszervezeti könyvtárakat segítő részleget és megindul Budapesten is a szakszervezeti könyvtárakat rendszeresen, tervszerűen támogató módszertani munka. De még ma is — különféle nehézségekre való hivatkozással — ott tartunk, ahol egy évvel ezelőtt. Mi más ez, mint a munkásosztály vezető szerepének kellő meg nem értése? Nem elég szóban elismerni a munkásosztály vezető szerepét. Minden tőlünk telhetőt el kell követnünk, hogy a munkásosztály kulturális fejlődését elősegítsük.

V.

Ifjúságunk általában olvas, de még csak egy része kölcsönöz könyvtárból könyvet. Sok gyerek és ifjú szemetet, káros ponyvát fal. Feladatunk, hogy az egész ifjúságot bevonjuk a könyvtári olvasásba. De még mindig kevés az ifjúsági könyvtár és a meglévőnek állománya is szegényes. Ha nem akarunk lemondani arról, hogy ifjúságunk ma még nem olvasó vagy ponyvát kedvelő része is művelt és gondolkodó, jól képzett és helyesen tájékozott dolgozó legyen, akkor már a közeljövőben komoly erőfeszítéseket kell tennünk olvasóvá nevelésünk érdekében. Több és jobban felszerelt ifjúsági könyvtárat kell létrehozunk, különösképpen Budapesten. Össze kell gyűjtenünk és közreadnunk az ifjúsággal való foglalkozás tapasztalatait. Mind könyvkiadásunknak, mind könyvtárainknak elsőrendű feladata, hogy elégséges és magas színvonalú ifjúsági irodalmat adjon fiataljaink kezébe.

A liberalizmus, a lazaság az ifjú olvasókkal való foglalkozás területén sem ritka jelenség. Legtöbbször a könyvek nem-ismeréséből eredt az, hogy 10—12 éves gyermekeknek fiatalokra káros hatású könyveket kölcsönöztek. Zola könyvei, a Bovaryné, de még Amado egyik-másik könyve sem való gyermekek kezébe. Es kétségtelenül oportunisták, ha a könyvtáros azzal adja ki ezt a könyvet, hogy »ha a gyermek a könyvtárból nem kapja meg ezeket, megszerzi máshonnan«.

A szocialista tulajdon védelme terén — különösen gyermekekkel kapcsolatban — több helyt szintén káros liberalizmussal találkozhattunk. Nem tartatták be a határidőket, indokolatlanul elengedték a késésért járó pénzbüntetéseket — mindez az amúgyis szűkös könyvállomány csökkenéséhez vezetett és így ellentétes volt az olvasók érdekeivel is.

VI.

Ez alkalommal főleg a hibákról beszéltünk. Nem azért, mintha a könyvtárügyünk utóbbi másfél-két esztendejét a hibák jellemezték volna. Mint már előljáróban megállapítottuk, nagyot haladtunk. De, ha tovább akarunk előre jutni, le kell küzdenünk fejlődésünknek ezeket a rendellenes kinövéseit. Az elkövetett hibák ugyanis nem voltak véletlenek és ha nem vesszük fel ellenük a harcot, tovább burjánozhatnak. Fejlődésünk jelen szakaszában a kispolgári nézetek nap mint nap újra élednek s legyőzni őket csak következetes, szívós, elvi harccal lehet.

A Népművelési Minisztérium, a különböző tanácsok, a szakszervezetek és nem utolsósorban könyvtárosaink összefogására van szükség ahhoz, hogy az elkövetett hibákat kijavítsuk, és az újabbakat megelőzve, új, az eddiginél még nagyobb eredményeket érjünk el népünk műveltté tételében.

Barabási Rezső

A Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó 1953. január 1-én alakult meg s még abban az évben 41 művet jelentetett meg, köztük 8-at csehszlovákiai magyar íróktól; 1954-ben 112 művet, köztük 7. ottani magyart. Az 1955/56. évi tervben egyelőre 65 mű szerepel, ebből a helyi magyar irodalmat 14 mű képviseli. A kiadó szépirodalmi, ifjúsági és — jóval kisebb számban — ismeretterjesztő művek kiadásával foglalkozik.

Központi könyvtár irányítja a jövőben a közhász szakszervezethez tartozó budapesti üzemi könyvtári munkáját. A könyvbeszerzést is központilag intézik, ezzel a rendelkezésre álló beszerzési keret jobb felhasználása várható és a könyvállomány cseréjét is biztosítják. A központi könyvtár a kisebb üzemi könyvtárosainak is segítséget fog adni a tömegpropaganda munkában. (N. E.)

A KÖNYVTÁRI TÖRVÉNY ELŐKÉSZÍTÉSE

1.

Az elmúlt tíz évben, főként pedig az első ötvenes terv során a magyar könyvtárügy csaknem minden területén számottevő és alapvető fejlődést ért el. Fokozatosan kialakultak népi demokratikus könyvtárpolitikánk célkitűzései és elvileg megfelelően tisztázódtak a könyvtárügy tárgyi, szervezeti, módszertani és személyi feltételeinek főbb követelményei. »A Könyvtáros« évfolyamaiban a cikkek egész sora ad számot erről a fejlődésről. »A Könyv« legutóbbi számában pedig Haraszthy Gyula tanulmányából számszerűen is kitérnek könyvtáraink és egyes könyvtártípusaink tízéves fejlődésének komoly eredményei. Ma már közművelődési, tudományos és szakkönyvtárainkban együtt — az iskolai, honvédségi, rendőrségi és más nem nyilvános könyvtárak kivételével — mintegy 30 millió 900.000 könyv és egyéb dokumentum van, amiből csaknem 1.800.000 olvasó egy év alatt több, mint 31.000.000-t használt. Ez az egyetlen adat is jól mutatja, hogy a magyar könyvtárügy felfejlődött a legszélesebb tömeghatású művelődési lehetőségek és eszközök közé. S ha ez jelenleg még nem is ment át a köztudatba, valójában ma már a rádió, mozi, sajtó és iskolázás mellett művelődéspolitikánk egyik fő tényezőjévé és eszközüvé vált.

Mivel és hogyan érték el könyvtáraink ezt a hatalmas fejlődést? Elsősorban azaz, hogy szervezeti felépítésüket, könyvállományuk összetételét, munkamódszereiket igyekeztek társadalmunk tényleges könyvtári igényeihez szabni. Könyvtárpolitikánk egyre éberebben figyelt az élet szükségleteire és könyvtártípusaink egyre szorosabban kapcsolódtak ahhoz a területhez és szervhez, ahol vagy amelynek a keretében a könyvtári igény jelentkezett. Pl. tanácsokhoz, szakszervezetekhez, a termelőmunkához, az oktatáshoz, tudományos kutatáshoz, államigazgatáshoz stb. Ennek eredménye, hogy ma már minden könyvtárunk, még országos nagy könyvtáraink is szorosan és szervesen be vannak ágyazva az életbe. Ez nagy előny, mert könyvtáraink nem élnek külön életet, nem maradnak ki társadalmunk fejlődő lendületéből, hanem benne gyökereznek az életünk és művelődésünk mai áramló folyamatában.

2.

Ez könyvtárügyünk fejlődésének a pozitív oldala. Ma már világosan előtűntek azonban ennek negatív vonásai, mozzanatai is. Mert társadalmunk felszínre tört

könyvtári igényeihez való alkalmazkodás, az életbe való beágyazódás más oldalról azzal a hátránnyal járt, hogy könyvtárügyünk túlságosan széttöredezett, elaprózódott. Az egyes könyvtárak és könyvtártípusok túlságosan is decentralizálódtak, anélkül, hogy a maguk új, korszerű szervezeti keretei országosan kiépülhettek volna. S ebből számos komoly nehézség, sőt hiba adódott. Ma már a könyvtárügy egységének és törvényes szabályozásának hiánya komoly akadálya a további fejlődésnek. Mert helyes, hogy társadalmunk minden számottevő könyvtári igényéről úgy és ott gondoskodjunk, ahol ez a szükséglet valójában jelentkezik. Helyes, hogy az így kialakult népkönyvtár, szakszervezeti, iskolai vagy szakkönyvtár szorosan beépüljön annak a szervnek, intézménynek a keretébe, amelynek támogatására hivatott, de nagy nehézségek forrása és a további fejlődés kerékkötője, ha sem helyileg, sem országosan nem tudja megvédeni szakmai érdekeit, ha a könyvtárügynek országosan nincs meg a szakmai egysége, ha saját magáról, anyagi feltételeiről, szakmai igényeiről sem tud megnövekedett súlyának és művelődéspolitikai jelentőségének megfelelően gondoskodni. Egész művelődéspolitikánk szempontjából komoly hiba, ha a könyvtárügy az élet versenyében művelődéspolitikánk fő tényezői között és mögött lemarad, ha törvényes szabályozás híján a könyvtár ki van szolgáltatva a helyi szervek (tanácsok, vállalatok, intézetek, hivatalok, iskolák stb.) esetleges meg nem értésének, ha széttagoltsága miatt művelődéspolitikai jelentősége nem megy át köztudatunkba.

3.

Hogyan lehet és kell ezeken a nehézségeken segíteni?

A könyvtárügy szakmai egységének létrehozásával, művelődéspolitikai jelentőségének határozott kiemelésével. Minderre legalkalmasabb mód az új, korszerű könyvtári alaptörvény elkészítése és kiadása, amely befelé és kifelé is, felfelé is, felfelé is rendezze és szabályozza a könyvtárügy megoldatlan kérdéseit.

Ma már megérett a helyzet arra, hogy a könyvtárügy eddigi eredményeit és további fejlődését törvényerejű rendelet szabályozza, védje és segítse elő. Ma már felszínre került társadalmunk minden számottevő könyvtári igénye. Kialakultak a területi igényeket kielégítő vidéki népművelési és fővárosi könyvtári hálózataink. Létrejötték a munkahely igényei

szerint a szakszervezeti könyvtáraink, valamint vállalati, intézeti, hivatali könyvtáraink. Megvan legalább a keretük iskolai tanulói és tanári könyvtárainknak. Fokozatos fejlődéssel kiformalódtak általános tudományos és tudományos szakkönyvtáraink, valamint hálózataik. Ez idő szerint tehát már előttünk állanak egész könyvtárügyünk korszerű keretei. Tisztázódtak az egyes könyvtárak és könyvtártípusok korszerű célkitűzései, feladatkörei, a könyvtári munka helyes tartalma, alkalmas módszerei, a könyvtári dolgozókkal szemben támasztott politikai, szakmai és általános műveltségi követelmények. Ma már reálisan megvan a lehetősége annak, hogy a könyvtárügyünk országos szervezeti felépítését, egyes könyvtárait és könyvtártípusait, helyi és országos felügyeletét, tárgyi és személyi feltételeit, a belső munkáját az alaptörvényben úgy szabályozzuk, hogy az a valóságon nyugodjék, a könyvtárügy korszerűen kifejlesztett értékeit, kezdeményezéseit rögzítse, de ugyanakkor a további kívánatos fejlődés távlatait körvonalazza és ezek felé az egész könyvtárügyet előrelendítse. Elégge kialakult és megszilárdult a könyvtárügyben mindaz, ami új és bevált ahhoz, hogy törvénybe foglalható legyen és a további fejlődés alapjává váljék. Ma már nem fenyeget az a veszély, hogy valami olyan kerül be az alaptörvénybe, ami hamar elavul, vagy olyan célt tűzünk ki benne, ami nem bizonyul majd reálisnak. A könyvtárügy szakmai egységét és érdekeit ugyanúgy országos érvényű törvényben lehet és kell tehát biztosítani, mint a múzeumügyét, vagy a levéltárügyét, a sportét vagy a statisztikáét, a sajtóét vagy a rádióét, a színházét és a filmügyét, valamint az iskolázását. A könyvtárügynek, valamint társadalmunk, termelésünk és kulturális életünk egyes szerveinek és intézményeinek is egyként érdeke, hogy életünk és művelődésünk könyvtári szükségleteiről kellő színvonalon, országos érvénnyel gondoskodhassunk.

4.

Mánmost mit tartalmazzon a könyvtárügy alaptörvénye?

Mindenekelőtt a bevezető, általános részben világosan meg kell adnia a könyv és könyvtár művelődéspolitikai jelentőségének korszerű megfogalmazását, társadalmi funkcióinak meghatározását, népművelési, szakszervezeti könyvtáraink, vállalati, intézeti, hivatali szakkönyvtáraink, iskolai tanulói és tanári könyvtáraink, valamint általános tudományos nagy könyvtáraink és tudományos szakkönyvtáraink feladatköreinek, gyűjtőkör-

rének, belső szervezeti felépítésének és hálózati kapcsolatainak körvonalazását. Ugyanitt szabályoznia kell a magyar könyvtárügy egységét biztosító szakmai szervezeti kereteket, az állami és egyéb közületi felügyelet jogkörét és kötelezéseit, a könyvtárközi együttműködés módjait és formáit, a könyv és könyvtár védelmét, pl. a ritkaságok, régiségek, a »könyvtári műemlékek« nyilvántartását, megvédését stb.

A következő fejezetekben sorjában részleteznie kell az egyes könyvtárak és könyvtártípusok fogalmát, helyes elnevezését, sajátos feladatkörét, az ellátandó könyvtári munka tartalmát, formáit és módszereit, belső szervezeti felépítését, a fiókokkal, letétekkel, kölcsönző-állomásokkal s más hálózati részlegekkel való kapcsolatát, a hálózati központi könyvtárak felügyeleti jogkörét, módszertani munkájának tartalmát, s nem utolsósorban a szóbanforgó könyvtár működési feltételeinek (pl. épület, felszerelés, dologi kiadások, munkaerőlétszám stb.) biztosítását.

Egyszóval ezeknek a fejezeteknek tartalmazniuk kell mindazoknak a tényleges, időszzerű és sajátos könyvtárpolitikai kérdéseknek a szabályozását, amelyek az illető könyvtárban ill. könyvtártípusban fontosaknak bizonyultak s amelyek rendezése megszilárdítja a könyvtár, könyvtártípus eddigi eredményeit és serkenti további fejlődését.

Mindezek alapján a könyvtári alaptörvény főbb fejezetei a következőképpen alakulhatnak:

Bevezető rész, amely kiemeli a könyvtárügy tízéves fejlődésének főbb mozzanatait; társadalmunk könyvtári igényeit, a könyv és könyvtár megnövekedett művelődéspolitikai jelentőségét, s a könyvtárügy tovább fejlesztésének szükségét és távlatait.

I. A könyvtárügy általános kérdései.

1. A könyv és könyvtár társadalmi funkcióinak, a könyvtárügy országos egységének és az egyes könyvtártípusok meghatározása, valamint a kormányzati felügyeleti szervek jogkörének megállapítása.

2. A magyar könyvtárügy országos szervezeti felépítése és működése. A meglévő ill. kialakítandó könyvtári hálózatok, ezek belső szervezeti felépítése és működése, módszertani munkája, a hálózatok közötti együttműködés (csere, átkölcsönzés, könyvtártudományi és bibliográfiai munkák egyeztetése stb.) szabályozása, az országos szakmai csúciszervek kialakítása és működése stb.

II. Közművelődési könyvtárak.

1. Országos Széchényi Könyvtár.
2. Népművelési könyvtárak:
 - a) területi (településhely szerinti) beosztásban:
 - b) a munkahely szerinti beosztásban: szakszervezeti könyvtárak, egyéb (pl. honvédségi, rendőrségi, termelőszövetkezeti, s tömegszervezeti) könyvtárak.

III. Iskolai könyvtárak

az általános iskolák, középiskolák, technikumok és iparitanuló-iskolákban, valamint ezek diákotthonaiban:

1. tanulói könyvtárak,
2. tanári könyvtárak.

IV. Vállalati, intézeti, hivatali szakkönyvtárak:

1. vállalati szakkönyvtárak,
2. hivatali szakkönyvtárak,
3. tudományos kutatóintézeti, múzeumi stb. szakkönyvtárak,
4. főiskolai könyvtárak,
5. szövetségi, egyesületi és egyéb szakkönyvtárak.

V. Általános tudományos könyvtárak és tudományos szakkönyvtárak:

1. a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára és intézeti könyvtári hálózata,
2. a tudományegyetemi könyvtárak és intézeti hálózataik,
3. a műszaki felsőoktatás könyvtárhálózata,
4. az agrárfelsőoktatás könyvtárhálózata,
5. az Országos Műszaki Könyvtár és hálózata,
6. az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és hálózata,
7. az Országgyűlési Könyvtár és esetleges hálózata,
8. az Orvostudományi könyvtárhálózat,
9. az országos pedagógiai könyvtárhálózat.

VI. Egyházi, egyesületi és magánkönyvtárak.

VII. A könyvállomány és a könyvtári munka.

VIII. A könyvtárak igazgatása és ügyvitele.

IX. A könyvtárosok képzése, továbbképzése, szolgálati viszonyjai.

X. Vegyes és záró rendelkezések.

Az előkészítő bizottság természetesen az egyes fejezetek további részleteit is összeállította. Sajnos itt nincs lehetőség arra, hogy a törvény egész vázlatát közölhessük. De ezúttal nincs is erre szükség, hiszen most csak arra kellett törekednünk, hogy a tervezet főbb fejezeteit jelezzük s ezzel a további anyaggyűjtést, kiegészítést lehetővé tegyük.

Milyen módszerrel készüljön el a könyvtári törvény?

Természetesen a könyvtárosok minél szélesebbkörű bevonásával. Magát a tervezetet a II. Országos Könyvtáros Konferencia vitatja majd meg. Fontos volna azonban, ha a konferencia elé kerülő tervezet előkészítésében a gyakorló könyvtárosok minél nagyobb számban részt vennének. A törvényerejű rendelet nem terjeszkedhet ugyan ki minden részletre, de nem is maradhat ki belőle semmi lényeges. S azt, hogy mi a lényeges, legjobban könyvtáraink dolgozói érzik s tudják.

Helyes volna tehát, ha könyvtáraink átgondolnák könyvtáraik problémáit, kiválasztanak külön a törvénybe s külön a végrehajtási utasításba kívánkozó kérdéseket és javaslatokat megszővegezve minél előbb eljuttatnák az előkészítő bizottsághoz, hogy azok megvitathatók és már a tervezetbe bedolgozhatók legyenek. Az előkészítő bizottságnak szánt javaslatokat »A Könyv« szerkesztőségén keresztül lehet az előkészítő bizottsághoz eljuttatni.

Ebből az előzetes vázlatos ismertetésből is feltehetően kitűnt, hogy a könyvtári törvény megalkotása az egész magyar könyvtárügy jelentős eseménye s egész további szakmai fejlődésünk alapja lesz. Rendkívül fontos tehát, hogy könyvtáraink dolgozóinak tevékeny támogatásával és közreműködésével készüljön el. Eppen ezért kérjük és várjuk a tervezet elkészítéséhez a könyvtárosok hasznos javaslatait.

Kovács Máté

HELYREIGAZÍTÁS A MAV PÁLYAUDVARI KULTURVÁROTERMEKRŐL SZÓLÓ CIKKHEZ

Március havi számunk 135. oldalán megjelent Bernáth István: A pályaudvari könyvtárakról című cikk a MAV pályaudvari kultúrvárótermek kezdeményezését tévesen az MSZT-nek tulajdonítja.

A kultúrvárótermek felállítását kizárólag a MAV kezdeményezte. Amikor a várótermek felállításra és berendezésre kerültek, akkor rövid ideig az MSZT látta el a könyvtár és általában a kultúrváróterem egyéb felszereléseinek kezelését, de rövid idő után a MAV vette kézbe és főfoglalkozású dolgozókat bízott meg vele.

Az olvasók cserélődésének okairól

1.

A fővárosi kerületi könyvtárhálózat tízeves története mutatja, hogy a budapesti munkás és más dolgozó rétegek áramlása a közművelődési könyvtárakba a felszabadulás óta egyenletesen erős volt. Az olvasók tömeges beiratkozása a mai napig is tart.

Az olvasótábor gyors növekedése mellett azonban az évek folyamán eléggé felgyülemlettek a kimaradt olvasók karantónjai, akik átmenetileg vagy véglegesen abbahagyták a kölcsönzést.

Mi ennek az oka?

Ebben a cikkben a XIV. és XX. kerületi Szabó Ervin könyvtárakban szerzett tapasztalatok alapján igyekszünk ezt a kérdést megvilágítani anélkül, hogy minden okot számbavennénk, hiszen minden kerületi könyvtárnak meghatározott helyi adottságai vannak. De valószínű, hogy a XIV. kerületi 18-as könyvtárban végzett felmérés és kutatómunka eredményei általános érvényű összefüggésre is rámutathatnak.

Bizonyos mértékű olvasócserélődés egy tömegkönyvtár normális életjelenségei közé tartozik. A nagyarányú lakásépítkezés folytán cserélődik a lakosság, az új üzemek, intézmények, iskolák tömegével mozgatják az embereket. A szellemi fejlődés nyomán sok olvasó »kinövi« a kerületi könyvtárat, vagyis megnövekedett igényeit tudományos könyvtárakban elégti ki. Mindez erősen érzeteti hatását a kerületi könyvtárakban.

Önámítás lenne azonban mindent ennek tulajdonítani.

Az olvasó és a könyvtár viszonyát több tényező befolyásolja. Ezek közül legdöntőbb a könyvvállomány. Fontos szerepet tölt még be az olvasószolgálat kultúráltságának foka, a feldolgozó-munka minősége, a személyzet, valamint a könyvtár elhelyezése és berendezése.

Véleményünk szerint, az olvasók fluktuációja akkor negatív jelenség, ha összefüggést mutat a könyvtári munka előbb említett hatótényezőivel.

A XIV. kerületi 18-as Szabó Ervin könyvtár, ahol a felmérést végeztük, 1949-ben létesült. Az eltelt hat esztendő alatt mintegy 7.100 olvasó iratkozott be, 4.100 felnőt és 3.000 gyermek. A jelenleg kölcsönző olvasók száma 2.100 körül mozog.

Hová lett 5.000 olvasó?

Az 1953 előtti adatokhoz, a személyi lapok hiánya miatt nem lehetett hozzáférni. A statisztikai felmérés anyagát így csak az 1953–54-es évek adatai szol-

gáltatták. Ebben a két esztendőben 2.274 olvasó maradt ki, de ugyanannyi új olvasó iratkozott be.

Már előljáróban rá kell mutatni, hogy a használatban lévő személyi lapok adatai nem tételvezik fel az ilyenfajta statisztikai feldolgozást s ezért sok esetben a kívánt adatra csak következtetni lehetett. Ez a tény némileg csökkenteti a munka objektív megbízhatóságát.

2.

Zugló, a főváros egyik legváltozatosabb arculatú kerülete. Számos nehéz-, könyvnyű- és vegyipari üzem működik itt. A múlt jellegzetes, sivár munkásnegyedei mellett elegáns villanegyedeket is találunk. Ötemeletes bérkaszárnnyák apró parcellákon épült kis családi házakkal váltakoznak. A két világháború közti időben a köztisztviselő, a kisiparos, kiskereskedő minden álma egy zuglói családi ház volt. Ekkor épültek be a külső területek. A belsőbb fekvésű világvárosi kultúrtáj éppúgy része a kerületnek, mint a falusi jellegű, szántóföldekkel övezett külső-rákos település. Ez az oka annak, hogy nincs igazi központja és főútvonala.

A könyvtár jelenlegi helyisége — jól lehet csak száz méternyire van a kerületi tanácsházától és néhány lépésnyire a 44-es villamos megállójától — eléggé a »faluszélen« áll. Az elsőemeleti könyvtárhelyiségbe sötét lépcsőházon keresztül vezet az út. Elhelyezése semmiképp sem mondható eszményinek.

A kerület jellegéből adódik, hogy a könyvtár olvasótáborának összetétele is meglehetősen vegyes. Nagyüzemi munkás, háziasszony, Kispolgári és diák olvasóközönség használja a könyvtárat.

3.

Az olvasók cserélődésének felmérésénél különösen szembeötlött a gyermek és ifjúsági kölcsönzők erős lemorzsolódása.

Mit mondanak a számok? Jelenleg 10 éven aluli gyermek 275, 10 és 16 év közötti tanuló 826, 16 éven aluli gyermek-olvasó összesen 1.101 van.

A két év alatt 16–25 éves kimaradt fiatalok száma 602. Ebből 454 középiskolai, egyetemi, főiskolai diák és ipari tanuló. A kimaradt gyermekek zöme általános iskolás.

A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapítottuk, hogy a kerületből való elköltözések a gyermekeknél elenyésző számban fordultak csak elő. Vajon az is-

kolai könyvtárak olyan nagyot fejlődtek az utóbbi két év alatt, hogy jelentény mértékben tehermentesíteni tudták a kerületi könyvtárat? Tagadhatatlan, hogy a könyvtár körzetébe tartozó nyolc általános iskola könyvtárának állománya gyarapodott, de ez a gyarapodás csak a Miskolci utcai iskolánál haladja meg a száz kötetet. A többi iskolában az iskolai könyvtár állománya ma is 200—250 kötet körül mozog. Az Angol utcai általános iskolában 50 kötetből álló osztály-könyvtárakat is létesítettek a tanulók saját könyveiből. Az Egressy úti iskolában pedig a kerületi könyvtár állított fel 150 kötetből álló kölcsönző-állomást. Ismerve azonban az iskolák nagy létszámát, nem tudjuk megnyugtatóan azt a következtetést levonni, hogy a kerületi könyvtárakból kimaradt gyermekeket az iskolai könyvtár látja el olvasnivalóval.

A felmérés során még két fontos külső körülményre derült fény. A gyermek olvasók olvasását erősen befolyásolja a tanulmányi előmenetel. Némcsak a szülők, hanem gyakran a pedagógusok is eltiltják a gyermekeket a könyvtár látogatásától, ha évközben a gyermek tanulmányi előmenetelle romlik. De még ennél is súlyosabban esik latba az a tény, hogy a gyermekek nehezen szokják meg a könyvtári fegyelmet, nem tartják be a háromhetes határidőt. A szülők pedig, félve a további késedelmi díjak fizetésétől, nem engedik gyermekeiket a könyvtárba.

Azt is megfigyeltük, hogy sok gyermek olvasó az általános iskola negyedik osztályából ötödikbe való lépésekor, majd az általános iskolából középiskolába kerülésekor szüneti meg könyvtári tagságát. Arrá hivatkoznak ilyenkor, — érzésünk szerint legtöbbször a szülők sugalmazására —, hogy a magasabb osztályokban komolyabban kell tanulni. Felsőosztályos általános iskolások évközben is sokszor tömegével maradnak ki a könyvtárból, mert állítólag a sok tanulnivaló miatt nem jut idejük olvasásra.

Kihat a gyermekek folyamatos olvasására a betegség is. A betegség okozta tanulmányi elmaradást az olvasás elvonásával kell a gyermeknek legtöbbször pótolni.

Míndez azonban csak az érem egyik oldala.

4.

Milyen szerepet töltenek be a gyermek olvasók kimaradásánál a könyvtári munká hatótényezői? Kezdjük az állomány-nyal!

Az ifjúsági könyvállomány alig éri el a 3.200 példányt, azaz az egész könyváll-

mánynak még a 15 százalékát sem. Tehát az összes olvasók mintegy 35—40 százalékának az állomány 15 százaléka jut. De a fenti példányszám is teljesen illuzórikus, mivel az ifjúsági könyvállomány fele vagy köztizenen van, vagy a könyvek rossz állapota miatt kikerült a forgalomból. Így állhatott elő az a helyzet, hogy például 131 kötet Verne könyv. közül talán mindössze 10, Cooper műveiből 1, Illyés: *Hetvenhét magyar népmeséjének* 11, *Benedek: Magyar népmeséinek* szintén 11 példány közül egy sem, *Bazsov* nagy meséskönyvéből; az *Ezeregyéjszaka meséiből* összesen egy-egy példány kölcsönözhető. A Verne könyvek iránti éhségre jellemző, hogy a gyermekek kilopták a katalógusból Verne műveinek összes katalóguscéduláit, bizonyára azért, hogy a címek alapján másutt kereshessék azokat. Ami az állomány ép részét illeti, itt csak a példányszám viszonylag nagy, a választék igen korlátozott. Különösen kicsi a választék a gyermekekhez szóló, élvezetes, lebilincselő ismeretterjesztő művekben. Bizony nem tűnik túlzásnak, amikor egy-egy régebbi pajtás olvasó arról panaszkodik, hogy már nem talál magának új olvasnivalót. Súlyosbíttja a helyzetet a nagymértékű könyvrongálás. Az életbeléptetett óvintézkedések csak lassan hozzák meg gyümölcsüket.

Említtettük, hogy a gyermek olvasók a könyvtár látogatóinak legalább 35—40 százalékát adják. Elvben a heti 34 kölcsönzési órából 16 gyermekeknek van szánva, míg a felnőttek a 34 órából 18-at vehetnek igénybe. Mivel nincsen külön gyermekkönyvtár, a kölcsönzési idők közötti határok, természetesen a gyermekek kárára, elmosódnak.

A gyermekek rendszerint tanítás után csapatokban rohanják meg a könyvtárat, hatalmas torlódást idézve elő s ez csaknem lehetetlenné teszi a velük való behatás és lelkiismeretes foglalkozást.

A 16 folyóméter nagyságú kirakati polcból a gyermekek könyvei számára mindössze 4 méter jut. A nagyobb választék biztosítására a könyvek élével vannak a kirakati polcon elhelyezve, gerinccel kifelé, amelyen a címfelirat legtöbbször már alig olvasható.

Az ifjúsági katalógus használatától elkedvetlenedtek, mert az onnan kikeresett könyv harminc esetben egyszer van éppen a raktárban. Az előjegyzési rendszer gyermekek részére nincs kiterjesztve.

Véleményünk szerint ezek a belső, könyvtári tényezők legalább olyan döntő mértékben idézik elő a gyermekek tömeges kimaradását, mint a külső tényezők.

Még bonyolultabb a helyzet a 16 és 25 év közötti ifjúságnál. Ezekben a korosztályokban az olvasók többsége tanuló, de elég jelentékeny a dolgozó fiatalok száma is. Az a tény, hogy a kimaradt 454 diák közül 242 (53,3 százalék) megállapíthatóan olyan, aki 1953-ban vagy 54-ben érettségizett, technikumot végzett, szakmunkássá lett, arra enged következtetni, hogy a középiskolai diákság mindenekelőtt az irodalmi kötelező olvasmányok megszerzése céljából iratkozik a könyvtárba. Érettségi után csak az olvas tovább, akinél időközben a rendszeres olvasást sikerült elsőrendű szellemi szükségletté fejleszteni.

5.

Miért nem sikerül ezt minden fiatalnál elérnünk?

Vegyük először a külső tényezőket! Angyal Irén, a 18-as Szabó Ervin Könyvtár tavalay technikumot végzett szorgalmas olvasója ezzel kapcsolatban megjegyezte: abban a technikumban heti két magyar óra szerepelt a tanrendben, ezek közül egyik nyelvtanóra. A heti egy irodalmi óra kevés arra, hogy a tanár felébressze a tanulóknban az irodalom szenvedélyes szeretetét. Ha ez az állítás megfelel a valóságnak és az is, hogy ma a technikum a domináló középiskolátípus, akkor az irodalomnak a tananyag gyakorlatibb része javára történő háttérbeszortását nekünk, könyvtárosoknak kell kiegyenlítenünk, a technikumos diákság körében végzett speciális könyvtárosi munkával.

A tizenhat éven felüli diákok komoly tanulmányi elfoglaltsága mellett ebben a korban nagy szerep jut a programszerű szórakozásnak. Első helyen a rendszeres sportolás áll. A mértékletes, a szellemi foglalkozással arányos sportolás a fiatal-ság számára életszükséglet s mi sem áll távolabb tőlünk, mint ennek a rendkívül fontos emberi tevékenységnek a lebecsülése. De úgy tűnik, hogy a középiskolás ifjúság egy része hajlamos az olvasásról a szükségszerűen felüli sportolásra vagy a sport iránti túlméretezett érdeklődés javára lemondani, sokszor eszközölt látva a sportban, amely majd meghozza számára az érvényesülést, hírnevet, sikereket, anyagi és erkölcsi megbecsülést, külföldi utazásokat, szóval a könnyű életet.

Az érettségi, a technikai iskolák befejezése, a szakmunkássá válás utáni időszakban, a fiatalok nagy hévvel vetik magukat a szórakozások után, különösen olyanok után, amelyekkel felnőtségüket demonstrálhatják. Nem biztos, hogy ekkor az olvasás teljesen megszűnik, de

rendszerelenné lesz. A könyveket későn hozzák vissza, a késedelmi bírságolás miatt elmegy a kedvük a könyvtár használatától s az eredmény a végleges kimaradás lesz. A felméréskor, sajnos, elmulasztottuk számba venni, de a később megejtett szűrőpróba alkalmával tapasztaltuk, hogy száz fiatal közül leg-alább hatvannak a személyi lapján többszöri felszólítás dátumai voltak feltüntetve.

Ugyancsak ebben az életkorban alakul ki és kerül túlsúlyba a fiatalokban a speciális érdeklődési kör, amely a korábbi kamaszkort jellemző univerzális érdeklődést leszűkíti. A speciális érdeklődéshez olvasmány-anyagot nem a legtöbbször hiányosan felszerelt kerületi közművelődési, hanem a nagy könyvtárakban és a szakkönyvtárakban keresik. Nem beszélve arról, hogy az egyetemi ifjúság szinte törvényszerűleg a kerületi könyvtárat az Egyetemi Könyvtár, a Széchényi Könyvtár és a Szabó Ervin Könyvtár központjának látogatásával cseréli fel.

A fiatalok elhelyezkedése, távoli vagy esetleg vidéki munkába állása ugyancsak nem kis mértékben hat ki a kerületi könyvtár ifjúsági olvasói állományára.

Ezek a könyvtáron kívüli tényezők.

6.

A könyvtár távolról sem tudja kielégíteni a középiskolai kötelező olvasmány-szükségletet. Ugyanazok a művek egyazon időszakban több iskolában kerülnek megvitatásra s ilyenkor tömeges versengés folyik azért a néhány példányért, amellyel a kerületi könyvtár rendelkezik. Emiatt terjed el a könyvtárnak az a híre, hogy »ott úgysem lehet soha semmit megkapni«. Ez a hamis vélemény érettségi után is tartja magát és sok fiatal örül, hogy érettségi után már nem lesz dolga a könyvtárral. A felmérés munkája alatt döbrentünk rá, hogy a középiskolákból, MTH-intézetekből közvetlenül kikérült ifjúsággal való különleges foglalkozás jelentőségét nem ismertük fel, amelynek rendkívüli fontosságát még jobban aláhúzza az, hogy az egyetemi felvételek megszüorítása következtében az egyetemről kimaradt fiatalok egy részében mintha némileg megingott volna a hit a tudás, a műveltség értékében.

Sok a panasz az ifjú olvasók részéről amiatt, hogy a könyvtár irodalmi választéka szűk és főként egy-dimenziós. Az ifjúság megrázkódtató élményekre, viharzó, nagy érzéseket kiváltó olvasmányokra vágyik. Kevésnek találják azokat a könyveket, amelyek kalandvá-

gyukat, temperamentumukat és az ismeretlen megismerésére irányuló vágyaikat ki tudják elégíteni.

Itt kell beszélnünk az Olcsó Könyvtár és az Érdekes Könyvek sorozatról is.

Nincs módunkban felmérni, milyen hatással volt e két népszerű sorozat megindítása, a fiataloknak a könyvtárból való kimaradására. A napokban szakmai könyveket keresve egy ifjúnak olvasó jelent meg, aki 1954 eleje óta nem kölcsönzött. Kimaradására terelve a beszélgetést, azt mondta, hogy előfizetett az Olcsó Könyvtárra s ez tökéletesen ellátta őt olvasnivalóval.

Vitathatatlan, hogy ezek az olcsó sorozatok kitűnőek és rendkívül fontos kultúrhivatást töltenek be. De az a gyánunk, hogy sok fiatal olvasót vontak el a könyvtártól. Kétségtelen, hogy ezek az olcsó regények elsősorban az olvasási vágyat vannak hivatva felkelteni, félő azonban, hogy sok fiatal beéri azzal az olvasmány-minimummal, amit ezek nyújtanak. Másik árnyoldala ezeknek a sorozatoknak, hogy bizonyos fókig elvonja a fiatalok érdeklődését az élő magyar irodalomról, amellyel egyébként is elég rossz viszonyban vannak.

Az élő magyar irodalomtól az ifjúsági olvasók azt várják, hogy magas művészi fokón, meggyőzően adjon választ az őket foglalkoztató problémákra. Mik ezek a problémák? Az egyéni és közösségi érdek összehangolása, szerelem, házasság, szocialista erkölcs, hűség, hazaszeretet, barátság, hírnév és szerénység, ösztönöség és tudatosság, a köznapi munka pátosza és az érvényesülés, önzés és áldozatvállalás stb.

Mindent összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az ifjúsági olvasók cserélődése pozitív mozzanatok is magabafoglaló jelenség, amely egészen mégis negatívan értékelendő. Eltekintve attól az eset-től, amikor az ifjú magasabb fokú vagy más könyvtárba megy olvasni, a könyvtárból való kimaradás a rendszeres mű-

velődés teljes vagy részleges megszakítását eredményezi. A könyvtár nemcsak biztosítja a szocialista szellemi művelődés lehetőségeit, hanem szervezi is azt. Erről semmiképp sem mondhatunk le s éppen ezért minden erővel fel kell vennünk a harcot az olvasók kimaradása ellen.

Mik a legfontosabb tennivalók?

Mivel az okok zöme az irodalommal és a könyvtári állománnyal függ össze, ezért a siker előfeltétele az ifjúsági és a fiataloknak szóló irodalom javulása, művészi színvonalának emelése és tematikai bővítése. Továbbá az ifjúsági könyvkiadás szüntelen javulása és emelkedése, az ifjúsági könyvállományban meglévő törzslások fokozatos felszámolása, a választékok tágítása és, a példányszám emelése s ami ezzel szorosan összefügg: a könyvrongálás minimumra csökkentése. Az ifjúsági kölcsönzést teljesen szét kell választani a felnőttekétől és sürgősen független ifjúsági részlegeket kell felállítani. Meg kell oldani a kötelező olvasmány problémát. Új módszerek után kell kutatnunk a nem humán jellegű középiskolák diákjai, valamint az ipari tanulók az iskoláit kiegészítő irodalmi nevelésére. A lehető legnagyobb figyelmet kell fordítanunk az iskolákat elhagyó fiataloknak a további művelődéshez, olvasáshoz való visszavezetésére. Színes, vonzó, esetleg illusztrált, a fiatalokhoz szóló speciális bibliográfiák kiadásával kedvelt eszközt kellene nyújtanunk a tudás és az irodalom rengetegében való tájékozódásukhoz.

A DISZ-szel, a pedagógusokkal, az ifjúsági irodalom művelőivel karöltve valamennyiünknek erőfeszítést nem kímélve keresnünk kell az új eszközöket és módozatokat ifjúságunk további szocialista neveléséhez és a könyvtárakból való tömeges kimaradásuk megakadályozásához.

Keresztesi Mihály

(A cikk befejező részét a felnőtt olvasók cserélődésének okairól lapunk későbbi számában közöljük. A szerk.)

Az Olcsó Könyvtár második negyedévi kötetei közt nagyobb terjedelmű művek is szerepelnek. Így Gárdonyi Géza: Egri csillagok három kötetben, Maupassant: Szépfiú c. regénye két kötetben. Kiadásra kerül továbbá — egy-egy kötetben — Karinthy Frigyes: Nem nekem köszöntek, Newerly: A sóspuszták fia, Kittenberger Kálmán: Vadászkalandoz Afrikában, Csehov: Dráma a vadászaton, Móricz: Nem élhetek muzikaszó nélkül és L. Tolsztoj: Kozákok című könyve.

—O—

Gyóni Géza emlékeztet rendezett a Pestmegyei Könyvtár a köllő falujában a helyi Népfront, a pedagógusok és a népkönyvtáros támogatásával. A nagyszerű este két dolgozó paraszt ís

felszólalt, akik meghatottan emlékeztek Gyóni Gézára, egykori iskolatársukra. (Markovits József)

—O—

A szovjet irodalom szellemesen népszerűsíti a csehszlovákiai Susicse községi könyvtára. A község főtéren lévő autóbusszmegálló melletti lakarekpnztár kirakatába ilyen feliratú táblát helyezt el: »Az autóbuszra vár! Minden nap olvasson el folytatólag két oldalt Szimovov: Nannalok és éjszakák című könyvéből!« Egy táblán röviden ismertetik az író élettrajzi adatait, a könyv rövid tartalmát. A tábla alí helyzetűt könyvet minden nap eggyel tovább lapozzák. A megfigyelés szerint a kezdeményezésnek nagy sikere van. (Ctenár)

Ifjúságunk ponyvaolvasása és az ellene folytatott küzdelem

Mindenekelőtt tisztáznunk kell azt a kérdést, mit értünk káros ponyván, mert nem tekintünk minden ponyvára került irodalmi alkotást a rossz értelemben megbélyegzett ponyvának. Köztudomású, hogy klasszikusaink egy-egy remekműve is ponyvára került és ezúton jutott el a széles olvasóközönség kezébe (Arany: Toldi-ja, Petőfi: János vitéz-e, Fazekas: Ludas Matyi-ja stb.). Ezzel a fogalmi elhatárolással a rossz értelemben vett ponyvaművek káros hatását a következőkben állapíthatjuk meg:

a) Elterelik a figyelmet a jó, a művészi irodalomról és az ezek olvasására fordítható időt elrabolják.

b) Az esztétikai érzéket nem fejlesztik, sőt a fejlődésben levő érzéket tompítják laza szerkezetűkkel, rossz stílusukkal és rossz nyelvezetűkkel.

c) Túlfeszített idegizgalmakat okoznak a gyermek képzeletét annyira felcsigázzák, idegrendszerét megrázzák, hogy egészséges fejlődésére káros lehet (nyugtalan alvás, idegesség, fékezhetetlen kalandvágy, szélsőséges esetekben bűnrehabilitáció).

d) A gyermek jellemfejlődését gátolják, sőt sok esetben káros jellemvonások kifejlődését segítik elő (hazudozás, hatalmaskodási hajlam, faji gyűlölet stb.).

A *ponyvaolvasás elterjedettsége*. — Számos fővárosi és vidéki iskola adatai azt bizonyítják, hogy ifjúságunk jelentékeny részét szoros kapcsolatok fűzik a ponyvához. Geréb György szegedi és szegedkörnyéki vizsgálatai szerint például a 10—14 éves ifjúság 13—24 százaléka ponyvaolvasó. A fiúk között elterjedtebb a ponyvaolvasás, mint a lányok közt. A lányok azonban a hiányzó százalékot többnyire az érzelmes leánytörténetekkel, a Cilike, a Csöpike és Zsuzsi könyvekkel pótolják.*

Budapesten és a vidék egyes iskoláiban végzett adatgyűjtés is a ponyva nagymérvű elterjedését bizonyítja. Az olyan iskola sem ritka, amelyben a 13—14 éves tanulók 60—80 százaléka ponyvaolvasó.

A *ponyvaolvasás okai*. — Mi az oka, hogy ilyen sajnálatos népszerűsége van ennek a ma már csak zűgforgalomban megtalálható irodalomnak? 1: A pszichológiai oka kétségtelenül a gyermek és az ifjú *fejlődéslélektani sajátosságában* keresendő: vonzódásuk a kalandos, az izgalmas, a gyorsanpergő olvasmányokhoz. Ezért szereti annyira a Cooper, May és

* Geréb György: »A szegedi és szegedkörnyéki általános iskolák felső osztályú tanulóinak viszonya az olvasáshoz.« Szeged, 1950.

a Verne könyveket is, amelyeknek gyökere — ti. az izgalom — közös a ponyváéval. »Harc a gázárc ellen« c. ponyvát például az egyik 13 éves leány annyira érdeklesnek tartotta, hogy éjszaka a takaró alatt villanylámpa fénye mellett olvasta. Figyelemreméltó és megszívlelendő is egyben, amit a Cilike, Csöpike Zsuzsi könyvek olvasói mondanak. »Sokat lehet nevetni rajtuk. Láthatjuk a fejlődését kiskorától addig, amíg nagylánnyá nem válik. Tanulságosak: megmutatják, hogyan kell az emberek között viselkedni, mit szabad tenni, mit nem.« Ezek a könyvek tehát az ifjúságnak részben a rendkívüli, a hősiés cselekvésekkel szemben megnyilvánuló elképzeléseit, részben pedig a jövő életével kapcsolatos törekvéseit elégítik ki. — 2. A ponyva elterjedésének másik oka az otthon, az iskola és a könyvtár *irányító hatásának gyengesége és az ellenőrzés lazasága*. — 3. Végül: *számos helyen hiányzanak a jó könyvek és a jól felszerelt könyvtárak*. Ennek következtében az olvasni szerető, de könyvvel rosszul ellátott ifjúság onnan szerzi be olvasmányait, ahol a legkönnyebben hozzájut. Gyakran nem is kell messzire fáradni. Az egyik ponyvaolvasó leány például arról számol be, hogy otthon négy szekrény tele van mindenféle olvasmányval. A másikat unokabátyja látja el, aki egy nagy láda ilyen olvasmányval rendelkezik. Ifjúságunknak ez a rétege keresi aztán fel a ma még feltehetően sok helyen működő zűgkönyvtárakat, amelyek »szerény« kölcsönzési díjért bőven ellátják olvasóikat a »best-sellerekkel« és az »irodalmi« ponyva minden válfajával.

Hogyan deríthető fel, hogy ki a ponyvaolvasó? A ponyvaolvasók egyrésze rendszerint a könyvtárakban is megfordul, mivel a ponyvaotánpótlás e könyvek zűgforgalmi jellege miatt nem mindig működik kifogástalanul. S ha az ellátásban zavar támad, a könyvtár részbeni pótlást nyújthat a ponyvaizgalomról lemondani nem akaró ifjúnak. Különbön is az irodalmi becsű könyvek és e selejtes művek olvasása iránti kedv igen sok ifjúnál együtt jelentkezik. De olyan ponyvaolvasók is vannak könyvtárjaik sorában, akik most kezdik ízelgetni az igazi irodalom nemes gyümölcseit, de még nem döntöttek, hogy melyik mellett kötnék ki. Az az eset sem ritka azonban, amikor az eddig csak irodalmi értékű műveket olvasó ifjú most köti első ismeretségét a ponyvával.

Amikor ponyvaolvasók könyvet igényelnek, rendszerint elárulják magukat, s a jószímatú könyvtáros hamar felfigyel rájuk. A budapesti Szabó Ervin-könyvtár 6. sz. fiókkönyvtárának ponyvaolvasói például azzal vonták magukra a figyelmet, hogy a ponyváfüzetek címeit papírlapra írva hozták magukkal, mert az író nevét — többnyire angol névet —, nem tudták kiejteni.

Vannak, akik nem ennyire titkolózók, hanem nyíltan megmondják a könyvtárosnak, hogy valamilyen jó izgalmas »piff-puff« regényt szeretnének kapni. A szerényebb ponyvaolvasók pedig végnélküli keresgélésükkel adják tudtunkra, hogy nincsenek megelégedve a rendelkezésükre álló könyvekkel. Az a fajta olvasmány, amelyet ők szeretnének, nem található sem a katalógusban, sem pedig a könyvespolcokon.

Számos esetben az egyéni foglalkozás (beszélgetés) közben derül ki, hogy milyen szoros szálak fűzik egyik-másik ifjúsági olvasónkat a ponyvához.

A *ponyvaelleni harc módszerei*. Sietünk leszögezni, hogy a *tilalom*, *fenyegetés*, vagy *büntetés* ritkán vezetnek eredményre a ponyva elleni küzdelemben. A tilalomnak ugyanis az a sajátos pszichológiai hatása van, hogy egyben ingert is jelent a megszegésére. Esetleg éppen a tilalom hatására kezd érdeklődni fokozottabban az ifjú a ponyva iránt, amelynek eddig csak alkalmi olvasója volt.

Az erőszakos fellépés ellenszegülést válthat ki az önérzetében megbántott ifjúból. Dacos magatartása pedig megnehezíti a további pedagógiai befolyásolását. Erre jó példa a következő eset. Az egyik üzemi portás öt fiatal iparostanulónál, ponyvaregényeket falált. Jóhiszeműen elvette tőlük a könyveket és azt tanácsolta nekik, hogy a könyvtárból kérjenek nekik való könyveket. Az ifjak azonban kerek egy hónapig felé sem néztek a könyvtárnak, ami annál sajnálatosabb volt, mert mind az öt tanuló már rendszeresen látogatta az üzemi könyvtárát. A helytelen beavatkozás tehát ebben az esetben egy már indulóban lévő kedvező fejlődési folyamatot zavart meg.

Helytelen az a felfogás is, amely szerint meg kell engedni az ifjúnak a ponyva olvasását, mert később maga elégei meg. Ez a módszer »struccpolitikának« látszik ebben a kérdésben. Sok veszélyt rejtget magában s legfeljebb azoknál az ifjakkal alkalmazhatnánk, akiknél biztosak lehetünk abban, hogy a ponyvát később valóban elutasítják. De melyik könyvtáros, nevelő, vagy szülő tudná ezt előre megmondani?

A rosszhatású könyvek elleni *harc fő*

súlya a helyes nevelésen nyugszék; ezzel kell elérnünk, hogy az ifjú a ponyvától önként elforduljon.

Első követelmény, hogy a könyvtár állományában bőségesen legyenek olyan művek, amelyek már külsejükkel — vonzó cím, színes fedőlap, érdekes rajzok, rövid terjedelem — magukra vonják a külsőségek iránt rendkívül érzékeny olvasók figyelmét. A ponyva elleni fellépés első időszakában az ilyen külsőségeknek szinte döntő szerepük van az új érdeklődési kör kialakításában. A *füzetes regény* szerepét éppen ebből a szempontból emeljük ki. Egész sor olyan pszichológiai hatása van az ifjúságra, amelyek a ponyvaregények eddigi sikereiket köszönheték. A füzet betölti az ifjúnak azt a vágyát, hogy a gyorsan gördülő cselekményt rövid időn belül megismerhesse. A rövid és önmagában zárt történetek megfelelnek a tanulás, vagy a fizikai munka után olvasni vágyó ifjú szellemi állapotának.

A hiba »kezelése«, vagyis a ponyvaolvasókkal való foglalkozás igen komoly nevelői tapintatot kíván. Szinte észrevétlenül közelítsük meg a főkérdést, a ponyvaolvasás háttérének, indítékainak a felkutatását. Miért szereti ezeket a könyveket? Mit keres bennük? Mi érdekli leginkább belőlük? Csak ha már ismerjük a ponyva iránti érdeklődés motívumait — kaland, izgalom, egzotikum, romantika stb. —, akkor készíthető el az a »támadási terv«, amellyel a rosszhatású irodalmat a jó irodalommal kiszoríthatjuk. Számos tapasztalatunk van arra nézve, hogy megrögzött ponyvaolvasók az érdeklődési körükbe vágó, jól kiválasztott ifjúsági regény hatására egyik napról a másikra végérvényesen hátfordítottak a ponyvának. Egy ilyen esetet röviden ismertetünk is.

Az egyik 14 éves tanuló beszélte el, hogy 9 éves korától ponyvaolvasó szenvedélye szinte nem ismert határt. Három év alatt 1500—2000 füzetet, könyvet olvasott el. 11 éves korában kezébe került egy Verne-regény. Utalmasnak gondolta, mert a könyv fedőlapján nem volt semmi figyelemreméltó: csupán egy hajó és egy arckép, amely a többi Verne-regényt is díszítette. Mennyivel többet ígért »Az égő ház titka« fedőlapja, amelyen egy asszony volt látható, amint karján kisgyermekével rohan ki a lángok közül. Az első Verne-könyv elolvasása után azonban nem érdekelte jobban a ponyva.

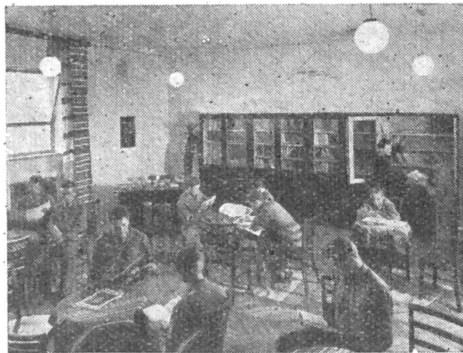
Aligha kell ennél meggyőzőbb példa annak bizonyítására, hogy egyes esetekben a jól kiválasztott olvasmány »frontáttörést« eredményezhet a ponyva elleni harcban.

A ponyvaolvasó meggyőzése természetesen nem mindig történik ilyen simán. Többnyire huzamos egyéni foglalkozásra és a különféle jellegű olvasmányokkal végzett kísérletezgetésre van szükség, amíg sikerül az ifjú érdeklődését új irányba terelni s a művészi értékű olvasmányokat vele megszerettetni. Atmenetileg még abba is bele kell törődnünk, hogy ezek az ifjak a részünkről gondosan kiválogatott könyvek mellett az egymásközt csereberélt, vagy más forrásokból szerzett ponyvát is elő-előveszik. Az azonban bizonyos, hogy a ponyvaolvasók, ha egyszer már eljutottak az üzemi, vagy népkönyvtárba, előbb, vagy utóbb maguktól felismerik a ponyva érték-telenségét és elfordulnak tőle. Ha tehát tudomást szerzünk arról, hogy ifjú olvasóink selejtes irodalmat forgatnak, az a feladatunk, hogy még fokozottabb gondal végezzük olvasmányaik irányítását.

Lényeges követelmény ebben a munkában, hogy az ifjú föltétlenül bízzék a könyvtárosban. Érezze a vele való foglalkozás közben, hogy a könyvtáros minden igyekezetével azon van, hogy az őt érdeklő könyvet adja a kezébe. Ha sikerült ezt a fajta olvasmányt megtalálnia, akkor lássa el bőségesen vele.

A könyvtár a ponyva elleni harcot a *tömegfoglalkozások munkatervébe* is beillesztheti. Evente egy olyan ankét tartatható, amelynek műsorán e veszedelmes irodalmi termék káros hatásainak a tudatosítása szerepel. A leányokkal való foglalkozáshoz jól felhasználható erre Silova: »*Papírfigura*« c. regénye. A kitűnő cseh író nő a szirupos leányregények műhelytitkait leplezi le művében s felnyitja fiatal olvasóinak a szemét.

A romboló hatású irodalom elleni fellépés fontos részét jelentené, hogy ezeket a nyomdatermékeket ártalmatlanná tegyünk. Addig is, amíg ifjúságunk lelki higiéniájának védelmére átfogó és hatásos intézkedések nem történnek, helyi kezdeményezésekkel irtsuk az irodalmi dudvát. Ennek egyik formája a *ponyvagócok felderítése* és ártalmatlanná tétele. Hatósági segítség is igénybe vehető hozzá, mert hiszen zűgkönyvtárak működését a törvény is tiltja. A ponyvagócok határozott felszámolásával jelentős mértékben hozzájárulunk ifjúságunk lelki

A 21. számú MTH tanulóotthon könyvtárában

egészségének megóvásához. Csökkentjük azt a veszélyt, amelyet e góccokból áramló irodalmi termékek jelentenek ifjúságunk fejlődésére.

A ponyva megsemmisítésének »szelídebb«, de nem kevésbé eredményes formáját alkalmazzák a karácsondi népkönyvtárban. A könyvtár kicseréli a nép kezén forgó ponyvát és ellenértékű tetészes szerint választott szépirodalmat ad. Ily módon már eddig is több száz selejtes irodalmi termék fejezte be kacskaringós pályafutását a karácsondi népkönyvtárban. Helyettük pedig új irodalmunk értékes alkotásai kerültek be a falu kulturális vérkeringésébe. Ennél gyakorlatibb és hatásosabb nevelő munka el sem képzelhető! A karácsondi kezdeményezés megérné, hogy országos méretű mozgalomná fejlődjék. Ez, ha látványosan nagy áldozattal járna is, de jó részét kisöppönmé falvainkból e silány sajtótermékeknek, amelyek ifjúságunk helyes irányú nevelését még ma is érezhetően hátráltatják.

Osszefoglalva a ponyváról mondtakat, ismételten leszögezzük, hogy a könyvtáros nevelő munkájának egyik lényeges területe az ellené folytatott küzdelem. E küzdelem sikere pedig elsősorban azon fordul meg, hogy mekkora szakavatottsággal és szívóssággal száll szembe a könyvtáros e káros jelenséggel — felismeri-e idejében a baj okait és helyes érzékkel tud-e szembeszállni vele. Tanulmányommal ehhez szeretnék támogatást nyújtani.

Dr. Tóth Béla

»A termelékenység és az önköltség« címmel rövid ajánló bibliográfiát adott ki az Országos Műszaki Könyvtár bibliográfiát csoportja. A házi sokszorosításban megjelent bibliográfiát a könyvtár az érdekelte vállalatoknak küldi meg. (O. M. K.)

Gyermekkönyv bibliográfia jelent meg a Német Demokratikus Köztársaságban a Zentralinstitut für Bibliothekswesen kiadásában, 6000 példányban. Ezt a bibliográfiát a nyilvános könyvtárak ingyen kapták meg. (Börsenblatt)

A KÖNYVTÁRI MUNKA

HOGYAN KÉSZÜLNEK A KATALÓGUSOK?

Mihelyt a könyvek száma a könyvtárban ezrekre rög, törvényszerűleg jelentkezik, születik meg mellettük a katalógus. Már a kiásott ninivei könyvtárnak (i. e. VII. század) volt katalógusa, világ-hírre tett szert az ókori alexandriai könyvtár jegyzéke stb. Természetesen ezek a katalógusok mások voltak, mint a maiak. Ninivében agyagtáblákra, Alexandriában papiruszra írták az adatokat. A katalógusoknak hosszú története van, mint maguknak a könyvtáraknak. Ma már a modern technika jellemzi őket is. Mi a történeti fejlődéssel itt nem fogunk foglalkozni, feladatunk az, hogy a ma is használatos technikai megoldásokról adjunk áttekintést.

Kézírás

Kézírással a kiskönyvtárak dolgoznak. Ez a megoldás az első világháborúig még a nagykönyvtárakban is általános volt, de annyi hátránya van, hogy ahol csak lehetett, kiküszöbölték. Főbb hiányosságai, hogy lassú, hogy a különféle írások váltakozása fárasztja a szemet, hogy olvasási hibák forrása lehet. Sajnos, azonban, ahol írógép nem áll rendelkezésre, egyelőre ma is szerepe van.

Ha azonban kézzel írjuk a katalógust, *rajzolt betűkkel* kell készítenünk. A szokásos kézírás, az ún. »folyóírás« nem alkalmas könyvtári célokra, mert egyéni jellegzetességet enged meg, s mert a betűkapcsolások sokszor olvasási bizonytalanságot okoznak. (A *rajzolt betűket*, a »könyvtárírást« hajdan külön tanították a kezdő könyvtárosoknak.) A jelenleg ajánlható betűmintaát *Sallai István: A könyvtári munka* c. műve 96. lapján s *A könyvtári munka albuma* 11. tábláján találjuk meg. Ha így ír a könyvtáros, a betűk egyöntetűek lesznek, emellett a betűk határai sem olvadnak össze. Az *a*-magasságú betűk szabályszerű magassága 2 mm, a *b*-magasságúak 4 mm-re terjednek a vonal fölé, ugyanúgy a nagybetűk és a számok is. Mindig függőleges, álló betűkkel írunk, sem jobbra, sem balra nem szabad dönteni a betűket. A betűk vonalát sehol sem szokás vastagítani.

Gépirás

Az írógép ma már általánosan használt könyvtári munkaeszköz. Szép, áttekinthető katalóguslapokat lehet vele készíteni, hátrányos azonban, hogy eze-

ket így is *egyenként* kell megírni. Ezért, ha a könyvtár több katalógussal dolgozik, a cédulák előállítására gépirással is rendkívül hosszadalmas művelet. Külön növeli a nehézséget, hogy gépirás esetén *minden egyes* katalóguslapot külön kell revidálni. Jegyezzük azonban meg, hogy — az idevonatkozó számítások szerint — *három katalóguslapig az írógépetés kifizetőbb, mint a sokszorosítás.*

Katalóguscélokra nálunk legjobban beváltak a 46 billentyűs *gyöngybetűs* írógépek. Ezekben ui. nehézség nélkül el lehet helyezni a könyvtári életben nélkülözhetetlen jeleket (kerek, szögletes, egyenes zárójel, francia, cseh ékezeteket stb.), másrészt kis betűkkel több szöveget vihetünk a katalóguscédulára.

Sokszorosítási eljárások

A sokszorosítás a puszta gépirással szemben nagy idő- és munkamegtakarítást jelent. Itt ugyanis elég a szöveget egyszer leírni, a sokszorosító gép segítségével annyi másolatot (levonatot) nyerhetünk, amennyi csak szükséges. Igen nagy előny az is, hogy a leírt szöveg helyességét csak egyszer kell ellenőrizni, nem úgy, mint az írógépen történt másolás esetében.

Stencil. A legismertebb, egyik legkönnyebb sokszorosítási eljárás a stencil. Olcsósága mellett nagy előnye, hogy semmi különleges szakismeretet, nem igényel. Lényege az, hogy a festékszalag kikapcsolásával vékony, viasszal borított papírra (stencilpapírra) gépeljük a szöveget. A gépelés nyomán a stencilpapíron vékony nyílások keletkeznek, s ezeken a nyílásokon szűrődik át sokszorosításkor a festék. Az irodai stencilgép általában A4 (210×296 mm) papírnagysághoz készül. A könyvtárakban is használt lapos stencilgép lehetővé teszi, hogy a felület kis részét (ez esetben a katalóguscédula méretének megfelelő részét) használjuk. (Ilyen gépet használhatnak pl. megyei könyvtáraink.) A stencilpapírra írt szöveg korrigálható, az átütött helyeket ugyanis javító lakkal éppé lehet tenni. A lakkal befedett helyre újból lehet gépelni. Hátránya a stencilnek, hogy festékje sima papíron nehezen szárad, így a katalóguslapok — ha nem vigyázunk — könnyen maszatossak lesznek. Ezért síkporral kell behinteni a cédulákat. Stencilhez tulajdonképpen az erősen fás papírokat szokás

használni, mert ezeknek van meg a megfelelő festékbeszívóképességük. De az ilyen papír kevésbé tartós.

A stencillapokon (viaszpapíron) levő szöveg egyes részét le lehet fedni, ie lehet ragasztani. Így ha bizonyos adatok egyes katalóguslapokon feleslegesek, el lehet hagyni őket.

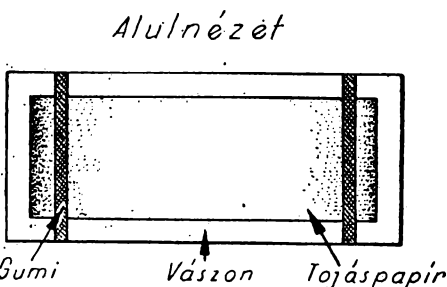
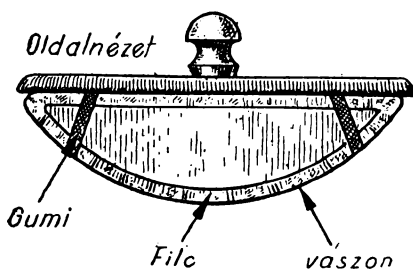
Ormig. Még olcsóbb és gyorsabb az ormig. Itt különlegesen simított papírra (úgynevezett tükörlapra) gépeljük a szöveget. A papír mögé speciális, erős festékezésű másolópapírt (indigót) helyezünk, még pedig fordítva, festékes oldalával felfelé. Így a tükörlap hátlapján tükörírásként jelenik meg a szöveg. Sokszorosításkor — alkoholos folyadék hatására — leoldódik a tükörlapról a rávitt sötétlila színű festék, s átkerül a behelyezett papírlapokra. Az ormig előnyeit rontja azonban az a körülmény, hogy a levonat sokkal halványabb, mint a stencilés, sőt idővel egyre jobban kifakul. Javítani a tükörlapon nem lehet. Ha hibát ejt a leíró, új lapot kell írnia. (Ormigot találunk a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban, az Országos Műszaki Könyvtárban stb.)

Az ormiggal kapcsolatban meg kell emlékeznünk a Csepel Autógyár műszaki könyvtárában kikísérletezett újtásról, amely a legkisebb könyvtárban is alkalmazható. Egy egyszerű irodai itató (tapper) alakítható át ugyanis sokszorítószerzőmá. (Lásd az ábrát.) Csúpan arra van szükség, hogy a itatópapír helyére kb. 3—4 mm vastagságú filcet és egy már mosott vászondarabot erősítsünk fel feszesen. Az így nyert szerzőmára ezután 2—2,5 cm-re a szélektől még kb. 4 mm széles (textillel átszővött) gumisalagot is szerelünk. A sokszorítandó címléírást a fenti módon (ormig indigóval) erősen simított papírra gépeljük. A gépelt szöveg természetesen a katalóguscédula méretéhez igazodik, a papírnak azonban két oldalt 4—4 cm-rel hosszabbnak kell lennie.

A filcet használat előtt Ormig (Delta) szeszszel, esetleg közönséges denaturált szeszszel itatjuk át. (Az átítást munka közben is megismételjük a szükség szerint.) A szöveges papírt a két gumisalag segítségével erősítjük fel az átnedvesített itatóra, s pillanatok múlva — ahogy átnedvesedik a papír — megkezdhetjük a sokszorítást. Ez abból áll, hogy számszámunkról egyszerű itatószövegmozdulattal az asztalra helyezett kartonokra visszük át a szöveget. Az eljárással 10—15 jól olvasható karton készíthető. (Újtó: *Hegyi Nándor.*)

Adréma. Különleges előnyöket biztosít a katalóguskészítésben az adréma. Az adréma, Adressograph stb. elnevezésű gépeket címírásra szerkesztették meg. Lényegük az, hogy itt a szöveget nem papírra, hanem kis fémlapokra írjuk. A *préslőgép* a lemezbe úgy sajtolja bele a betűket, hogy az alsó oldalon ki-domborodnak. Így mintegy kliséket kapunk a sokszorításhoz. A lemezek megőrizhetők, róluk bármikor, évek múlva is tetszés szerinti számban készíthetünk levonatokat. A sokszorítást egy külön gép, a *sokszorítógép* végzi, amely automatikusan löki a fémlapozókat a sokszorítás helyére, a festékszalag alá. Szabályozni lehet, hogy egy, két, három stb. számú levonat készüljön. A kartont a gép felemelkedő és lecsapódó nyomókarja szorítja a lemezhez. (Adrémaival dolgozik az Országos Széchényi Könyvtár és több egyetemi könyvtárunk is.)

Az adrémagépeket költséges voltuk miatt kisebb könyvtárak nem vásárolhatják meg. Mégis szólnunk kellett róluk, mert a nagykönyvtárak lemeztárána a kiskönyvtárak szempontjából is nagy jelentősége van. Az eltett fémlapokról később is lehet levonatokat készíteni, nyilvánvaló, így ezek hasznosíthatók egyéb könyvtárak számára is. Az Országos Széchényi Könyvtár adréma-berendezésének felszerelése után nem-

A Hegyi-féle egyszerűsített ormig

sokára ezeket lehetett olvasni a Magyar Könyvszemlében: »Máris igénybeveszik ezeket és reméljük, hogy a jövőben még inkább igénybe fogják venni lemezeinket, melyek így, ahogy állanak, könyvtárunk eddig átdolgozott anyagának mintegy álló szedését képezik.« (V. ö. *Görtyupp Alisz: A katalógussokszorosítás problémái* — Magyar Könyvszemle. 61. évf. 1937. 207. lap.)

Fénymásolás. A fentieknél ritkábban alkalmazott eljárás. Itt a szöveget átvilágítás útján fényérzékeny papírra visszük. Előzőleg a szöveget áttetsző papírra gépeljük, sőt, hogy a szöveg még sötétebb legyen, gépeléskor felfelé fordítva szénpapírt is teszünk alája. Ezután helyezzük a szöveget fényérzékeny papír fölé, s lámpával erősen átvilágítjuk. A fény hatására a fényérzékeny papír vegyi átváltozáson megy át, száraz előhívás után jól olvasható, nem mázolódo szürkés-lilaszínű vagy fekete írás jelenik meg rajta. Megjegyezzük, hogy az így nyert katalóguslapra akár ceruzával, akár tintával, akár írógéppel könnyen írhatunk pótlásokat.

A másolás általában nem egyes címleírásonként történik, hanem több címleírás kerül egymás mellé és alá egy nagy ív átlátszó papírra. Az egyenként való másolás ugyanis nagyon időrabló lenne. A nagy íveket előhívás után vágadják szét.

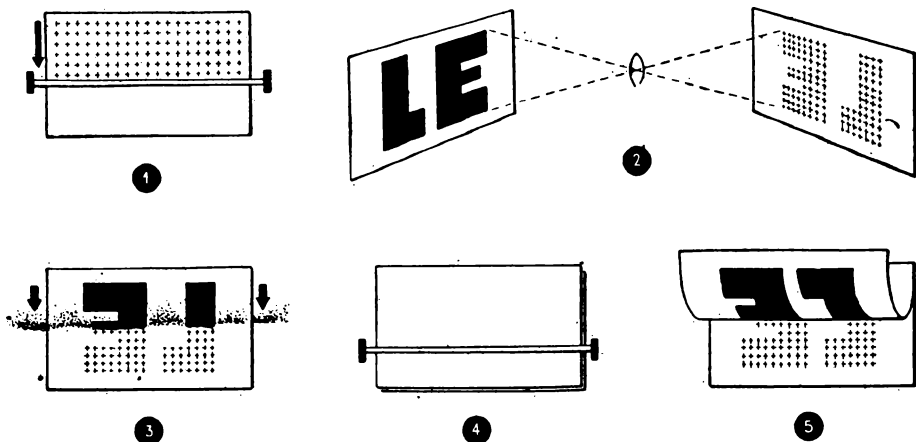
Fényképezés. A katalóguslapok készítésének a legutóbbi években egy egészen különleges módja is megjelent a színen: a fényképezés. Mégpedig kétirányban is kísérleteznek. Egyrészt lefényképezik

a katalóguscédulákat (pl. egy más könyvtárban). Másrészt arra is van már példa, hogy a könyvek címlapjának a lefényképezésével próbálnak katalóguslapokhoz jutni. (Igen érdekes a berlini Központi Pedagógiai Könyvtár kísérlete. Itt kiszámították, hogy egy címleíró óránként legfeljebb hat címleírást tudna elkészíteni, tehát a könyvtár 600.000 könyvének felhígításához 100.000 munkaóra lenne szükség. Négy személy több mint tíz évig katalógizálná így ezt az anyagot. Ugyanekkor fényképezési úton naponta 10,000—12,000 felvételt lehet elkészíteni. A könyvtár ezért a fényképezést választotta. (Körülményessé tesz az eljárást az elengedhetetlen pótlások.)

Xerográfia. A legújabb s talán legnagyobb jövőjű sokszorosítási eljárás a xerográfia. A szöveg (kép) itt rávetítés formájában kerül a sokszorosító lemezre, azon a fény hatására elektrosztatikus kép keletkezik, majd az utóbbiról levonatokat nyerünk.

A fémlemez, amit használunk, megfelelő bevonattal, rendszerint szelénréteggel van ellátva. A szelénréteget ui. sötétben nagy elektromos ellenállás, megvilágított állapotban viszonylag csekély elektromos ellenállás jellemzi. Használat előtt a lemezt érzékennyé kell tenni, vagyis fei kell tölteni. (Töltését a lemez — a szelén nagy ellenállóképessége folytán — órákig megtartja.)

Ha a lemezt érzékennyé tettük, megfelelő kamrában rávetítjük a szöveget. A vetítés eredményeképpen a lemez eddig egyenletes töltése megváltozik. Ahová

Xerográfia alkalmazásának vázlatja

- (1. A lemez feltöltése, 2. A szöveg rávetítése, 3. A lemez festékezése, 4. Sokszorosítás, 5. A szöveges papír leválasztása.)

fény esett, a lemez elveszti töltését. Vizszont megtartja a homályos helyeken, amelyek a szöveg rajzának felelnek meg. Így jön létre a lappangó elektrosztatikus kép.

Ha mármost a lemezre olyan port szórunk, amelynek a töltése ellentétes a lemezével, a por megtapad rajta, de csakis a szövegnek (képnek) megfelelő helyeken. Egyéb helyeken ugyanis a lemez már nem rendelkezik töltéssel. Így a lappangó elektrosztatikus kép láthatóvá válik. A port azonban igazában nem azért használjuk, hogy a lemezen legyen látható a szöveg, hanem a sokszorosítás festékeként szerepel. A sokszorosítás abból áll, hogy papírt szoritunk a lemezre, s az átveszi a festékréteg egy részét. Közvetlenül a lemezről több száz levonatot nyerhetők. Az utolsó mozzanat a papír enyhe megmelegítése, hogy a por megolvadjon, s erősen a papírra tapadjon. (Az eljárás sematikus ábrázolását az ábrán látjuk.)

A sokszorosítás befejezése után a lemezt meg lehet tisztítani, s újabb feltöltés után megint használatba lehet venni. A xerográfia alkalmazása esetén tehát nem őrizzük meg a szövegeket lemeze-

ken, mint az adréma-sokszorosítás esetében. Ennek ellenére pontosan abban az előnyös helyzetben vagyunk, mint ott voltunk. Mert *magá a katalógus pótolja a lemeztárt. Elővéve a katalóguscédulát, bármikor készíthetjük róla a további másolatokat.*

Nyomatás

A nyomtatás kétféle vonatkozásban is szerepet játszik a katalógusok készítésében. Elő lehet állítani nyomdai úton a katalóguslapokat is, de ki lehet nyomtatni a katalógust könyv, ill. füzet alakban is. Az előzőre a Könyvtárellátó nyomtatott katalóguslapjai adják a legközelebbi példát; külföldön vannak kísérletek arra is, hogy a könyvek, folyóiratok mellé a kiadó mellékel katalóguscédulát.

A nyomtatott, könyv, ill. füzet alakú katalógus a könyvek propagálásának kiváló eszköze. (Haza lehet vinni!) Emellett az az előnye is megvan, hogy áttekinthetőbb, s az anyagot jobban tömöríti. Ezért bármilyen elengedhetetlen a kartoték-katalógus, mégis — ahol csak lehet — adjuk ki könyveink, folyóirataink jegyzékét könyv alakban is. Könyv alakban készül a mintakatalógus is.

Sebestyén Géza

Új Kossuth-díjasaink munkásságáról a közelmúltban. megjelent cikkek és ismertetések jegyzéke

Lukács György: *Az ész trónfosztása.* Csillag, 1955. március. (Mátrai László), Term. és Társ. 1955. márc. (Rezső Margit), **Lukács György üdvözlése.** Irodalmi Újság, 1955. III. 19. (Tolnai Gábor), Művelt Nép, 1955. márc. 20. Szabad Nép, 1955. ápr. 13. (Koroknai Zsuzsa.)

Lukács György 70. születésnapjára. Szabad Nép, 1955. ápr. 13. (Szigeti József.)

Földessy Gyula: *Böllöni Györgyről.* Irodalmi Újság, 1955. III. 19.; Művelt Nép, 1955. III. 20. (Zelk Zoltán).

Illés Béla: *Honfoglalás.* Magyar Nemzet, 1954. II. 21. (Parragi György), Új Világ, 1954. III. 11. (Aba Iván), A Könyvtáros, 1954. április (Várnai Vilmos), Szabad Nép, 1954. IV. 1. (Fekete Sándor), Csillag, 1954. május (Sőtér István), Művelt Nép, 1954. IX. 19. (Ungvári Tamás).

A hatvan éves Illés Béla. Magyar Nemzet, 1955. III. 22. (Barabás Tibor), Népszava, 1955. III. 22. (Böllöni György), Szabad Ifjúság, 1955. III. 22. (Rajcsányi Károly), Irodalmi Újság, 1955. III. 19. (Szabó Pál), Művelt Nép, 1955. III. 20. (Devecseri Gábor).

Karinthy Ferenc: *Budapesti tavasz.* Irodalmi Újság, 1954. I. 30. (Örkény István), A Könyvtáros, 1954. febr. (Vajna János), Új Hang, 1954. febr. (Ungvári Tamás), Magyar Nemzet, 1954. II. 28. (Molnár Miklós), Társadalmi Szemle, 1954. febr. (Erdei Sándor), Művelt Nép, 1954. IV. 11. (Varga Imre), Csillag, 1954. május (Pándi Pál).

Karinthy Ferenc: *Hazai tudósítások:* A Könyv, 1955. január (Gera György), Irodalmi Újság, 1955. I. 22. (Varga Domokos), Új Hang, 1955. febr. (Márkus István), Magyar Nemzet, 1955. II. 13. (Boldizsár Iván), Szabad Nép, 1955. II. 26. (Rényi Péter).

Devecseri Gábor: *Karinthy Ferencről.* Irodalmi Újság, 1955. III. 19. Lékay Ottó: *Hogyan születik a regény.* A Könyv, 1955. február. Ungvári Tamás: *Négy magyar író.* A Könyv, 1955. január. Művelt Nép, 1955. III. 20.

Sarkadi Imre: *Tanyasi dúvad.* Csillag, 1954. április. (Illés Lajos).

Verébülöl: *Irodalmi Újság, 1954. IX. 18.* (Bodnár György), A Könyvtáros, 1954. október. (Sz. A.), Népszava, 1954. XI. 30. (Péntek Gyula), Alföld, 1954. 4. sz. (Bögel József), Új Hang, 1955. márc. (Vargha Balázs), Csillag, 1955. március (Márkus István).

Levél Sarkadi Imrének: Irodalmi Újság, 1955. III. 19. (Kuczka Péter), Művelt Nép, 1955. márc. 20. Ungvári Tamás: *Négy magyar író.* A Könyv, 1955. január.

Simon István: *Erléő napok.* Csillag, 1954. febr. (Kuczka Péter).

—: *Nem elég.* Művelt Nép, 1955. II. 27. Népszava, 1955. III. 1. (Katkó István), Magyar Nemzet, 1955. III. 3. (Hegedűs Géza), Irodalmi Újság, 1955. III. 19. (Pándi Pál), Művelt Nép, 1955. III. 20.

Egy tévuton járó bibliográfia

Nálunk a felszabadulás óta nem jelent meg világirodalomtörténet (igaz: magyar se), nincs még új irodalmi lexikonunk, marxista szellemű kézikönyvünk, mely eligazítaná a könyvtárost, tájékoztatná az olvasót. E hiányt némiképp pótlandó adta ki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár legújabb »ajánló bibliográfiáját«, »Mit olvassunk a világirodalom klasszikusaitól?« címen.

Sajnos — és ezt mindjárt előljáróban meg kell állapítanunk — e jószándékú kísérlet nem sikerült. A bibliográfiából nem derül ki, hogy összeállítói kiknek szánták. A címből és a műfaj meghatározásból arra kell következtetnünk, hogy olvasóknak — még hozzá azért, hogy valóban elolvassák az ajánlott műveket. A bevezető egy fél mondata viszont arra utal, hogy könyvtárosoknak kíván segítségére lenni a klasszikusok olvastatásához. Az »annotációk« pedig azt a gyanút ébresztik bennünk, hogy nem a művek olvasásához szeretne kedvet csinálni, hanem éppen ellenkezőleg: fel akarja menteni a könyvtárosokat (vagy netán az olvasókat?) ez alól.

Nézzük meg részletesebben, mit nyújt és mit nem nyújt ez az összeállítás.

Nemzetek szerint csoportosítva száz-négy íróat mutat be, majd címek szerint felsorolja magyarul is megjelent műveiket, (néha mind, néha nem mind), s ezek közül egynek, elvéve többnek, címleírását és meséjének kivonatát (szűzségét) adja.

A bevezetőben közli a szerkesztő, hogy nem vette fel a »szűk olvasóközönségre számító szerző nélküli népeposzokat«, s a csak gyűjteményes munkákban megjelent műveket sem. A különböző mese-gyűjteményeket sem vette fel. A nép-mese-gyűjteményekre és a többnyire egy szerző-összegyűjtő nevéhez fűződő keleti mese-gyűjteményekre gondolunk. Nem hinnők, hogy ezek csak szűk olvasóközönségre számíthatnának. Ez az önmaga állította korlát, támogatva a válogatás némely egyéb hibájától, kivált a költészetre nézvést, eltorzítja a világirodalom arculatát.

E bibliográfiából úgy tűnik, mintha a népeposzok és mese-gyűjtemények nem tartoznának hozzá a világirodalmat alkotó nemzeti irodalmakhoz, továbbá: mintha görög lírikusok nem lettek volna, és latinok se, az egy Horatius kivételével, mintha Villonon és Hugon kívül nem élt volna klasszikusnak minősíthető francia költő stb. E bibliográfia nyomán azt hihetnők, hogy néhány angol nyelvű

észak-amerikai fró és két kínai költő kivételével Európán kívül nem volt irodalom, vagy: legalábbis nem fordították le magyarra. E válogatás apróbb hibáiról nem kívánunk szólni, túl sok és — nézetünk szerint — meddő vitára szolgálhatna okot.

Az antológiákat azonban nemcsak a kimaradt költők miatt hiányoljuk. Az egyetemi segédkönyvként megjelent Világirodalmi antológia kötetei a szemelvényeken kívül az egyes nemzeti irodalmakról és ezeken belül az egyes írókról rövid, átfogó és helyesen értékelő életrajzot és ismertetést adnak. Más gyűjteményes művekben is található bevezetőket, előszókat. Ezek — ha felhívják rájuk a figyelmét — mind a könyvtárost, mind az olvasót százszor jobban tájékoztatnák, mint e bibliográfia életrajzai. S milyen hasznos lenne a könyvtárosnak, ha egy bibliográfiai segédkönyvben megtalálhatná, kiről milyen kötetben, melyik műve bevezetőjében, utószavában talál értékelést. Ezt azonban a bibliográfia nem árulja el. Még az egyes írókról szóló — akár legújabbban megjelent — monográfiákat sem adja meg. Sőt, mintha véka alá akarná rejtetni, az »annotált« művek címleírásaiból is következetesen kihagyja, hogy az íróról tanulmány lehető a kötetben. Miért? Nem tételezi fel a könyvtárosról, vagy az olvasóról, hogy valamivel több is érdekelheti, mint amennyit e bibliográfia elárul?

A címleírások egy bizonyos kiadást írnak le. Nem lett volna helytelen egyes művek más, közkezen forgó kiadásait is megemlíteni. Hogy ez elmaradt, még nem hiba. De az már igen, hogy nemegyszer nem a legújabb, s egyúttal a legjobb kiadást jelöli meg. Az anyaggyűjtést a szerkesztők 1954. december 30-án zárták le, a Háború és békének mégis a régi, elavult fordítását vették fel a tavaly megjelent művészi értékű helyett, Lope de Vegától a »Gyilkos falú« helytelen címmel, külön füzetben megjelent darabot az értékes bevezetőt és hat színdarabot tartalmazó gyűjteményes kötet helyett. Nem lehet tudni miért, Euripidesnek sem az összes drámáit tartalmazó kiadását adják meg, hanem egy régebit, amely csak két drámát tartalmaz. Horatiusnál az erősen közepes értékű Erdődy János fordítás felvétele mellett legalábbis meg kellett volna említeni a Magvar Horatiust, mely klasszikusaink és legkiválóbb mai költőink átültetésében mutatja be a költő verseit, s a nem avuló szépségű, teljes Virág Benedek-

féle fordítást is. De ne »bogarásszunk« tovább.

Nézzük az életrajzokat. Hogy ilyeneket ad, mindenképpen érték. Maguk az életrajzok azonban nem egyenlő értékek. Akad köztük — a műfajon és terjedelmen belül — jó. Akad köztük azonban jó néhány hig, rosszul megfogalmazott is, amelyből éppen a lényeg sikkad el. Ilyen többek közt a Kleistről, a Goethéről szóló. Ez utóbbiból például megtudjuk, hogy »Ugyanúgy, mint Homéros és Dante, két társadalmi forma harcának idejében élt...« és azt is, hogy »felvette azokat az udvaronc tulajdonságokat, melyek a teljes Goethe-képhez hozzátartoznak, de nem teszik őt vonzóbbá.« Maradandó alkotásairól azonban keveset árul el, alig-alig említi meg őket, viszont megjegyzi, hogy »igen sok középszerű művet is alkotott. Drámái, bár olvasásuk ma is érdekes, nem kerülnek már színpadra.« Ebből az értékelésből igazán nem érti az ember: miért tartja az emberiség Goethét Goethének, vagy, mint a bibliográfia bevezetője írja: »az egyetemes lángelmék egyik legnagyobbiká«-nak.

Az annotáció, egy mű néhány soros fismertető-értékelése — tudjuk — nem könnyű műfaj. Ezidáig még kevés jót olvastunk. Itt azonban annotációról nem is beszélhetünk. E bibliográfia nem, hogy nem értékeli a műveket, de nem is ismerteti őket, néhány kivétellel csupán csak a regények, drámák meséjét mondja el húsz-harminc sorban. Semmivel sem különbül, mint régen a haszontalan diákok által használt Réger-féle puska, amely a kötelező olvasmányok tartalmi kivonataival »felmentette« a tanulókat a művek olvasása alól. Nem hisszük, hogy a mai könyvtári olvasók, akik élvezni is akarják a remekműveket, örülnének annak, hogy egy ilyen tartalmi kivonat elárulja: mi lesz egy regénynek a vége. Könyvtárosainkról sem hisszük, hogy ajánló munkájukhoz a művek szüzséjére lenne szükségük,

vagy hogy ilyen — többnyire primitív, néha téves (pl. Effi Briest) — tartalmi kivonatokkal óhajtának »emelni« műveltségüket. Kétségtelen; hogy a szép-irodalmi művekhez meséjük is hozzátartozik, de ez — a ponyvaregények kivételével, amelyekre éppen az jellemző, hogy csak meséjük van — csupán egyik alkotórészük. Remekművé nem szüzséjük teszi őket. Könyvtárosainknak sokkal nagyobb szükségük lenne a művek értékelésére, az eszmei mondanivaló megfogalmazására, a mű esztétikumának kifejtésére. Ajánló munkájukban ennek vennék hasznát.

A bibliográfiát Marót Miklós (a könyvtár munkatársa) állította össze. Úgy tudjuk; hogy mind az egyes életrajzok; mind az annotációk megírásában, sőt a szerkesztésben is a könyvtár más munkatársai szintén részt vettek. Hogy kik, azt a bibliográfia nem árulja el, csupán »annyit« mond, hogy a felelős kiadó: a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vezetője. Nem helyeseljük ezt a bibliográfiaíknál általában szokásos névtelenséget. Úgy gondoljuk, nagyobb felelősséggel végzi valaki munkáját, ha nem bújhat névtelenség mögé. Nem kételkedünk abban, hogy a Szabó Ervin Könyvtárban kiváló bibliográfus szakemberek vannak, mégis úgy véljük, nem jó, ha valaki önmaga bírja, vagyis ha egy mű írói, szerkesztői és kiadója egy ugyanaz a személy, vagy munkaközösség. Saját munkáját senki sem láthatja tárgyilagosan, ezért jó lenne a jövőben effajta munka kiadása előtt átnézetni és megbíráltatni a kéziratot egy felelős külső szakemberrel — ebben az esetben, mondjuk, az Irodalomtörténeti Társaság egy tagjával.

Egy ilyen rosszul sikerült bibliográfia nemcsak hiábavaló munkát és kiadást jelent, hanem legalábbis jó időre — azaz, hogy már van ilyen tárgyú — elveszi a lehetőséget egy jól szerkesztett élő. Ezért még a jó szándékot sem dicsérhetjük.

Zolnay Vilmos

A XIX. KER. KISPESTI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR AZ IFJUSÁGÉRT

Március 31-én a kerület ifjúsági szakkörrel számára József Attila születésének 50. évfordulóját felhasználva a költő fejlődésének bemutatására. A szavalatokat ismertető előadás kísérte.

A könyvtár kegyeleti kirándulást szervezett ifjú olvasói részvételével a szovjet parlamenterek Vencsés határában felállított emlékművéhez. Itt előadás ismertette Steinmetz kapitány életét és hősi magatartását. (Becksi Andor)

—O—

Kézirattalvajt fogtak a párizsi Nemzeti Könyvtárban. Értékes Victor Hugo, Fénélon,

Bossuet-kéziratokat lopott el a párizsi Nemzeti Könyvtárból egy foglalkozás nélküli egyén. Tette elkövetését megkönyvitette, hogy a könyvtárban a helyszíle és a személyzet hiány miatt egy helyen adják ki mind a könyvritkaságokat, mind a kéziratokat és a kurrens folyóiratokat. Az olvasóteremben csupán egyetlen teremőr teljesít szolgálatot. A tolvaj bevallotta, hogy a kéziratokat gazdag bibliofileknek szokta eladni, hogy meg tudjon élni. (Szovjetszka Kultura)

—O—

A tudományos és szakkönyvtárak rendszeres adatszolgáltatásáról a népművelési miniszter 7/1955. [Np. K. 3—4.] NP. M. szám alatt utasítást adott ki. (Népművelési Közöny 1955. II. 25.)

BACSÁNYI JÁNOS KÖNYVTÁRA

Az égőszemű, tüzes, szertelen jobbágyfiú, a tapolcai saru-varga fia, aki a korabeli európai műveltség teljességét bírta és egyik legsajátosabb arca felüljáraskori irodalmunknak, egyike volt azoknak, akik légték, meghaltak a holnapért. Kazinczy Ferencsel, a felvilágosult literátorral és Baróti Szabó Dáviddal, a költő jezsuitával együtt szerkeszti a Kassai Magyar Múzeumot, mint kamarai írnok.

De ezekben az években már a felvidéki városban is ott ég és világol nyugatról a francia forradalom rőt lángja, melyben egy világ ég el. A fiatal, önérzetében is annyira sebzett, szerelmében boldogtalan Bacsányinak oly nehéz tovább irogatni tudós tanulmányait a műfordítás elméletéről, a vers ritmikájáról, a külföldi és magyar irodalom ismertetéséről. Most »a franciaországi változásokra«, »a hív jobbágyok felszentelt hóhérei« ellen ír verset, akiknek véré a természet kéri. A magyar líra forradalma zúg fel soraiiban, amikor feléjük kiáltja: »Jertek s hogy sorsotok előre-

nézzétek, — Vigyázó szemetek Párisra vessétek«.

Őt is elkapta a forradalom lendülete az emberi jogok kinyilvánításának nagy előrelépése. Olyan ernyesztő, fulladt, szűk volt ekkor a magyar világ, olyan rossznak, korhadtnak látott maga körül mindent, hogy válogatás nélkül volt hajlandó csatlakozni bármihez, ami változást ígért. S mi igért gyökeresebbet, nagyobbat, mint Martinovics Ignác és nemes indulatú barátainak álmodozása. »Itt a francia módon gondolkodó emberekre nagyon vigyáznak — írja ez időtájt — s a józanul okoskodó és beszélő embereket is hamar jakobinusoknak nevezik. A papok különösen űzik régi mesterségüket.« Ő is csakhamar megfizette tettelázadását a kufsteini kazamatákban.

Mégegyszer feléje fordult a hatalom, szegény magyar költő felé, hogy büntesse. Párizsi lakásából Napoleon bukása után úgy hurcolják vissza, mert vaktában azzal gyanúsítják, hogy ő fordította le annak a férfiúnak a magyar nemzethez intézett kiáltványát, akiről Berzsenyi énekelte, hogy nem Te győztél harcaidban, hanem a kor lelke: szabadság... Húséges feleségének, Baumberg Gabriellának, könyörgésére azt válaszolja a mindenható Metternich: az Ön férje Asszonyom minden rendszerben lázadóvá, éspedig mindegyikben elégedetlen lázadóvá válnék. A költő, aki felé az abszolút hatalom gúnyos nyíla röppen, ekkor már újra börtönben ül és a spielbergi vár kapuja egy hosszú évig nem is nyílik meg számára.

Az élettől elgyötört, a magyar sors változását hasztalan váró költő a francia kormánytól kapott kis kegydíjből Linzben élte száműzetése éveit. Élete álmai: a bécsi és párizsi szép, élménydús napok varázsa s a magyar föld jövőttermő akarata egyaránt reménytelen szürkéségre fakultak. A kortársak tudják, hogy Herr Batsányi hogyan járt ki botjára támaszkodva olykor a Duna partjára, nézve a víz folyását. A Duna lefelé folyt, hazafelé, ahová ő soha többé nem jöhetett. Nagyobb valál, mint idő és szerencséd — írta róla a Tudományos Gyűjteménynek szerkesztője. Csak 1934-ben érkeztek meg hamvai a tapolcai temetőbe.

*

A linzi számúzott könyvtárát 82 éves korában, 1845. május 12-én bekövetkezett halála után a Nemzeti Múzeum könyvtárára hagyta. Könyveit azonban akkoriban nem tartották együtt, hanem

A Magyar Tudósokhoz.

I. Faludi Ferencz's több más Magyar Költők
Munkájának Kiadásáról.

II. A Nemzeti Nyelvről's Poéziséről. és a-mái
Nyelvröntők' törekedéséről.

1833
Batsányi János.

Pestben.
No. Trattner János Tamás kezével's káltdogárol.
1833.

beosztották a többi könyvek közé. A múzeum irattára 1318 Fol. Germ. jelzés alatt őrzi könyvtárának katalógusát, melyet 1845. augusztus 5-én állított egybe Linzben Quirin Mastinger, esküdt könyvbecslő. A könyvjegyzék 535 idegen nyelvű és 134 magyar nyelvű munkát tartalmaz, összesen 669 művet. A könyvbecslő szerint, talán kissé túlozva, 6143 forint értékben.

Bacsányi a legműveltebb magyar írók egyike. A latin, német, francia és olasz nyelv tudása megnyitotta előtte az akkori európai szellem világát. Rendkívül sokat olvas és sokfélét. Homerostól és Horatiustól kezdve a francia politikai röpiratokig. Nemcsak olvas, hanem igen sokat kivonatol is, sőt nagyobb részeket kiír magának. Tömérdek széljegyzet és javítás tanúskodik könyveiben, hogy milyen alaposan és figyelmesen olvasott. Voltak hosszú évek életében, amikor csak olvasott.

Kezdjük ókori klasszikusaival. *Homeros*t Wolf Ágoston Frigyes latin fordításában olvasta. De megvolt könyvtárában németül is számos más görög auctor társaságában. Úgy látszik, görögül nem tudott jól és így *Theokritost*, *Theognes Megarensist*, *Xenophont*, *Plutarchost*, *Aischinest*, *Hesiodost*, *Anakreont* németül, *Thukididest*, *Hippokratest* pedig franciául olvasta. Az eredetiben vannak meg könyvtárában, szinte egy klasszika-filologushoz méltóan, úgyszólván az összes latin klasszikusok: *Titus Livius*, *Julius Caesar*, *Sallustius*, *Cicero*, *Tacitus* két kiadásban is, *Suetonius*, *Seneca*, *Quintilianus*nak az ékesszólásról írt műve, *Vergilius* három példányban, *Horatius* tizenyolc példányban, köztük pompásan illusztráltak is, és tizenhárom német fordításban, *Ovidius*, *Lucretius*, *Plautus*, *Lucanus*, *Martialis*, *Juvenalis*, *Persius*, a szatirikus, *Phaedrus* meséi, *Catullus*, *Tibullus*, *Propertius* lírája, *Plinius* levelei, *Claudius Claudianus*, *Papinianus Stadius*, ezenfelül Horatius még két francia és egy olasz fordításban, *Tibullus*, *Vergilius*, *Sallustius* német, *Lucretius*, *Terentius*, *Juvenalis* francia fordításban.

Nem híába volt Bacsányi a fordítás egyik legnagyobb magyar teoretikusa, aki első és legkiválóbb értekező dolgozatát a fordításról írta, hangoztatva, hogy »a fordítás nem könnyű dolog, a fordítónak, bár nem annyi értelemmel is, legalább annyi jó ízléssel kell bírnia, valamint a munka szerzőjének.« A fordítónak »a könyvszerzőt éppen úgy kell ezen idegen nyelven beszéltetni, amiként beszélni vala, ha maga benne írt volna«. Egészen más tehát a felfogása, mint Kazinczynak, aki az idegen íróknak és

BATSÁNYI JÁNOS' VERSEI.

Első Kötet.

PESTENN, 1827.

Petronai Trattner Matyas' betűjével.

nyelvnek eredeti sajátosságait minden tekintetben át akarja írni a magyar nyelvbe és nem átalja ennek kedvéért a magyar nyelv szellemét feláldozni. Kazinczy a »minden nyelvek ideálját« emlegeti, Bacsányi féltékenyen őrzi a romlatlan magyar nyelvet. E tartózkodása később engesztelhetetlen haraggá fokozódik a túlmerész nyelvújítók ellen.

*

A klasszikus német irodalmat Goethe és Schiller, akiknek egész levelezését kivonatolta, *Klopstock*, a »Messiás« barokk költője, *Herder*, a felvilágosodás nagy filozófusa, *Lessing*, az igazáért mindig helytálló író és kritikus, *Jean Paul*, a praeromantikus regényíró, *Mathisson* és *Hölty*, a szentimentális költők, a kortárs *Grillparzer*, akivel Bécsben többször találkozhatott, a nagy osztrák drámaíró és *Heinrich Kleist*, a nagy porosz tragikus, *Gessner* idilljei, *Claudius Matthaeus* költészete és végül felesége, *Baumberg Gabriella* versei képviselik.

A német felvilágosodás és klasszicizmus életeszménye, a nemes humanitás, az ember lenni mindig s minden körülményben-elve sugárzik az állandóan forgatott könyvekből felénk. S ezt egészíti ki a francia irodalom *Fénelon* Telemaque-jától, *Bossuet* a világtörténelemről írt értekezésétől, *Malherbe* költeményeitől, *Lafontaine* meséin, *La Bruyere* jellemlein át *Corneille* — külön kommen-

tárkötettel — és Molière összes műveivel; Boileau két kiadásban is megvan, az egyik 1793-as egy »citoyen« bevezetésével. A kortársak közül Lamartine költői elmékedzései és Victor Hugo Marion de Lorme-ja van meg könyvtárában. A dráma különösen érdekelhette, mért megszerezte Geoffroy drámairodalmi kurzusát is. A derék Blanchard-tól A francia történelem szépségei és Filológiai gyönyörűségek voltak kedves könyvei.

Bacsányi igen szerette a franciákat. Ő is elmondhatta volna Petőfivel, hogy »szerettem és a franciákat jelenlétemben né gyalázza senki«. Párizsban a Belleville negyedben egészen boldognak érezte magát. A francia kormány kis évdíjából elégedt haláláig, melyet Napoleon állapított meg neki, majd a restauráció és a polgárkirályság külügyi kormánya egyaránt meghagyott számára. De igazán a francia géniuszhoz a felvilágosodott filozófia kapcsolta: *Montaigne* esszéi (egy 1602-es kiadásban), *Voltaire*, akinek Mahomed című tragédiáját már ifjúkorában előadta barátival, ifjabb Ráday Gedeon társaságában, *Rousseau*, *Diderot*, *Helvétius*, *Condorcet* művei.

Bacsányi már fiatalon megismerkedett Leibniz és Wolff filozófiájával, ezeket fejtegették előtte a pesti piarista atyák akkor, amikor a magyar és ausztriai egyetemen híre sem volt a modern filozófiának. Ezeket egészítették ki később a francia felvilágosodás legnagyobb alakjai tanításukkal. De Bacsányi olvasta a francia spiritualizmus filozófusát, kortársát, *Victor Cousin*-t is; ez utóbbinak művét a francia és német filozófia párhuzamáról német fordításban, *Cousin* egykori tanárának, az idealista *Schelling*nek bevezetésével.

*

Német fordításban olvasta *Kalidasa* Sakuntalá-ját, *Tasso* Megszabadított Je-

ruzsálem-ét, *Sannazaro* pásztorregényét, *Young* Ejszakáit, a kor divatos szentimentális könyvét és végül kedves *Osszián*-ját, mely *Fábián Gábor* Osszián énekei mellett három német, három francia, két olasz és két angol példányban is megvolt könyvtárában. Osszián fordítása és ismertetése nagy érdeme Bacsányinak. Fordítása nagy kedvvel és lelkesedéssel készült. Már 1802. június 16-án ezt írja Kazinczynek: »*Ami engem magamat illet, könnyen megtörténhetik; hogy én, amíg élek, semmit sem adok ki nyomtatásban. Tudhatja az úr, hogy én a celebritást sohasem kerestem... Ossziánt azonban el akarom készíteni, akármikor adassék ki azután, ha már nekem a porom sem volna fenn.*« Ezután a különböző Osszián-kiadásokról szól, amelyek mind birtokában voltak.

Párizsban is folytatta az Ossziánnal való foglalkozást, de aztán elkedvetlenül tette, hogy Kazinczy 1815-ben megjelent Osszián-fordításával elébe vágott. Kazinczy Osszián-fordításában, Bacsányi példányában oda, hol Kazinczy a bevezetésben az Osszián-Macpherson vitáról van szó, ez van beleírva: »*És utóljára is csak az súlt ki, hogy Macpherson uramé voltak e költemények.*« Nem lehetetlen, hogy Bacsányinak éppen ez vette el kedvét a további munkától. De ha nem fordította is le az egészet, mégis nagy érdemet szerzett azzal, hogy ő volt a legelső, aki Ossziánt Magyarországon ismertette s a külföldi nagy Osszián-mozgalomnak hazánkban is utat nyitott. Ez azután Petőfi és Arany csodálatos Osszián-verseiig hullámszik.

Bacsányi egyetemes érdeklődését jellemzi, hogy könyvtárában még a humanista barokk új latin líra képviselőjének, a jezsuita *Jacobus Baldenak* válogatott költeményei és *Szerdahelyi György* Sylva Parnassi-ja is megvoltak.

(Folytatjuk.)

Katona Jenő

»A könyvtárak fejlődése Magyarországon« című cikk jelent meg a bolgár Vaszil Kolarov Allemi Könyvtár évkönyvében. (Knihovna)

—O—

Országos értekezleten tárgyalták meg a kohász szakszervezethez tartozó üzemek könyvtárosaival a SZOT elnökségének az üzemi könyvtárak munkájáról szóló határozatát és a könyvtárosok 1955. évi feladatait. (N. E.)

—O—

A Román Népköztársaság Tudományos Akadémiájának Könyvtára igen sokat fejlődött az utóbbi években. Állománya elérte az 1 600 000 kötetet. A könyvtár a román tudományos könyvtárak központi tudományos és irányító könyvtára. Az olvasók száma 1953-ban több mint 70 000 volt. (Knihovna)

50 000 külföldi szabadalmi leírással gazdaggolt nemzetközi csere alapján az Országos Műszaki Könyvtár szabadalmi tára az első évnegyedben. (O. M. K.)

—O—

Puskán művei 68 millió, Tolsztoj munkái 58 millió, Csehov könyvei 40 millió, Gorkij művei 78 millió példányban jelentek meg 1917 és 1954 között a Szovjetunióban. (Biblos)

—O—

Felsőpakony község könyvtárát kapott a Pest-megyei Könyvtartól, a község jó munkájának eredményeként. A könyvtár a párt és a népi front vezetőinek jelenlétében ünnepélyesen avatták fel. Az ünnepségen a falu egyik dolgozója hét könyvet ajándékozott a könyvtárnak. (Markovits József)

A Könyvtárellátó — a könyvtárakért

A Könyvtárellátó két és fél éves fennállása óta több, mint egymillió példány könyvet küldött a könyvtárakba. Ennek hatása dolgozó népünk öntudatának növekedésében, politikai, szakmai és általános műveltségének emelkedésében jelentkezik. Eddigi működése során elmondhatjuk, hogy sokat fejlődött munkánk, sok tapasztalatot szereztünk, amelyeket igyekszünk hasznosítani.

Nem lebecsülendők a Könyvtárellátó eddig elért eredményei. Ma már több, mint 600 könyvtárral vagyunk szerződéses kapcsolatban, a Könyvtárosok Boltja szerződésen kívül mintegy 250 könyvtárat lát el. Hatezernél több iskolát vontunk be a szervezett könyvellátásba.

Munkánk kezdetekor nem tudtuk felmérni feladatunk nagyságát, bonyolultságát. Egyszerre alkartunk mindent: ellátni a központi szerzeményezésű könyvtárakat, a tudományos-, az üzemi könyvtárakat stb. Menetközben alakult ki a Könyvtárellátó helyes, differenciált szervezeti felépítése. Ma már külön részleg foglalkozik a megyei, járási, városi könyvtárak ellátásával, más részleg az iskola-könyvtárakkal, az üzemi szakszervezeti könyvtárakkal és így tovább. A műszaki és a tudományos könyvtárakkal való kapcsolataink kiszélesítése a legközelebbi hónapok fő feladata lesz.

Cikkemben elsősorban a szakszervezeti könyvtárak szerzeményezésével kapcsolatos problémákról kívánok szólni — egyéb könyvtártípusok kérdéseire más alkalommal szeretnék visszatérni.

Sokszor még mindig azt tapasztaljuk, hogy egyes könyvtárak nem ismerik a Könyvtárellátó szolgáltatásait, ezért ennek szélesebbkörű ismertetését is feladatunkul tűzzük ki. Célunk, hogy a könyvtárak használják fel tájékoztató szolgálatainkat a számukra szükséges könyvek kiválasztásának megkönnyítésében, vásároljanak tartós könyvtári kötésű könyvet, kérjék tőlünk és vesszék be munkájukban a nyomtatott katalógus-kartonok használatát. Kísérjük figyelemmel és használják fel munkájukban a Könyvtárellátó terjesztésében forgalomba kerülő különféle fontos könyvtártudományi műveket.

Általában megoldottnak tekinthető a beérkező igények kielégítése, a rendelések határidőben történő kiszállítása. Javítanunk kell azonban a megjelenő könyvekről adott tájékoztatást, ismertetőt (annotációt) kellene adnunk a könyvekről és meg kell valósítanunk azt, hogy a köny-

vekről annotált katalógus-karton is készüljön.

Indokolt »A Könyv« előző számában Zalai elvtársnő cikkében foglalt kívánság, hogy a Könyvtárellátó ne csupán mechanikusan szállítsa a könyvtárak által rendelt könyveket, hanem legyen segítségükre a könyvek kiválasztásában is. A Könyvtárellátó eddigi munkájában ezt a célt szolgálják a tömegkönyvtárak és külön a műszaki könyvtárak részére megjelenő, könyvismertetővel ellátott »Különajánlat«-ok, de ezen túlmenően is felfigyelünk a kirívóan hibás megrendelésekre és főleg a budapesti könyvtáraknak telefonon is felhívjuk figyelmüket a helytelen megrendelésekre.

Még kell azonban mondanunk, hogy véleményünk szerint a Könyvtárellátó saját hatáskörében nem tarthat vissza megrendeléseket azért, mert úgy gondolja, hogy a kért könyvek nem tartoznak elsődrendűen a megrendelő könyvtár gyűjtőkörébe. Nem teheti ezt meg, hiszen a könyvtár helyi körülményeit, speciális igényeit nem ismerheti teljesen és az is nagyon kérdéses, hogy a Könyvtárellátó — ez esetben az eladó — ilyen egyoldalú beavatkozását a rendelések felülbírálásába elfogadják-e a könyvtárak. Annak, hogy a Könyvtárellátó intenzívebben foglalkozhassék a rendelések helyességének figyelésével és cselekvőleg beavatkozhasson a helytelennek vélt könyvrendelések korrigálásába, annak a technikai kérdéseken kívül (mint pl. személyzeti kérdések, rövid az 1—2 nap erre, ami a rendelések beérkezése és a kiszállítás megkezdése között van stb.) elsősorban az az előfeltétele, hogy a könyvtáraknál a hálózati elv következetesen érvényesüljön, és az ellenőrzést elsősorban az egyes hálózatokban végezzék el. A Könyvtárellátó csak a felelős irányító szerv (szakszervezet, központi könyvtár stb.) segítőtársa, gyakorlati végrehajtója lehet a tervszerű állománygyarapítás megvalósításában.

A könyvtárirányító szerveknek úgy hisszük segítséget jelent az, hogy rendelkezési végrehajtását egy kézben összpontosulva, a Könyvtárellátónál figyelheti, ellenőrizheti. Az irányító szervek és a Könyvtárellátó értékes együttműködésére már néhány új példát is fel lehet hozni.

Igy az Építőipari Dolgozók Szakszervezete, a Vasutas Szakszervezet kultúrosztálya kitűnően együttműködik a Könyvtárellátóval. A könyvtáraiktól beérkező megrendelésekről másolatot kapnak a

Könyvtárellátótól, és ők maguk állandóan tájékoztatják a Könyvtárellátót arról, hogy könyvtáraikba milyen könyvek eljuttatását tartják fontosnak.

Sok szakszervezetnél úgy tapasztaljuk, különösen a SZOT Elnökségének legújabb könyvtárügyi határozata után, hogy már egyre nagyobb fontosságot tulajdonítanak a könyvtáraknak. Így a Kohász-, Bányász-, Közlekedési Dolgozók Szakszervezete, valamint a Textiles Szakszervezet. Tapasztalatunk szerint azonban csak azok a szakszervezetek tudnak eredményt elérni ebben a kérdésben, amelyek a SZOT határozata szellemében a saját könyvtári munkájukra vonatkozólag szakszervezetükben külön is elnökségi határozatot hoznak és *gondoskodnak annak végrehajtásáról*. Vannak olyan szakszervezetek, melyek mai napig sem tettek jelentősebb lépést ezen a téren. Hogy miért? Erre sok magyarázatot kapunk, legtöbbször azonban azt, hogy a könyvtáraknak még nem állapították meg a beszerzésre rendelkezésükre álló keretösszeget, hogy több minisztériumtól kapják az ellátmányt, valamint azt, hogy »foglalkozni fognak a kérdéssel«. Komoly hiba, hogy sok üzemi könyvtáros nem tudja, milyen összeg áll a könyvtár fejlesztésének rendelkezésére. Az ilyen üzemeknél szokott azután leggyakrabban előfordulni, hogy a könyvbekészítésre fordítandó pénzt másra költik el.

A megfelelő könyvek helyes kiválasztása a magasabb fokú könyvtárakban szakképzett könyvtárosok hozzáértése folytán kevesebb problémát okoz. Ezért a fő figyelmet az üzemi szakszervezeti könyvtárakra kell irányítani. A már említett SZOT könyvtárügyi határozat után az egyes szakszervezetek feladata, hogy élő könyvtárhálózat, irányításra képes központi könyvtár létrehozásával megteremtse a tervszerű állománygyarapítás

előfeltételeit. Ez a legfontosabb feladatok közé tartozik. Csak ott lehet eredményes könyvtári munkát végezni, ahol jó könyvek megfelelő választékban állnak az olvasók rendelkezésére. A Könyvtárellátó már most is biztositani tudja a könyvtárak folyamatos ellátását, tájékoztató szolgáltatunkat azonban meg kell javítanunk.

Új, az eddiginél jobb jegyzéket ad ki a Könyvtárellátó május hónaptól kezdve a *műszaki könyvtárak* részére, mely a *megjelenés előtt álló* könyveket sorolja fel, a könyv lényegét feltáró ismertetővel. A jegyzék a magyar könyvkiadók termésén kívül a legfontosabb, az NDK-ban megjelent műszaki kiadványokról, valamint minden olyan kiadvány megjelenéséről tájékoztat, amely a műszaki könyvtárak érdeklődésére számíthat. (Pl. tudományos intézetek saját kiadványai, szakbibliográfiái stb.)

Nagy segítséget fog jelenteni a műszaki könyvtáraknak az, hogy minden kiadványról nyomtatott, annotált katalóguskarton készül a jövőben. A jegyzék, mint említettük, megjelenés előtt tudósít a könyvekről és az ennek alapján begyűjtött megrendeléseket a könyv megjelenése után a Könyvtárellátó azonnal leszállítja, jelentősen meggyorsítva a könyveknek a könyvtárakba kerülését. Az új jegyzék sikere nagymértékben függ a könyvkiadók és az egyes kiadványok összeállításával és kiadásával foglalkozó intézmények részünkre adandó rendszeres, gyors tájékoztatásától.

Összegezve az eddigieket: a Könyvtárellátó 1955-ben még jobb munkával kívánja segíteni a könyvtárak működését a könyvtárirányító szervekkel létesítendő szorosabb együttműködéssel, tájékoztató szolgálatának minőségi megjavításával és a technikai lebonyolítás (szállítás, elszámolás stb.) meggyorsításával és pontosabbá tételével.

Somogyi György

A Corvina Idogenyelvű Könyvkiadó ez év január 1-én alakult meg. Megalakulását több oldalról jelentkező igények indokolták. A legelőbbrendű igény természetesen az volt, amely külföldről érkezett hozzánk és a magyar nép kultúrája iránt érdeklődők számára kért könyveket, folyóiratokat Magyarországról. Ez az igény talákozott országunk kulturális vezető szerveinek azzal a törekvésével, hogy — a társadalmi berendezkedésre tekintet nélkül — az egyes államok békés egymás mellett élését a művészetek, a tudományok és a technika egészségesebb, gazdagabb, sokrétűbb kapcsolatának kifejlesztésével elősegítse.

A Corvina-nak, mint egyetlen idegen nyelvű könyvkiadónak, módjában lesz hathatósan népszerűsíteni külföldön a magyar kultúra legjavát, mégpedig olyan módon, hogy a magyar kultúra megismeréséhez alapvetően fontos könyveket a megfelelő körültekintéssel és tervszerűséggel ad-

hatja ki, a legszínvonalasabb fordításban és a legelőnyösebb kiállításban.

Ebben az évben körülbelül 35 könyvet ad ki a Corvina, vagyis, ha a különböző nyelveken történő kiadásokat külön számoljuk, mintegy 100–120 könyvet — így szépirodalmi, zene- és orvostudományi, művészettörténeli, sport- és ismeretterjesztő műveket

—O—

Mintegy 40 000 látogatója volt a Nemzeti Múzeumban rendezett Csokonai emlékkiállításnak. Április 11-én ugyancsak a Nemzeti Múzeumban József Attila kiállítás nyílt a költő születésének 50. évfordulója alkalmából. (O. Sz. K.)

—O—

MEGJUTALMAZOTT LEVELEZŐINK
Kazimty György, Máté György és Kellner Béla levelezőinknek könyvet küldtünk ajándékba.

A VERSIRODALOMRÓL

Nagyon szeretjük a »probléma« szót, használatos is úton-útfélen. A versirodalom mai helyzetéről szólva azonban véletlenül helyénvaló, mert ezen már régóta folyik a vita: szeretik-e az emberek a verset vagy nem.

Ennek megállapítását legjobb egy másik korhoz viszonyítva megkísérelni. Könyvkereskedelmünk egy régi, tapasztalt szakembere szerint a háború előtti és alatti években — Budapesten — a verskultúra komoly fejlődést mutatott.

Ennek persze több oldala volt. A polgárságnak megvolt a maga költői köre. Ebben klasszikusaink közül talán az egyetlen Ady volt népszerű, bár támadás több oldalról érte (még könyv is jelent meg »Ady-kultusz: magyar öngyilkosság« címmel) és az e táborból való hívei is inkább félremagyarázták, mintsem az igazi Adyért lelkesedtek. Az irodalmi, költői estek műsorán jobbára valami »háborús mámorzsűkséget« megkívánta költészet szerepelt. Így például Villon keserű, alkaszófhumorú költésze »pestiesített« formában: Faludy György átköltésében — vagy Paul Géraldy remekművé, de bizony igen szűk és ernyedtt világszemléletű versei és mások — mind a háborútól beteg, feledni-vágyó, nyíltan vagy leplezetten kétségbeesett polgári közérzet szellemi táplálékai.

A kor és a nép nagy kérdéseivel birkózó népi irodalom népszerűsége már egy lépést jelentett a tágabblevegzetű, az étellel szembenéző, a teljes emberségért küzdő költészet felé. Ennek az irányzatnak költői a kor bomló életformájából kiutat kereső értelmiségben és a paraszti ifjúság egy vékony rétegében találták meg közönségüket. Ez az irányzat, »harmadikutas« volta miatt, egyes képviselőiben már beletorkollott a polgári kétségbeeséssel rokon »nemzethalál« viziójába, másrészt valami beteges sírva-vigadáshoz — mint pl. Sértő Kálmán hol ószintén fájdalmas, hol ripacszkodó költészetében (még inkább népszerűségében), vagy pedig a népi misztikába, amire a különben nagyon tehetséges Sinka István esete az egyik példa.

A forradalmi költészetnek az értelmiség egy részében és a munkásság, különösen a munkásfiatalok közt voltak hívei. A Zeneakadémián rendszeresen tartott költői esteken kívül a baloldali előadóművészek egy csoportja tett nagy szolgálatot ennek a költészetnek népszerűsítésében: ők irányították és rendezték azokat a — néha féligmeddig illegális — irodalmi összejöveteleket, amelyeken Petőfi, Ady, József Attila és újabb ha-

ladó szellemű költőink verseit adták elő. Ezek a kezdeményezések elsősorban a kor mocskossága, világnézeti zagynasága elleni tiltakozások voltak — politikai tettek.

Ami ebben a korban a versek olvasását illette, ennek lehetősége meg sem közelítette a maít. A kor — néhány beérkezett nem számítva — a költők hőskora volt. Sokuk saját költségén, gyűjtőíveken verbuvált előfizetők előlegéből nyomtatta ki műveit, amíg egy folyóirat vagy kiadó meg nem könyörült rajtuk. A költészet támogatása tehát egy — bár tág — baráti, »összesküvő« kör ügye volt. Ennek minden hátrányával szemben megvolt az az előnye, hogy a verseken nem költők és kritikusok vitakoztak, hanem az olvasók; költő és közönsége közt eleven volt a kapcsolat.

1.

És ma? Kezdjük a versek olvasásával.

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat a kiadványok, így a verseskötetek kelendőségéről is kimutatást vezet: megjelenés után harminc napon belül hány százaléka fogy el a könyvesboltokban. E kimutatásból idézünk néhány adatot.

Legnagyobb klasszikusaink kötetiből a kiadás nem tudja kielégíteni a szükségletet. *Petőfi, Ady, József Attila* verseinek kiadásai 90 százaléknál nagyobb arányban fogytak el. *Balassi Bálint* 85, *Radnóti Miklós* 86 százaléka. *Vajda János* 65 százaléka mai költőink közül csak *Csoóri Sándor* múlja felül 70 százalékkal. Vajdával egyenlő arányt mutat *Képes Géza, F. Nagy László és Juhász Ferenc* legutóbbi kötetének kelendősége; megközelíti *Benjámín Lászlótól az Éveink múlása* (63), a külföldi kortársak közül pedig *Pablo Neruda a szőlők és a szél* című köteté 53 százalékkal. Többi élő költőink közül — már aki szerepel a statisztikában — egy sem emelkedik az 50 százalékos fölé... Ha hozzátesszük, hogy mai költőink művei 1000—3000 példányszámban jelennek meg, klasszikusaink 50—100 ezres példányszámával szemben, akkor világosabbá válik a statisztika adta kép. Hogy a *Hét évszázad magyar versei* című antológia második, 220 forintos kiadása az első harminc nap alatt 85 százaléka elfogyott, azt a megjelenés kedvező időpontján (karácsony) kívül tehát nyilván az is magyarázza, hogy legnagyobb részt klasszikusaink szerepelnek benne.

Mai költőktől versesköteteket eszerint keveset vásárolnak az olvasók. A köny-

vesboltokban pedig nem is igyekeznek őket rábeszélni. Az ÁKV által kiadott, a költők fényképével és rövid életrajzával s kevéske versidezetekkel ellátott reklámfüzetecskék vajmi csekély eredményt értek el. Részletesebb füzetek kiadására a közeljövőben kerül sor.

Könyvet azonban nemcsak venni, de kölcsönözni is lehet? Hogy »baráti alapon« mekkora a forgalom, nem állapítható meg, de a felszabadulás óta hatalmasat fejlődött népkönyvtári hálózatunk már bizonyos reménykedésre jogosít.

Milyen mértékben vásárolnak versesköteteket a könyvtárak? — kérdezzük a Könyvtárellátónál. Itt is készült statisztika arról, hogy a Könyvtárellátóval szerződött kerekben hatszáz könyvtár hány százaléka vásárol egy-egy kiadványt. Lássunk néhány példát a verseskötetek viszonylatában.

Juhász Ferenc: A tékozló ország című kötetét a hatszáz könyvtár 31 százaléka vásárolta meg, *Radnóti Válogatott versei-t* 23 százaléka, *Devecseri Gábortól a Jövendő tükré-t* 13 százaléka. Többi élő költőnk 10—12 százalékkal szerepel... Valószínű, hogy a Könyvtárellátóval kapcsolatban nem álló könyvtárak beszerzése hasonló arányúak.

2.

De ha már a könyvtárakban megtalálhatók, vajon olvassák-e a versesköteteket?

Ki a legnépszerűbb élő költőink közül? — kérdezzük a Szabó Ervin Könyvtár 10. számú kerületi könyvtárában, ahol a havi könyvforgalom 20—22 ezer kötet.

Benjámin László — hangzik a válasz. Leemeljük a polcról a költő Éveink múlása című könyvét. A könyvkártya tanúsága szerint megjelenése óta — kerekben egy év alatt — összesen négy olvasója akadt... *Juhász Ferenc Apám* című kötetének hat példányáról kinyomozzuk, hogy négy év alatt húszszor kölcsönözték ki.

A megkérdezett könyvtárosok elismerik, hogy a verseket sem szóban, sem a könyvek kiállításával nem ajánlják kellőképpen. Arra hivatkoznak — és nem alaptalanul —, hogy a rendszerint egyszerre betóduló olvasókkal személyenként behatóan foglalkozni, idő és munkaerő hiányában, nehéz. Nagyon ajánlatos volna, ha azok a könyvtárak, amelyek a versek népszerűsítésében biztató eredményeket értek el (mint pl. a Székesfehérvári Megyei Könyvtár), tapasztalataikat akár e lapban is átadnák kártszerűen.

A versolvasók legnagyobb része közép- és főiskolás diák s kívánságaik rit-

kán lépik túl a kötelező olvasmányok körét. Pedig hogy a fiatalok olvasók közt milyen népszerű lehet a vers, arra éppen e Szabó Ervin Könyvtárfiókban hallottunk nem egy példát. Meseidéltőkön és délutánokon nagy sikert aratnak elsősorban klasszikusaink, különösen *Móra Didergő király-a*, *Móricz Állatmesé-i*, sőt az idősebbek *Arany Toldi-ját* is szeretik. Mai költőink közül *Illyés Gyula* találta meg a gyermekeket megragadó hangvételt *A csodafurulyás juhász* című verses meséjében és nagy a sikere *Kormos István Tréfás Mackó-jának*. *Petőfi János vitéz-ének* kedveltségére pedig megható példát mondott el a könyvtár egyik dolgozója: egy három és fél éves kisfiú — tapasztalt vershallgató — szerencsétlenül járt: forróvizet fázékba esett. Miközben az orvos szörnyű égési sebeiről a ruhával együtt a bőrét is hámoztá, apja a János vitéz-t olvasta fel neki s a nagy fájdalommal küzdő gyerek csak akkor adott hangot, amikor apja hibát követett el az olvasásban — kijavította...

A könyvtárba járó iskolásgyerekek azonban félre húzzák a szájukat, ha verset ajánlanak nekik. Az iskola tehát valamiképpen a gyerek és a vers közé áll? Talán az oktatás gépieségével, a tankönyvek versanyagának rossz válogatásával, vagy talán maguknak a pedagógusoknak idegenkedésével a versek iránt — nem tudható; ennek megvizsgálása és orvoslása elsősorban oktatásügyünk feladata, természetesen az Írószövetség támogatásával.

És a felnőtt olvasók? Feltehető, hogy aki komoly barátja a verseknek, inkább megveszi a kötetet, mintsem kölcsönözné, hiszen a verskötetet nem úgy olvassák ki, mint egy regényt: visszavisszatérnek hozzá. De ez inkább vigasz, mint magyarázat.

Az üzemi stb. kultúracsoportok főként antológiákat kérnek. A szűkebb értelemben vett »cél-antológiákat« — amelyek bizonyos alkalmakkor előadható verseket tartalmaznak (április 4, május 1, november 7) —, csak jobb híján kérik ki. Ennek oka, mondjuk ki: e kiadványok művészi színvonalának alacsony volta és a pedáns alkalmosság kezdetlegessége, erőltetettsége. Inkább kedvelik az olyan antológiákat, amilyen például a *Feltámadott a tenger* vagy a *Csatazók verseimmel* című. Ez utóbbit olyan indoklással, hogy függelék, Ascher Oszkár instrukciója az előadás művészetéről, a versmondásról, nagy segítség az előadók számára.

Ez az indoklás nagyon tanulságos. Nemcsak a kiadók, de a verskultúra terjesztésére hivatott egyéb illetékes szerv

számára is. Azt mutatja, hogy a vershallgatás ma is erősebb oldala a verskultúrának, mint az olvasás, tehát a versek tömeg-népszerűségét ezen az úton érhetjük el.

3.

Hogyan áll a versek előadásának ügye?

A kultúrcsoportok nagy része, különösen a vidékiek, híján vannak annak a támogatásnak, amely nélkül műkedvelők bajosan tudják a versek előadásának sikeres, művészi színvonalát biztosítani. A színházak pártfogó munkája — már ahol erről szó van — inkább a most bírálat nélkül említhető jelenetek előadására szorítkozik. Így a kultúrcsoportok versmondói megrekednek az iskolás darálásban vagy az üres retorikában, ami vállalkozásukat eleve sikertelenségre kárhozhatja.

De hol is látnának követendő, jó példát? Hol hallhatnának művészi versmondást?

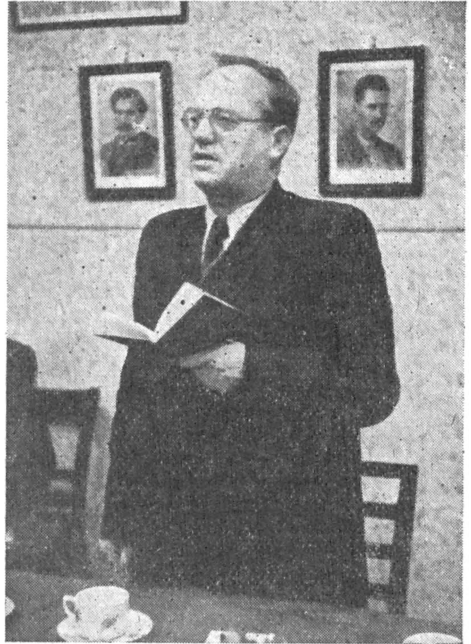
A múlt év végéig a Filharmónia látta el az irodalmi műsorok rendezésének feladatát, oly módon, hogy a versek népszerűtlenségét „megmásíthatatlan” tényként fogadta el és így — szó szerint értve — rá ne fizessen, az irodalmi műsороkat valósággal belefűllasztotta az esztrádba. Így a versek előadása hovatovább valamiféle adó lett, amelyet a zene, tánc, bűvészek stb. okozta gyönyörűségéből levontak, hogy „az irodalom is megkapja a magáét».

Nem tagadható, hogy versek meghallgatásáért a közönség nem hajlandó 5—10—20 forintot fizetni. Aki ennyit szán a versekre, az kötetet vesz.

Más intézmények a Filharmónia megkerülésével nem rendezhettek hasonló műsort, amelyen hivatásos előadóművészek lépnek fel. A Filharmónia adminisztrációs költségei pedig 32 százalékkal emelték a jegyek árát, amely az előadók magas tiszteletdíja miatt amúgy sem alacsony. Meglepő viszont, hogy ebből a 32 százalékból a legszükségesebb propagandára — plakát, meghívó, közönség szervezés üzemként stb. — alig futotta!

Az ÁKV ez év tavaszán belépti díj nélkül rendezte meg két fiatal költőnk, Simon István és Csoóri Sándor találkozását a közönséggel. Az ÁKV klubhelyiségében egyetlen hely nem maradt üresen, a legkülönbözőbb foglalkozású vendégek eleven és nagy érdeklődést eláruló beszélgetést folytattak a költőkkel és a 200 vendég ott, a helyszínen 50 verseskötetet vásárolt meg.

Ez a példa azt mutatja, hogy kellő szervezéssel, időben kiküldött, esetleg

P. U. Brovka szovjet költő ankétja a Rákosi Művekben

névre szóló meghívóval, költők személyes részvételével nem reménytelen vállalkozás a versirodalom népszerűsítése, de főleg akkor nem, ha olcsó, vagy éppen semmibe sem kerül a közönségnek. Valószínű, hogy különleges bürokratikus apparátus nélkül néhány hozzáértő és lelkes ember szép eredményt érhet el, ha belefog. A Természet- és Társadalomtudományi Ismeretterjesztő Társulat Irodalmi Szakosztályának pedig határozottan ez a dolga.

A Filharmónia örökébe lépő Országos Műsoriroda ez évben kezdte meg működését, de erről bírálatot mondani még nem lehet. A Filharmónia Hangversenyközpont azonban (amely remélhetőleg csak nevében hasonlít elődjére) biztató kísérletre készül: előadóművészek kisebb csoportjait szándékszik felléptetni — a fővárosban és vidéken egyaránt —, iskolákban és a lehetőség szerint ifjúsági szervezetek kultúrhelyiségeiben is, ahol nagy költőink megzenésített művei kerülnének előadásra. Így pl. *Csokonai Lilla dalai*-ból *Kósa György, Vörösmarty* verseiből *Szervánszky Endre* megzenésítésében. Kár, hogy ebben a tervben is némi aggály érezhető a versek iránt: zenével kell őket támogatni...

Az országos méretű József Attila szavalóversenyéről kedvező hírek érkeznek.

Megszervezésében azonban hiba, hogy még az egyik előadandó versnek József Attilától kell lennie, a másik szabadon választott és nem a mai versirodalomhoz kötött, pedig a verseny jelentős esz-köz lett volna élő költőink népszerűsítésére.

Igazságtalan egyoldalúság volna azonban a versirodalom mai helyzetéért kizárólag hivatalos szerveket felelőssé tenni. A költőkön is múlik egy s. más. Ez Simon István Kossuth-díjas költőnkkel folytatott beszélgetésüinkből is kiténik. Simon — aki mégis csak egyik leg-érdekeltebb tényező, költő lévén — nem itt keresi a magyarázatot. Ő csupán azt hiányolja, hogy a napilapok nem közölnek verseket. Pedig Ady, de József Attila példája is bizonyítja, hogy egy költőnek előbb a nevét ismerik meg, majd néhány sorát — és erre semmi sem alkalmasabb közvetítő, mint a napi sajtó — s csak ezután várható köteteknek, azaz teljesebb életművének népszerűsége. Mai

napi sajtónk a versirodalomról folyó vitákat még csak közli, de magukat a verseket alág.

Simon István a probléma gyökerét abban látja, hogy mai költőink még nem találták meg a hangot, amely áthallik az emberek — éppen mai, rohamosan változó korunkban — gyakran ellentmondásos, még nem egészen letisztult szellemi és lelki hangzavarán; költőink még nem tudták megfogalmazni általános érvénnyel a ma emberének gondolatait, érzéseit, amit a közönség vár tőlük. Csakhogy a költőknek is szűkségük van a közönség visszhangjára, sikerükön vagy sikertelenségükön mérik le saját művészetük értékét és életszerűségét, ellenőrzik önmagukat. Kulturális életünk valamennyi munkásának segítségére szükség van, hogy költő és közönség közel kerüljön egymáshoz és így népünk érzéskultúrája tovább fejlődjék, aminek nemcsak lehetősége, de szüksége is megérett már.

Lékay Ottó

ANKÉT IFJÚSÁGI IRODALMUNK HELYZETÉRŐL

A Magyar Írók Szövetsége Ifjúsági Bizottsága március 30-án vitaestet tartott az ifjúsági irodalom kérdéseiről s a Szovjet Írók II. Kongresszusának az ifjúsági irodalommal kapcsolatos problémáiról. A vitaindító előadást Hegedüs Géza írta. Előadásában rámutatott ifjúsági irodalmunk fejlődésének biztató eredményeire, és hivatkozott arra, hogy pártunk 1952 nyarán hozott határozata komoly ösztönzést adott íróinknak alkotó munkájukhoz. Ennek hatására bontakozhatott ki ifjúsági irodalmunk mai arculata.

Az öröndetes fejlődés ellenére sem csökkentek azonban a még megoldásra váró feladatok. Meg kell teremteni az *ifjúsági irodalmi kritikát*, mert nélküle egészséges fejlődés lehetetlen. — Ki kell alakítani a *helyes egyensúlyt* a ma még túlsúlyban levő történeti regények és mai életünk témáival foglalkozó írásművek között. A *történeti regényirodalmunk sem teljes*. Hiányoznak a világtörténet nagyjairól és döntő eseményeiről készült művek. Hol van például 1919 izgalmas hőstörténete, vagy a görög—perzsa háborúk korát megelevenítő regény? Ezek a művek ifjúságunk hazafias nevelésének is kiapadhatatlan forrásaivá válhatnak. — *Úttörőregényeink* sem kielégítőek. Hiányoznak azok az olvasmányok, amelyek ifjúságunk elé követendő eszményképeket állítanának. Általában egész ifjúsági irodalmunk nélkülözi a kalandosságot, a romantikát és mindenek-

főlt a humort, amelyet pedig annyira szeret és keres az ifjú olvasó.

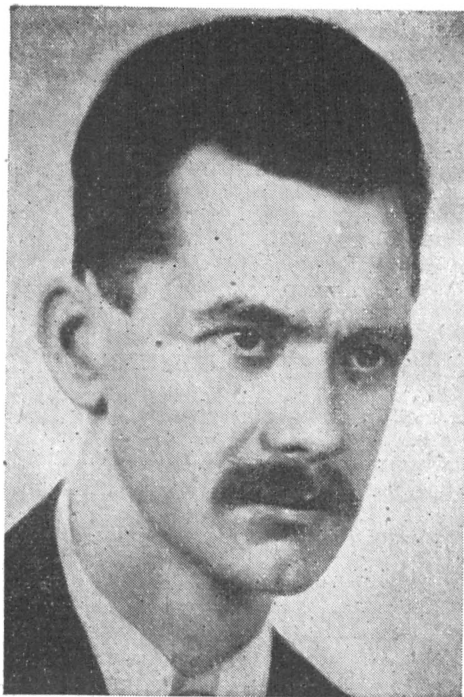
Az ismeretterjesztő művek terén is jelentős eredményeink vannak. Nem írnak azonban utazási könyveket. Tájélmény nélkül pedig a hazaszeretet fogalma csak jelszó marad. A természettudományos ismeretterjesztő könyvek száma is kevés és rendszertelen.

Hegedüs Géza előadása végén arról beszélt, hogy milyen nagy jelentősége van az olvasási kultúra terjesztésében az írók, a könyvtárosok és a nevelők szoros együttműködésének. Ez a mostani összejövetel fontos kezdeményező lépést jelent ennek az együttműködésnek a megteremtése felé.

Az előadáshoz többen hozzászóltak. *Kellner Béla* (Kaposvár) a somogyi falvak és tanyák ifjúsági olvasóinak kívánságait ismertette. *Tóth József* (Szombathely) a Vas megyei könyvtárakban folyó nevelőmunkáról nyújtott tájékoztatást. *Harsányi István* és *Gádorné Donáth Blanka* (Gyermeklélektani Intézet) pedig egyes pszichológiai szempontokra hívták fel az írók és a kiadók figyelmét. Gádorné sürgette a korszerű leányregények kiadását. A többi hozzászóló is értékesen egészítette ki a vitaindító előadás egyes pontjait.

A nagyszerű ankét *Bárany Tamás* író, az Ifjúsági Bizottság titkárának zárószavaival ért véget. (T. B.)

JÓZSEF ATTILA SZERELMES VERSEI

A magyar irodalom legszebb szerelmes verseit azok a költők írták, akiknek egy pillanatnyi nyugvásuk is alig volt, akik mindig valamiféle csatát vívtak korral, társadalommal, önmagukkal, gazdagokkal és hatalmasokkal egy emberibb és nyugalmasabb életért, egy tisztultabb jövőért, vagy akár pusztá létükért, megélhetésükért. Balassi a törökkel, harácsoló rokonokkal, vészhozó pörökkel viaskodva, hol a fegyveres harc szüneteiben, hol megmenekülés közben ostromolja verseivel Lósonczy Annát hosszú éveken át olyan kitartással, amire csak a legmakacsabb és legszenvedélyesebb szerelmesek képesek. Csokonai ragyogó napfényt, zengő mezőt, kies forrást és rózsaligetet idéző Lilla-versei is kegyetlen küzdelmek közepette születtek. Petőfi és majd a mi századunkban Ady, nemcsak a történelem felvetette nagy kérdésekre keresnek és adnak feletet, nemcsak a forradalmi átalakulás ügyét munkálják, de egyben új korszakot nyitnak a szerelmi líra történetében is.

Legfiatalabb klasszikusunk, József Attila szerelmes verseiben is méltó folytatója a legnagyobbaknak, klasszikus elődeinek.

Mi köti össze József Attila szerelmes verseit Balassi, Csokonai, Ady szerelmi költészetével?

Elsősorban szerelmi lírájának hatalmas hőfoka: Balassi, Csokonai, Ady végtelen szenvedélye lobog tovább József Attila legnagyobb szerelmes verseiben, az *Ódában*, vagy a *Nagyon fájban*. A szerelmén József Attila költészetében nem kimérhető és elhatárolható »magánélet«, hanem az élet nagy kitárulkozása, az emberség próbája:

*az élet mint az áradás csap
a halál partszegélyein
túl, örök, szívek mélyein*

(Flórának)

Így idézi a szerelmet egyik legszebb szerelmes versében, élete utolsó évében. József Attila költészetében a szerelem szónak teljesebb és gazdagabb jelentése van, mint a köznap szóhasználatban. Felfokozott élet, teljes élet, boldogság — ezt is jelenti a *szerelem* József Attila szótárában:

*A szerelemben — mondják —
belehal, aki él.
De úgy kell a boldogság,
mint egy falat kenyér.*

(Amit szívedbe rejtessz)

A szerelem ilyen fokú misztifikálása gyakran egy élettől idegen, elvonatkoztatott, zárt szerelmi mitológia kialakításához vezet. (Ady esetében részben ez is történt a Léda-szerelem kapcsán.) De József Attila szerelmi költészete nem szigetelődött el az élet egyéb alapvető dolgától, szerelmi líráját is a valóság nedvei járják át. Eppen azért, mert a szerelem az ő költészetében a felfokozott, teljesebb élet igényét jelenti, a szerelmet is a valóság nagyobb összefüggéseiben látja és szemléli:

*Ehess, ihass, ölelhess, alhass!
A mindenséggel mérd magad!
Sziszegve se szolgálók aljas,
nyomorító hatalmakat.*

*Nincs alku — én hadd legyek boldog!
Másként akárki meggyaláz
s megjelölnek pirosító foltok,
elissza nedveim a láz.*

(Ars poetica)

A szerelem is egyike a szabad ember, a teljes ember alapvető jogainak, amiről éppúgy nem mondhat le, amit éppúgy nem alkudhat el, mint emberi létének legelemibb jogait. Ez a szemlélet József

Attila egész szerelmi költészetének kulcsa, sarkpontja. Ez a meggyőződés fogalmazódik meg benne újra — más összefüggésben és egyetemesebb értelemben — élete utolsó évében az erősödő fasiszta áramlat ellen emelve fel szavát:

*de mi férfiak férfiak maradjunk
és nők a nők — szabadok, kedvesek
s mind ember, mert az egyre kevesebb...
(Thomas Mann üdvözlése)*

Az a szerelmi költészet, amely ebből a szemléletből, ebből a szerelem-felfogásból fakad, nem lehet más, mint megalkuvás nélküli, tehát mélyen erkölcsös. Ez az erkölcsi erő és a szenvedély hatalmas izzása a legnemesebb költészeté és egyben megmásíthatatlan költői igazsággá éveti a biológikus-naturalisztikus sorokat is:

*Vérköreid, miként a rózsabokrok,
reszketnek szüntelen.
Viszik az örök áramot, hogy
orcádon nyíljon ki a szerelem
s méhednek átdott gyümölcse legyen.
Gyomrod érzékeny talaját
a sok gyökerecske át meg át
hímezi, finom fonalát
csomóba szöve, bontva bogját —
hogy nedűd sejtje gyűjtse sok raját
s lombos tődöd szép cserjéi saját.
dicsőségüket susogják!*

(Óda)

A kispolgári ízlés éppen azért viszolyog József Attila szerelmes verseitől, mert a maga mindenben kompromisszumos, megalkuvásos erkölcsét-ízlését érzi kibékíthetetlen ellentétben József Attila szerelmi lírájával.

A nagy költő nemcsak akkor vall világgképéről, ha a hazáról szól; vagy az emberiség dolgairól. József Attila szerelmes versei éppúgy egy új embertípus útját készítik elő, mint közvetlenül politikusi versei és egyéb megnyilatkozásai. A *Fiatalszöveg éneke* játékos sorai közt valójában egy új ízlés boldog forradalma győzedelmeskedik:

*Táncos-hajlós lángot rakunk, sütünk,
főzünk
s hogy az arcunk tüzesedik, a kalácsnak
kényesedik,
fényesedik fonatja.*

*Kelleti magát a szél is, nyílnivaló, gyöngemellünk tapogatja,
jóságunkat tetelgeti, kerek szoknyánk emelgeti,
lobogtatja.*

(Fiatalszöveg éneke)

József Attila léletszeretete, lírájának életközelsége szerelmes verseiben a színek izzását, a reális életmozzanatok, friss üde képek nagy gazdagságát lobbantja fel. Talán csak Csokonai lírája kevert fel annyi színt, annyi illatot és annyi dallamot, mint e fényre-szömjas proletárköltő szerelmes versei. A *Mikor az utcán átment a kedves* lehetőleg minden pasztelképétől az Óda patétikus szárnyalásáig hányféle változatát ismeri a szerelem élményének! És magában az Ódában is, mint egy nagy szimfóniában, harmonikus egészlet alkot a szinte Vörösmartyra emlékeztető kozmikus pátosz:

*A pillanatok zörögve elvonulnak,
de te némán ülsz fülemben.
Csillagok gyűlnak és lehullnak,
de te megálltál szememben.*

a mellékdal édes megnyugvásával:

*(Visz a vonat, megyek utánad,
talán ma még meg is találalak,
talán kihül e lángoló arc,
talán csendesen meg is szólálsz:*

*Csobog a langyos víz, fűrödj meg!
Ime a kendő, törülközz meg!
Sül a hús, enyhítse étvágyad!
Ahol én fekszem, az az ágyad.)*

Rövid élete végén, a tragikus öngyilkosság előtti hónapokban, idegbajával küszködve, nagy lelki magányában a szerelem volt számára az utolsó tartós szál, amely a külvilághoz, az élet valóságához kötötte. A szerelemtől várja az utolsó megváltást, de egyben a szerelemhez kapcsolódik emlékeiben ekkor már minden ütés és fájdalom, amit egy idegen és ellenséges társadalomban kapott:

*Szerettél? Magához ki fűzött?
Bujdokoltál? Vajjon ki űzött?
Győzd, ami volt, ha ugyan győződ,
se késed nincs, se kenyered.*

*Be vagy a Hét Toronyba zárva,
örülj, ha jut tüzelőfára,
örülj, itt van egy puha párna,
hajtsd le szépen a fejedet.*

(Karóval jöttél)

József Attila szerelmi költészete ma már nemcsak irodalmi örökség, egy nagy költő küzdelmének képe az igazabb, teljesebb emberségért, hanem gyönyörű kifejezése a bennünk megvalósuló új ember szerelmi érzésvilágának is.

V a r g h a K á l m á n

ARAGON „A KOMMUNISTÁK” ÍRÓJA

Úgy kellett volna címezni e cikket, hogy »Aragon új regényéről«; csak hogy Aragon »új« regénye, *A Kommunisták*, vagy legalábbis annak első része, franciául már négy éve, 1951-ben, magyarul alig egy évvel később, 1952-ben jelent meg, s azóta Aragon, ha új regénnyel nem is, de máris több új verskötetettel s tanulmánnyal gazdagította a francia haladó irodalmat. A magyar olvasók nagy része bizonyosan ismeri már *A Kommunisták* magyarul is olvasható öt kötetét, s valószínű, hogy még többen ismernék, ha kritikánk bővebben foglalkozott volna e nagy regénnyel.

Ahhoz, hogy *A Kommunistákat* lényegében felfoghassuk s kellő módon értékelhessük, nemcsak azt a kort kell ismernünk, legalábbis nagy vonalaiban, amelyről ez a regény szól, hanem magának Aragon-nak is egész írói fejlődését; mindaddig, míg fiatal szürrealistából a »való világ« krónikásává, prózai epikusává növekedett. *A Kommunisták* korszaka, mint ezt az öt eddigi kötet címei is mutatják, 1939 tavaszától 1940 nyaráig terjed, vagyis azt az alig másfél éves periódust foglalja magába, amely alatt Franciaország a békéből a háborúba, a háborúból az összeomlásba és a megszállásba sodródott. Aragon már a háború végén, 1944-ben fogott ehhez a munkájá-

hoz, amelyet tizenöt kötetre és három sorozatra tervezett; e terv szerint az első öt kötet az összeomlásig és a megszállásig vezet, a második sorozat az Ellenállás szerveződését meséli és magyarázza; a befejező kötetek már a felszabadult Franciaországról szólnának. A kor tehát a mi korunk, amelyre mindnyájan emlékezünk s amelyben tevékenyen vagy szenvedőleg majdnem mindnyájan résztvettünk. Kevesen jogosultabbak arra, hogy ezt a kort egy nagy regény központjává, szövetévé, eleven anyagává emeljék, mint épp Aragon, a költő, a kortárs és a pártos író, aki mint katona, mint újságíró, mint az Ellenállás nagy költője személyét, életét, biztonságát, mindenét latbavetette népe és pártja győzelméért. Mert a regény nagy témája nemcsak és nem anynyira a francia-német háború, mint inkább a régi s az új erők, a haladás és a haladás harcának részletes ábrázolása, egyfelől a francia burzsoázia haladása, mindazokkal a sötét és álarcos erőkkel, amelyek, ha érdekeikről van szó, saját véreik ellen idegen hatalmakkal is szövetkeznek — s a múlt e szívos árnyaival szemben egy új osztály, egy megújult nép harca és ellenállása, amelynek forrása, kerete, életetője és jelképe maga a címben szereplő s a néppel azonosuló Párt.

A nagy regény első kötetében tanúi vagyunk a spanyol köztársaságok vereségének és menekülésének s megismerjük azokat a francia kommunistákat, akik a spanyol határon, a Pireneusokban iparkodnak a menekülők szenvedésén nyihiteni. Ez a kép, a spanyol vereség képe nem egyszer majd intőjelül s párhuzamul szolgál a franciaországi eseményekhez. Egyelőre még tart a béke. »hála« a »benemavatközás« szegényletes politikájának s a még ennél is szegényesebb müncheni egyezménynek Hitleréssel: a nagypolgárság gondtalanul élvezi önző jólétét, bankárok, politikusok és gyárosok egyre nyíltabban szövetkeznek a fasiszta erőkkel, míg a munkásság és a kispolgárság egyre fenyegetőbben érzi a közeli válságot, a csakhamar kirobbanó háborút, amelyben az üldözött és rágalmazott párt lesz mindinkább a munkásság és az értelmiség egyetlen biztos erőforrása.

A második kötetben már folyik a háború; az a bizonyos »furcsa háború«, amelyben hónapokon át semmit sem tesznek a németek ellen s az uralkodó osztályok nagyvilági ünnepekben s politikai intrikákban élvezik fényűző életüket. Mindegyik csak magára, mindegyik saját hasznára vagy szenvedélyére gondol, csak az üldözött párttagok dolgoznak

rejteikben a népért, akár mint katonák vidéki garnizonokban, akár mint szervezők, főképp a nők, végig az egész országban, akár mint a titokban sokszorosított *Humanité* írói, és terjesztői. Maga a háború csak a kötet végén jelenik meg először egy aknára lépett kis postásnak szörnyű megcsonkulásában, de aki vakon és bényán is tovább óhajt küzdeni társaiért.

A harmadik kötetben sorra látogatjuk az íróval a különböző vidéki garnizonokat, főképp egy munkaszolgálatos ezredet, amely tele van nyílt, titkos, vagy még habozó kommunistákkal, gyanús értelmiségiekkel és tette kész munkásokkal. Ugyanakkor Párizsban tovább folyik a polgári pártok és érdekcsoportok torzalkodása, valamint az első rész fiatal szerelmespárjának, a családjukkal meghasonlott Cécile-nek és Jean-nak a története: a nagypolgári fiatalasszonyt s a kispolgári orvostanhallgatót a történelmi események sodorják mindinkább egymás felé s szerelmük, végig az öt kötetben, nemcsak egyéni boldogságukat, hanem egy megújuló világ reményét és ígérét is példázza.

A negyedik kötetben a politikai intrikák, a miniszterek, tábornokok s pénzemberek vetélkedései már-már a végsőkig feszülnek s egyre inkább Pétain lesz az uralkodó osztályok reménye, nem annyira Hitlerrel, mint inkább a népi, a kommunista forradalommal szemben. Maga a párt egyre erősödik minden üldözés ellenére, s nemcsak régi tagjai maradnak hi-

vek és hősiesek, hanem akik eddig haboztak, főképp az értelmiségiek, egyre jobban benne látják egy jobb Franciaország zálogát. A kötet végén a németek már betörték Belgiumba és Hollandiába, míg a franciák mit sem sejtve készülnek a vélt győzelemre.

Az ötödik, két részből álló kötet már valóságos krónikája az északi összeomlás és a megszállás első napjainak, közép-pontjában Lille-nek, a nagy északi iparvárosnak szörnyű agóniájával s ugyanakkor a határmenti bányavárosok megszállásával s máris kezdődő ellenállásával. A harc, amely öt kötetben át folyt, hónapokon keresztül, az áruló uralkodó osztály s a forradalmasodó munkásosztály között, az ötödik kötetben, az összeomlással és a megszállással, egészen új szakaszba lép: magából a tragédiából sarjad ki az ellenállás reménye s az áru-lók helyét a nép fogja elfoglalni.

Egyelőre nem tudjuk, mi lesz a regény folytatása, s mikor fogja Aragon befejezni ezt a hatalmas művét. Így, ahogy van, ez az első rész több, mint regény s több, mint krónika, s leginkább valami új műfajnak, egy új epikai formának felel meg, annak talán, amit a szovjet filmművészet művészi és történelmi dokumentumnak nevez, olyannyira azonosul benne a történeti pontosság a művészi igazsággal, a történeftudós az alkotóművésszel. Aragon élő és kitalált személyeket, megtörtént és elképzelt eseményeket vetít regényében, bár ezt már előtte s vele együtt más regényírók is megtették. Ami az ő regényét s egész írói magatartását minden más műtől és írótól megkülönbözteti, az egyrészt az új realizmusnak, a szocialista realizmusnak legteljesebb alkalmazása, másrészt (bár ez az elsőből következik) az a tény, hogy ő maga is részt vett mindezekben az eseményekben s nemcsak mint kortárs, nemcsak mint szemtanú, hanem mint közvetlen s tevékeny harcos beszélhet ezekről az esztendőkről. Mi teszi Aragon-t képessé egy ilyen roppant freskónak, egy ilyen hatalmas krónikának megtervezésére és megalkotására? Elsősorban valószínűleg egész emberi fejlődése, a mai francia irodalom egyik legtanulságosabb s leggazdagabb pályafutása. Aragon mint fiatal költő már részt vett az első világháborúban s első háborús élményei tették anarchistává, lázadóvá, szürrealistává. De már a huszas évek végén otthoni tapasztalásai s a Szovjetunióban látottak révén végleg azonosul a párttal s a lázadó, a forradalmár egyre inkább a »való világ«, a munkásosztály szószólójává válik. Egy-másuttán jelennek meg a harmincas években azok a nagy regényei, amelyek első példái lesznek a francia szocialista realiz-

Aragon és felesége, Elsa Triolet a szovjet írókongresszuson

musnak s az új szovjet regényirodalom termékenyítő hatásának (ezek közül egy-néhányat, mint *A Bázeli Harangokat*, az *Omnibusz Utasait* és az *Uri Negyedét* a magyar olvasók is ismerhetik). Ha még ehhez hozzászámítjuk Aragon hősiessé-
tevékenységét a második világháborúban s még inkább az ellenállásban feleségével, Elsa Triolet-vel s legjobb író- és mű-
vészbarátjaival, köztük Éluard-ral egy-
temben s mindazt az eleven tapasztalást, amit a háborús évek politikai, társadalmi és emberi vonatkozásai s a néppel való szoros és mindennapi kapcsolatai nyújtottak néki, szinte természetesnek látszik, hogy ennyi élmény és meditáció, ennyi valóság s ennyi költészet, a nagy ellenálló versek mellett, egy ilyen ropant regényben, korunk e prózai époszában található csak kellő formát s méltó megtestesülést.

Szeretnénk, ha csak befejezésül is, néhány szóban rámutatni, a nagy mű egész jelentőségén túl, egyes maradandó részletszépességekre, Aragon-nak előbbi regényeiből is jólismert szatirikus hevére, amellyel itt őt kötetlen át az uralkodó osztályokat ostorozza. A költészetéhez annyira méltó nagy érzelmi szépségekre a családí, a szerelmi s más patetikus jelenetekben s egyes drámai fejezetekre (így az első kötetben arra a titkos pártgyűlésre, ahol a fiatal munkásférj álla-

potos feleségét a párt gondjaira bízta; vagy a második kötetben arra a nagypolgári vacsorára, ahol szorongva nézegetik a titkos *Humánit* első számát; vagy a harmadik kötetben a nagy parlamenti ülésre, ahol lent a teremben Étienne Fajon támadja a kormányt, míg odafent a karzaton Cécile és Jean szerelme szolgál mellékszólamlul; vagy az ötödik kötetben egy utászpap agóniájára). S hadd említsem meg a regény stílusát, mondatkötését és szókincsét, amely szinte teljesen új kísérlet a mai francia regényben, s amely annyi nehézséget okoz a regény fordítójának! Aragon ugyanis eltöröl, sőt elsöpör minden különbséget a beszélt és az irodalmi nyelv között, és pedig nemcsak a szókincs, hanem a fogalmazás szempontjából is. Amellett nemcsak párbeszédeiben, hanem elemzéseiben és leírásaiban is nem egyszer még a szürrealizmusból átvett rövidített, célzatos vagy képletes formulákkal él, amelyekből az olvasó, hacsak nem élte át mindezt s hacsak nem élt hasonló környezetben, inkább csak megsejti, mint kitalálja az értelmet és az összefüggést. Aragon e nagy regényét a kritika, nemcsak a francia kritika, még sokát és sok szempontból fogja tanulmányozni, főképp mint egy új kor, egy új műfaj, egy új stílus, egy új hang hatalmas kísérletét és beteljesülését.

Gyergyai Albert

Pillanatképek a múltból

AZ ÍRÓ HONORÁRIUMA

A Hölgyfutár című szépirodalmi hetilap 1853-ban megírta, hogy amíg Cerito táncosnő egyetlen pesti felléptéért 600 pengőt kap, egy magyar írónak három-kötetes regényéért 550 forintot fizettek.

Sok furcsa és az írók küzdelmeire jellemző szerződés jött létre ebben az időben az írók és a kiadók között. Ezek sorában áll Beöthy Lászlónak, az ötvenes évek népszerű írójának megállapodása Müller Gyula kiadóval. Müller Gyula 80 forintért vette meg az író négyíves humorisztikus naptárát, azzal a kötelezettséggel, hogy az író kétkötetes regényét is megveszi ugyanennyiért és jót áll a szabónál azért, hogy az Beöthynek egy tavaszi kabátot, mellényt és nadrágot csináljon hitelbe.

Ugyanakkor azonban, mikor a magyar írók ilyen megalázó feltételek mellett

adták el alkotásaikat, Emmich Gusztáv könyvkiadó 35.000 forintért vásárolt magának házat Pesten.

DUMAS BUDAPESTEN

A múlt század hetvenes éveinek elején az idősebb Dumas, a világhírű francia regényíró, több napot időzött Budapesten. Tiszteletére a Kisfaludy Társaság felolvasó ülést tartott. Az ülés után báró Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter, aki az író vendégül látta, így szólt Dumashoz:

— Bizonyára unatkozott, kedves Dumas, hiszen nem értette a felolvasásokat.

Dumas így felelt:

— Lehet, ha értettem volna, jobban unatkoztam volna.

Ki hinné?

Ezek a rajzok a Szépirodalmi Könyvkiadó kiadásában megjelent Mesterházi Lajos: Tanúság című regényéből valók. Ferenczy Béni rajzolta őket. Az elsőn látható jó ötvenes, tokás cipésmester azonos a másodikon jobbra hátul álló, mintegy húszesztendős, sovány legénnyel. Igaz, hogy ez a második rajz félórával későbbi állapotban örökítette meg. Egyébként a második kép baloldalán látható magas, szikár alak a regény szerint kicsi és köpcös. Deli alakját ő is az illusztrátornak köszönheti. Ki hinné, hogy egy kitűnő művész effajta varázslatra is képes?

Bár mi helyesebbnek tartanánk, ha hű maradna a regényhez, vagy legalább önmagához. Igaz, hogy ehhez el kellett volna olvasnia az illusztrálandó művet.

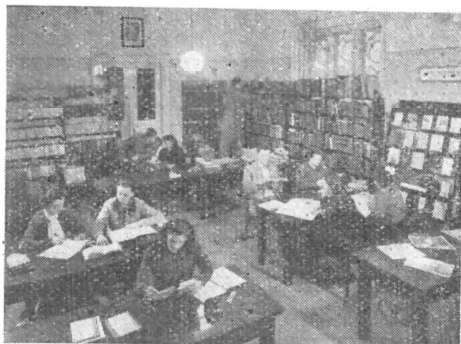
GONDOK és eredmények

A KAPOSVÁRI IFJÚSÁGI KÖNYVTÁR IRODALMI SZAKKÖRE

Kaposváron — mint talán az ország többi városában is — az ifjúság körében szokatlanul nagy a »könyvfalás«. A megyei könyvtár ifjúsági könyvtára alig győzi kielégíteni a gyermekek könyvkéréseit, amelyekkel a könyvtárost ostromolják, viszont a könyvtárat vezető pedagógus és a vezetőség egyáltalán nincs meggyőződve arról, hogy olvasói minden esetben elmélyülten forgatják ezeket a műveket, és hogy a könyv tanulságaiból is merítenek.

Ezért az ifjúsági könyvtár vezetősége elhatározta, hogy kísérletet tesz a kis olvasók olvasási módszerének megváltoztatására. Ebből a célból Kaposvár minden általános iskolájából meghívott 3—3 irodalom iránt érdeklődő VII—VIII. osztályos tanulót s ezekből megszervezte a könyvtár irodalmi szakkörét. A szakkör azóta kéthetenként egy-egy foglalkozást tart a könyvtárban. E foglalkozások fokozatosan felépített tervezet alapján folynak és összhangban vannak az iskolai irodalomtanítással. Az újszerű módszer és az anyag érdekes csoportosítása következtében már az első három hónap után oly nagy volt az érdeklődés, hogy új tanulók is kérték felvételüket a szakkörbe, a régi szakköri tagok pedig kitűnő összekötőknek bizonyultak az ifjúsági könyvtár és az iskolák között.

A szakkör decemberben alakult meg. A bevezető foglalkozáson lírai verseket olvastunk fel. Válogatott, szép költemények voltak, néhánynak elmondása után, azonban megálltunk és rámutattam arra, hogy hiba van az olvasásban: sietünk, nem érünk rá a vers szépségeit, értékeit kikeresni, felfedezni. Most aztán jobban szemügyre vettük *Petőfi: Háborúval álmodám* című versét és alaposan elemeztük. Lassan megvilágosodott előtűk a mondanivaló, de a kérdezgetést úgy irányítottam, hogy egyszersmind a lírai költemények sajátosságait maguk a szakköri tagok állapítsák meg és a műfaj ismertetőjegyeit maguk összegezzék. A továbbiakban is kérdezgetve jutottunk el a kis hallgatókkal odáig, hogy a többi művészetet is felsorolták és az irodalom helyét kijelölték közöttük. Kijűztük a célt is: az irodalom mindhárom

A kaposvári Megyei Könyvtár olvasóterme

területével, műfajával (líra, epika, dráma) foglalkozunk majd.

Azt gondolhatná valaki, hogy a beszélgetés untatta a 13—14 éves pajtásokat. Ellenkezőleg: szívesen beszélgettek ezekről, hiszen az iskolában már sok mindent megtanultak, csak rendezni kellett ismereteiket és arra megtanítani őket, hogy a tanultakat ezután fel is használják.

December és január hónapban lírai művekkel foglalkoztunk. Egy-egy felolvasott műről mindenki elmondta, hogy mi ragadta meg benne a figyelmét: a gondolatok már nem kószáltak szanaszét, hanem a költő fő mondanivalójára fordították a figyelmet. Lassan megvilágosodott előtűk, hogy egyszeri olvasásra, futólagos áttekintésre nem lehet még egy kisebb irodalmi mű értékeit sem meglátni. Közben állandóan bővítettük az elméleti ismereteiket is: megtanulták a lírai költemények fajtáit. Februárra azután már jól tájékozódtak a lírai költemények között. Megható szeretet érzett hangjukból. Petőfi, Ady, József Attila, Arany János, Puskin és más nagy költők művészeite iránt.

Ezt a foglalkozási időszakot összefoglalással zártuk le. Minél előbb át kellett térniünk a kisebb, majd a nagyobb elbeszélő művek (versek, olvasmányok, novellák és regények) ismertetésére, hiszen a könyvtárban főleg a próza irodalommal találkozunk és meg kellett mutatnom, hogyan olvassák őket, hogyan érezzék meg annak a kornak az

életét, amerről az író beszél. Így azután februárban a mesékkel foglalkoztunk, majd a mondákkal s legutóbb Mikszáth novelláival. Hamarosan meglepődtek a kis szakköri tagok azon, hogy egy kedves novelláról egy óráig is el lehet beszélgetni s talán még mindig nem bányásztuk ki belőle a legfontosabb szépségeket sem. Itt már izelítőt kaptak abból, hogy nem olvas helyesen, aki pl. 30 könyvet »fal fel« egy hónap alatt, hanem az a fontos, hogy megértsék a művet, emlékezzenek a szereplőkre, meg tudják ítélni, hogy egy-egy szereplő jellemében mi a haladó, mi az, ami visszahúzza...

Most térünk rá arra, hogyan lehetne megörökíteni az olvasottakat. Az olvasott könyvek jegyzékét, vagy másként az olvasási naplót legjobb az ifjúkorban megkezdeni. A gyermek feljegyzi az olvasott könyvek címét, még jobb, ha felírja a szereplőket, megörökíti a mű rövid tartalmát, vagy ha nagyon fontos, leírja az egész cselekményt. Később milyen nagy kincs lesz a tanuló kezében; ha nem emlékszik már a részletekre, csak bele kell pillantania a naplóba s emlékezetébe tudja idézni a művet.

Rávezettem őket arra is, hogy a nagy költők, írók, államférfiak és tudósok néha egy mondattal is nagyot, igen fontosat fejezhetnek ki s ezért érdemes mondásaikat összegyűjteni egy másik feljegyzésben: az idézetek gyűjteményében.

Így felvértezve szeretnénk elindítani a szakkör tagjait, hogy nemcsak tagtörzsköz legyenek, hanem példaképek is a helyes irodalomolvasásban a többi pajtás előtt. Azt reméli a könyvtár vezetősége, hogy kísérlete nem lesz hiábavaló, mert meg kell teremteni általa minden iskolában azt a kis kört, amely majd az elmélyültebb olvasáshoz vonzza a környezetét. Azután a kisebb könyvállományú könyvtár a nagy taglétszám mellett is teljesíteni tudja komoly nevelő tényezőként a hivatását, ha minden könyvet ezzel a módszerrel olvas majd az ifjúság.

Befejezésül hadd mondjuk el, hogyan zajlik le egy-egy foglalkozás: Legelőször arról beszélgetünk, ki mit olvas, milyen kérdés foglalkoztatja az iskolai vagy könyvtári olvasmányaival kapcsolatban, szakkörünk segíti-e iskolai munkájában.

Utána új anyagot tárgyalunk. Előbb én ismertetem, azután megtárgyaljuk, majd pedig a szükséges elméleti ismereteket szűrjük le. A megbeszélésben minden szakköri tagot bevonunk. Ahol az alkalom úgy kívánja, népdalokat és más kapcsolatba hozható zenei műveket

szóvaltatunk meg. (Sok zeneiskolás van köztünk!)

Befejezésül minden órán irodalmi tárlalós kérdéseket oldunk meg. Eleinte ezeket a vezető tanár adta fel, később azonban mind nagyobb számban otthon előre készültek rá a pajtások, hogy milyen komoly kérdést adjanak fel társaiknak.

Ez tehát a kísérlet, amelyet a tartalmasabb olvasásra nevelés érdekében megindítottunk Kaposváron. Szeretnénk, ha a könyvtárosok elmondanák, hogyan vélekednek próbálkozásunk felől.

Dr. Ignáth Mihály

IRODALMI ELŐADÁS — ELŐADÓ NÉLKÜL

Mindenki tudja, hogy milyen nehéz az első irodalmi előadás megrendezése az üzemben, mégha a dolgozók egyébként szívesen látogatják is a könyvtárat. Mi a Hazai Fésűsfonó- és Szövőgyárban Lev Tolsztoj halhatatlan regényének, a Karenina Annának ismertetésével akartuk az első lépést megtenni ebben az irányban. A TTIT-tel közösen szerveztük meg az irodalmi délutánt. Mindent megtettünk a siker érdekében. S amint eljött az előadás napja, meg is telt a virágokkal feldíszített, otthonos olvasószobánk. Voltak, akiknek már régen letelt a munkaidejük, és egy órával az előadás előtt beültek, várva a kezdést. Volt, aki elhozta 15 éves lányát, hadd hallja ő is a szép történet tanulságait. Es pontban az előadás órájában megszólalt a telefon. A TTIT jelentkezett, s a legnagyobb meglepetésre le akart beszélni az előadás megtartásáról. Majdnem azt mondták, hogy az előadót (akinek a nevét sem tudták) nem érdemes farsztani 15—20 ember kedvéért. Az előadásra harmincan jöttek össze: fonónók, takarítónók, adminisztratív dolgozók, még férfiak is. Nagyon szögyeltem magam, és ahogy tudtam, megpróbáltam a könyv ismertetését. Látni kellett volna, hogyan emelkedtek szólásra a hallgatók, hogyan értelmesték és magyarázták a regény mondanivalóját: A nők helyzetét az akkori társadalomban. Az idősebbek a saját életüket hozták példának. Sokáig együtt volt a kis társaság, és éreztem, hogy még közelebb került a könyv ezekhez az emberekhez. Mi nem mondtunk le a további rendezvényekről. Reméljük, lesz segítségünk is, reméljük, akad, aki nem tartja érdektelennek, hogy esetleg 25—30 ember hallgatra csupán, de ezek még jobban megszeretik az irodalmat, a jó könyvet.

Rybicska Raymondné

A KÖNYVTÁRKÖZI KÖLCSÖNZÉS RŐL

A könyvtárközi kölcsönzés célja az ország teljes könyvvállományának és a külföldi könyvtárakban található könyveknek az olvasók rendelkezésére bocsátása. Könyvtáraink ugyanis nem minden esetben tudják saját raktárukból kölcsönözni a kért könyvet, hiszen még a legnagyobb könyvtáraknak sem teljes az állománya.

A könyvtárközi kölcsönzésnek az az egyszerű módja, hogy a könyvtárak egymás között intézik el a kölcsönzéseket. Előfordul azonban az is, hogy a könyvtáros nem tudja, honnan lehetne a hiányzó művet megszerezni. Kisebb vidéki könyvtáraknak ilyenkor az illetékes járási vagy megyei könyvtárhoz kell fordulniok. Ha azonban ritkább műről van szó, a könyvtárközi kölcsönzés központi szervezéhez, az Országos Széchényi Könyvtárhoz fordulhatnak. Az Országos Széchényi Könyvtár a központi címjegyzék (Bp. V., Guszev u. 1. tel.: 381—094) segítségével nyilvántartja közel száz nagykönyvtár állományát — különös tekintettel a külföldön megjelent anyagra. A Magyarországon található külföldi folyóiratok lelőhelyeiről pedig — 1949-ig visszamenően — a Széchényi Könyvtár Hírlaptárának folyóiratjegyzéke tud felvilágosítást adni. (Bp. VIII., Múzeum körút 14/16.) Az 1949. előtti évfolyamok lelőhelyeinek megállapítása különböző jegyzékek alapján történik, amelyek azonban még hiányosak.

Hogyan történik a könyvtárközi kölcsönzés lebonyolítása? A budapesti könyvtárak, olvasók s kutatók elsősorban a két központi címjegyzékhez forduljanak. Ott pontos felvilágosítást kapnak az egyes művek hollétéről. Ennek alapján a budapesti könyvtárak közvetlenül kérhetik a könyvet attól a könyvtártól, amelynek állományában a központi címjegyzék szerint a két mű megvan. A vidéki könyvtárosok azonban, ha egy mű lelőhelyét nem ismerik, az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárközi kölcsönzési csoportjához forduljanak. Ez a csoport a könyvtárközi kölcsönzés központi szerve (Budapest, VIII. Múzeum körút 14/16.), amely kizárólag azzal foglalkozik, hogy a vidéki és budapesti könyvtárak és kutatóintézetek olvasóinak megszerzi azokat a műveket, amelyeknek lelőhelye számukra ismeretlen. A könyvtárközi kölcsönzési csoport a központi címjegyzék alapján megállapítja, hogy a könyv vagy folyóirat hol található és a kérést ahhoz a könyvtárhoz továbbítja. Ez a könyvtár azután rendszerint postán küldi el az anyagot a kölcsönkérő könyvtárnak. (Magánszemély

csak valamelyik könyvtár útján kaphat könyvet.) A kérő könyvtár a kölcsönzési idő leletelte után közvetlenül a kölcsönadó könyvtárnak küldi vissza ajánlott csomagban a könyvet.

Előfordul, hogy valamilyen mű (kézirát, folyóiratkötet, vagy értékes régi anyag) ki van zárva a kölcsönzésből. (Ilyenkor értesítik a kölcsönkérő könyvtárat, hogy a mű csak helyben olvasható. Ha más megoldás nem lehetséges, vidéki kérő részére mikromásolatot vagy fotokópiát küldenek. Az eddig elmondottak csak a belföldi kölcsönzésre vonatkoznak, vagyis amikor a kért kiadvány az ország valamelyik könyvtárában megtalálható. Az Országos Széchényi Könyvtár azonban külföldi könyvtárakkal és dokumentációs központokkal is összeköttetésben van. Jellemző adat például, hogy az Országos Széchényi Könyvtár közbenjárására havonta elintéztett könyvkéréseknek csak 25 százaléka belföldi, a többi anyagot a Könyvtárközi Kölcsönzési csoport külföldről szerzi meg.

Értekes kapcsolatokat épített ki a nagyobb külföldi könyvtárakkal. Havonta több, mint 300 kölcsönművet, vagy mikrofilmet (fotokópiát) kapunk külföldről és egyre többször fordulnak hozzánk is hasonló kéréssel a nagyobb külföldi könyvtárak, bár az ő kéréseik száma jóval kisebb, mint a miénk.

A műveket egy hónapra kapjuk kölcsön, a mikrofilmeket pedig megvételre, ezeknek árát a kölcsönkérő könyvtár megtéríti, néha azonban ajándékba vagy cserébe is érkeznek mikrofilmek. Az országban maradt anyagról címléírás készül és egy cédulakatalógus magában foglalja mindazon tudományos cikkek mikrofilmjeinek címléírását, melyeket a könyvtárközi kölcsönzési csoport a különböző intézményeknek már megszerzett.

Az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárközi kölcsönzési csoportja a hozzá intézett kérések átlag 70—75 százalékát tudja elintézni. Ez haladás, mert két évvel ezelőtt még a kéréseknek csak a felét tudta teljesíteni. Még jobb eredményt lehetne elérni, ha a könyvtárosok jobban törődnének bizonyos szabályokkal, pl: nem levélben, hanem a külön e célra rendszeresített űrlapokon kell a műveket kérni. Űrlapokat kérésre bárkinek küld a könyvtárközi kölcsönzési csoport. Minden címet külön cédulára írjanak a könyvtárosok és három másolattal készítsék az egyes címléírásokat. Ügyeljének azonkívül a kikölcsönzési határidő pontos betartására is, ez különösen a külföldi könyvek esetében fontos.

S z á s z M a g d a

A KÖNYVTÁRKÖZI KÖLCSÖNZÉS

A GYAKORLATBAN

A sátoraljaújhelyi járási könyvtár közel hároméves fennállása alatt az olvasók igényei megnövekedtek, egyre több, nagyobb az érdeklődés a komoly mezőgazdasági, technikai szakkönyvek iránt, amelyeket azonban beszerzési keretünk-ből (évi 18 000 Ft) nem tudunk megvásárolni.

Olvasóink azonban mégsem mennek el csalódottan a könyvtárból, mert a könyvtárközi kölcsönzés segít a bajon. Az elmúlt évben 15 alkalommal, 1955. I. negyedében pedig 4 alkalommal eltűnk ezzel a jó lehetőséggel, s elmondhatjuk, hogy igen sok új olvasóval gyarapodott könyvtárunk olvasótábor, mert ezek az olvasók szóltak ismerőseiknek, barátainak, hogy a könyvtárban mindenfajta könyvet megkaphatnak — amint mondták — még kölcsön is kérnek nagyobb könyvtártól számunkra könyvet a könyvtár dolgozóit.

Ezúton fejezzük ki köszönetünket az Országos Műszaki Könyvtárnak, az Országos Mezőgazdasági Könyvtárnak, és a Debreceni Egyetemi Könyvtárnak, akik szem előtt tartva az olvasók kívánságait, három-négy napra az igénylés után megküldték a könyveket. Sajnos, nem minden könyvtárról mondhatjuk el a fentieket.

Az Országos Széchényi Könyvtártól 1955. II. 4-én kértük Pohl: Kórokozó földugarak, és Nagornij: Lesiklás és műlesiklás című könyveket — sajnos, még március 18-ig nem kaptuk meg. — Vajon mi lehet ennek az oka? Az igénylés után körülbelül két hétre az O. Sz. K. visszaírt, hogy szabályos igénylőlapra három példányban kitöltve kérjük a könyveket, azonnal megtettük, visszaküldtük az igénylést, s ennek ellenére sem kaptuk meg a mai napig őket, pedig már nagyon várják az olvasók.

Ez a két olvasó bizalommal fordult hozzánk, s mi eddigi jó tapasztalatunk után mértük ígérni, hogy egy, legfeljebb két hét alatt kézhez kapják a könyveket. Sajnos, ezek az olvasók csalódtak bennünk, és természetes, hogy nem fogják öregbíteni jóhírnevünket. Kérjük az Országos Széchényi Könyvtárt, hogy ne nehezteljen meg munkánkat ilyen ügyintézésel.

Minden könyvigény kielégítése, az olvasók jó kiszolgálása növeli a sátoraljaújhelyi, s ezzel együtt az ország könyvtári hálózatának jó hírnevét.

Nagy Attiláné

A MEZŐGAZDASÁGI ÜZEMEK

KÖNYVTÁRAIRÓL

A mezőgazdasági üzemekben több mint ezer kisebb-nagyobb könyvtár működik, melyeknek a könyvvállománya átlag 300—400 kötet. Ezek a könyvtárak nem tartoznak a Népművelési Minisztérium könyvtári hálózatába, hanem jellegük-nél fogva a MEDOSZ hálózatában működnek. Az elmúlt két év alatt a szakszervezet erőteljesen hozzájárult a hálózata megerősítéséhez. Ennek eredményeként megjavult a könyvvállomány összetétele, a könyvtárosok egy része különböző tanfolyamokon vett részt, a társadalmi munkában dolgozó könyvtárosok részére 100—300 forintnyi tiszteletdíjat állapítottak meg. A szakszervezet egyre rendszeresebb támogatást ad könyvtáraiknak és nagy könyvanyaggal járul hozzá fejlesztésükhöz.

A szakszervezet gondosabb munkája mellett az állami könyvtárhálózat segítése is eredményes volt: Több megyében üzemi könyvtáraink számára tapasztalatcserét szerveztek. Számos járási könyvtár vezetője, vagy munkatársa személyesen is segített egy-egy gazdaságban, vagy gépállomáson. Mezőgazdasági üzemek egész sorát látták és látják el letéti állománnyal, amelyek rendszeres cseréjéről is gondoskodnak. Kár, hogy ez a segítség nem tekinthető általánosnak. Pedig feltétlenül szükség van arra, hogy a népművelési hálózat segítése minden üzemünkre kiterjedjen. Ebből a célból tárgyalás indult a Népművelési Minisztérium és a MEDOSZ között. A jövőben a megyei könyvtári hálózatban folyó szakmai képzésbe a MEDOSZ üzemi könyvtárosai is bekapcsolódnak. Ha szükséges, a megyei könyvtár részükre külön tanfolyamokat is szervez a könyvtári alapismeretek elsajátítására. A MEDOSZ elnöksége viszont segít a szervezésben és anyagi támogatást nyújt ehhez a munkához. Szó van arról is, hogy minden olyan faluban, ahol önálló községi könyvtár van (főhivatású könyvtárossal) és a faluban működik egy-két mezőgazdasági üzem is, a kétféle könyvtárat egyesíteni lehet. Az összevont könyvtárat a főhivatású községi könyvtáros vezetné és gondoskodna az üzem dolgozóinak könyvellátásáról is. Munkáját az üzemből a tiszteletdíjas könyvtáros segítené. Az üzem természetesen továbbra is hozzájárulna a könyvtár fejlesztéséhez.

A MEDOSZ elnöksége pedig a maga részéről mindent megtesz a jó kapcsolat kiépítése érdekében.

Kiss István

KÉT GYŐRMEGYEI KÖNYVTÁROS MUNKÁJÁRÓL

Járásunkban olyan könyvtárosok is felküzdötték magukat a legjobbak közé, akik a felszabadulási verseny előtt nemigen tűntek ki munkájukkal. A Hanság peremén fekvő kis Maglóca község könyvtárosa például méhészeti olvasókört szervezett, mivel csak egy méhészeti könyv volt könyvtárában. Később tanfolyamot indított a hallgatók kérésére, melynek előadója a megyei méhészeti felügyelő, Órösi professzor tanítványa lett. A tanfolyam eredményeként mintegy 15 család kezd az idén méhészkedni. Érdekes, hogy az előadásokat átlagosan negyvenen hallgatták; többen a szomszéd községből gyalogoltak át az előadás meghallgatására. A könyvtáros, Farkas elvtárs — 6 holdas parasztember — a 300 lakosú faluban a téli hónapok alatt 170 kötetet kölcsönzött, átlag 22 kötet mezőgazdasági könyvet. Könyv már évek óta nem veszett el a könyvtárból. Heti két alkalommal diavetítést is rendeznek a könyvtárhelyiségben. Meg kell még emlékezni arról a megható ragaszkodásról, melyet az előadóval szemben tanúsítottak a tanfolyam hallgatói: mivel a vasút távol esik, minden felszólítás nélkül küldtek a vasútállomásra az előadó elé, és az előadások után szinte versengtek, hogy ki vendéglje meg, kinél szálljon meg.

A második könyvtáros, akiről meg kell emlékezni, Kovács István dőri iskolai igazgató. Kovács elvtárs a hazai tájak kutatója és fáradhatatlan népszerűsítője. Tíz évvel ezelőtt kiállítás rendezett az iskolában »Ismerd meg hazádat« címmel. És tíz esztendeje minden év májusában megnyílik ez a kiállítás, amelyen hazánk egy-egy tájegységét mutatja be. Messziről jönnek látogatók, híre lassan túlszállt a megye határán. A megyei tanács elismerésül lehetőséget adott számára, hogy iskolamúzeumot létesítsen.

Kovács elvtárs azonban, mint népkönyvtáros megelégedett azzal, hogy a kölcsönzési idő alatt könyvet adott az olvasóknak. A felszabadulási verseny indulásakor arról beszélgettünk vele, hogy a könyvek segítségével is meg lehet szeretetni hagyományainkat és hazánk szebbnél szebb tájait...

És december hónapban megtartották az első ilyen könyvismertetést. 120 hallgató: Parasztok, diákok, tanácselnök, iparos emberek és sokan mások megfeszített figyelemmel hallgatták a családias, meghitt hangulatú beszélgetést. Ilyen érdeklődést, őszinte bámutatot, figyelmet még eddig nem tapasztaltam

könyvtárosi munkám során. Azóta februárban is szerveztek irodalmi estet, a felszabadulási ünnepek műsorán pedig az új magyar irodalmi alkotások ismertetése szerepelt.

Hébenstreit Nándor

A BÁNYÁSZ-KÖNYVTÁRAK SEGÍTÉSÉRŐL

Hogyan segítheti a megyei és járási könyvtár az üzemi könyvtárakat? — vetődik fel a kérdés a SZOT elnökségének legutóbbi határozata után. A segítséhez elsősorban az elnökség, és országosan is és a megyékben is akkor hatásos az üzemi könyvtáraknak nyújtott segítség, ha a szakszervezetek, a szakszervezetek megyei tanácsa, a területi bizottságok és maguk az egyes üzemek szakszervezeti bizottságai is a legnagyobb segítséget adják saját könyvtáraiknak.

A Petőfi-bányai könyvtár példáján lehet igazolni ezt az állítást. Itt 1950-ben létesült a könyvtár. A megnyitáskor 300 kötet könyvük és 15 olvasójuk volt. A könyvanyag felét a körzeti könyvtár adta letétként. A körzeti könyvtár a letéti állomány további gyarapításával és irodalmi rendezvények szervezésével segítette a könyvtárat. Azután segített abban, hogy a könyvtáros tanfolyamot végezzen. 1952. végén az üzem végre lehetővé tette, hogy a könyvtáros főfoglalkozásként lássa el feladatát. Ettől az időponttól kezdve még rendszeresebb segítséget kapott most már a hatvani járási könyvtártól. A járási könyvtár dolgozói ugyanúgy meglátogatták és segítették munkáját, mintha a könyvtár az ő hálózatukba tartozna. A *bányász-könyvtáros jelenleg is állandóan részt vesz a járási könyvtár értekezletein*, ahol az időszerű feladatokat és a tanácsai könyvtárhálózatban legjobban bevált munkamódszereket ismerheti meg.

A segítség gazdagon kamatozott. Az üzem szépen rendezte a könyvtárat, amelynek ma már három és félezer kintű könyve van. Külön ki kell emelni, hogy a könyvállományban a modern, gépesített bányatermelési szakirodalom is megtalálható. A könyvállomány fejlesztésére negyedévenként 4000 forintot ad a szakszervezeti bizottság. Az eredmény: Február végén 850 beiratkozott olvasó több mint háromezer kötet könyvet olvasott. A szakszervezet nemcsak anyagilag támogatja a könyvtárat, hanem segíti a rendezvények szervezésében, a propagandában és a könyvállomány védelmében egyaránt.

Hege d ü s András

Versenyhírek

A Népművelési Minisztérium könyvtári főosztálya május hónapban országos megbeszélésre hívta össze az állami tömegkönyvtárak vezető dolgozóit. Az értekezlet egyik fontos napirendi pontja az állami tömegkönyvtárak »Felszabadulási versenyének« értékelése lesz; itt kerül sor a kiváló munkát végzett könyvtárak és könyvtárosok, valamint a könyvtárakat komolyan támogató tanácsok jutalmazására is.

A Népművelési Minisztérium a verseny megindulásakor (1954. március hó) kiadott tájékoztató értelmében különböző jutalmakban, kitüntetésben részesíti a könyvtárak dolgozóit.

Néhány könyvtáros kormánykitüntelést kap — 22 könyvtárosnak »Szocialista kultúráért« kitüntető jelvényt —, 10 könyvtárosnak és 12 megyei, illetve járási tanácsnak miniszteri díjcséres oklevelet adományoz a népművelési miniszter.

Hat könyvtár, amely a verseny során kiemelkedő eredményt ért el, évek óta rendszeres jó munkát fejtett ki (figyelembe véve a még 1953-ban végzett felmérési munka minőségét is), »Kiváló könyvtár« feliratú zászlót, illetve serleget kap.

Ezenkívül 5 könyvtáros 1000 és 15 könyvtári dolgozó 600 forint pénzzutalomban részesül.

A megyei versenybizottságok által javasolt tíz, legjobb munkát végző, komoly eredményeket felmutató községi könyvtáros, egyhetes budapesti tanulmányút jutalmat kap. Az egyhetes tanulmányút alkalmával lehetősége lesz a jutalmazott könyvtárosnak arra, hogy három színházi előadást megtekintsen, többször moziba menjen; a kulturális intézményeket, elsősorban az ország legjelentősebb könyvtárait: az Országos Széchényi Könyvtárat, a Műszaki vagy Mezőgazdasági Könyvtárat, a Szabó Ervin Könyvtár központját és egy-két kerületi könyvtárat stb. meglátogasson.

Azt hisszük, örülni fog az az öt könyvtáros is, aki a Közalkalmazottak Szakszervezete Könyvtáros Szakbizottsága jóvoltából kéthetes jutalomútlásban részesül az ország legszebb üdülőiben.

De nemcsak a minisztérium adományoz jutalmakat, hanem a Budapesti Városi Tanács és számos megyei tanács is kifejezi elismerését a jó, kiemelkedő munkát felmutató könyvtárosoknak. Tudomásunk szerint a Baranya megyei tanácstól a megye legjobb járási könyvtára 10.000 forint, a legjobb népkönyvtár 1000, az egyes járásek legjobb könyvtárai 500–500 forint jutalmat kapnak, könyvek, berendezések stb. vásárlására.

Ugyanakkor a legjobb járási, városi könyvtáros 500, önálló községi könyvtáros 400, népkönyvtáros 300, az egyes járásek legjobb könyvtárosa 250 forint pénz-, valamint könyv-, versenyzászló- stb. jutalomban részesülnek.

A Csongrád, Pest, Fejér stb. megyei tanácsok is pénzt, berendezést, rádiót, festményeket stb. adományoznak könyvtáraiknak.

*

Könyvtárosaink szeretnék, ha a versenymozgalm által felébresztett lelkesedés, buzgó munka a verseny befejezésével nem csökkenne. A munkaverseny jó módszernek bizonyult; folytatni kívánják. Ezért a **kalocsai- és kiskunhalasi** járási könyvtárak 1956. április 4-ig szóló új versenyszerződést kötöttek. Erre a könyvtárosokat a Központi Vezetőség márciusi határozata is komolyan ösztönözte. A versenypontok például a következők tartalmazzák:

1. A könyvtárba érkező anyagokat három napon belül feldolgozzák;
2. minden kölcsönzési nap befejeztével a raktári rendet helyreállítják és valamennyi statisztikát naprakészen lezárják;
3. a letéti állomásokat negyedévenként meglátogatják, módszertani segítséget nyújtanak nekik; negyedévenként könyvcserét hajtanak végre;

4. módszertani tanácsadás útján a mezőgazdasági szakkönyvek olvasását elősegítik, különös tekintettel lesznek a termelőszövetkezeti tagokra; 5. a könyvtárak állományát társadalmi úton, illetve a helyi tanácsok (községpolitikai tervek) segítségével is gyarapítják.

A vállalások teljesítését negyedévenként két-két napos tapasztalatcserével segítik elő, oly módon, hogy egy-egy napot a hálózati munkára, félnapot szakmai továbbképzésre fordítanak.

A verseny értékelését a megyei könyvtár vezetője végzi.

A szerződés bizonyos módosítása szükségesnek látszik, mert a könyvtári munka legfőbb feladatát, az olvasókkal való foglalkozást, az eszmei, világnézeti nevelést figyelmen kívül hagyták.

Természetesen a szerződés tartalma minden könyvtárban más és más lehet — az adott könyvtár problémáinak, különleges feladatainak megfelelően.

Szerződéskötés gondolatával foglalkoznak a kaposvári, miskolci-, (az előkészületek már folynak), a szolnoki, kecskeméti megyei könyvtárak vezetői is. Ugy véljük, a jó példát sokan fogják követni.

A Békés megyei könyvgyűjtő hetek jó tapasztalatai alapján, több megyében foglalkoznak azzal a gondolattal, hogy hasonló akciót indítsanak a falusi, tanyai könyvtárak létesítése, ill. fejlesztése érdekében.

Baranya megyében a verseny eredményezte az úgy nevezett »olvasómozgalmi heteket«. Ez a mozgalom négy hélig tartott; hetente egy-egy járás területén folyt oly módon, hogy más járási könyvtárosok, a megyei könyvtár dolgozói stb. részt vehettek benne.

Az olvasómozgalmi hetek célkitűzése az volt, hogy az adott területen növeljék a könyvtárak forgalmát, a rendezvények számát és minőségét emeljék, a könyvek megőrzésére nagyobb gondot fordítsanak és társadalmi forrásokat is felhasználjanak az állomány gyarapítására. Összesen 96 könyvtár kapott így helyszíni segítséget; sok könyvtárnak ekkor sikerült megfelelő elhelyezést is biztosítani.

A baranyai olvasómozgalmi hetek eredményeként (két hónap alatt), kb. 20 000 kötettel emelkedett a kölcsönzött kötetek száma a megyében és 4500 új olvasó iratkozott be a könyvtárakba. (D. P.)

Felszabadulási versenyeredmények a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. Április 2-án hirdette ki a Népművelési Minisztérium és a Fővárosi Tanács Népművelési Osztálya a Szabó Ervin kerületi könyvtárak versenyének eredményeit: A IV. kerületi tanács úpesteri könyvtára nyerte a Fővárosi Tanács márványplakettjét. A Népművelési Minisztérium zászlaját a XI. ker. tanács Verpeléli úti könyvtára, a VIII. ker. tanács Szörény utcai könyvtára és a rákoskeresztúri kerületi könyvtár kapta. Pénzzutalomban 11 könyvtáros, könyvjutalomban 40 könyvtáros részesült. (Sz. E. K.)

A »**Legjobb kohász könyvtáros**« címért folyó versenyt az elmúlt év végén második ízben rendezte meg a Kohászati Dolgozók Szakszervezete. A verseny eredményes volt, noha a legnagyobb územek központi könyvtárai az átszervezések miatt nem vettek benne részt. Különösen a könyvforgalom nőtt meg a versenyidőszakban és a könyvvédelem terén érték el jó eredményeket. Az első helyen Kiss Lajosné, a Magnezitipar Tűzállóanyaggyár könyvtárosa végzett, aki az üzem dolgozóinak 43 százalékát vonta be olvasótáborába. A második helyet Takács Lászlóné, az RM Művek Egyedi Gépgyárának könyvtárosa, a harmadikat Schmied Mihályné, a Kohászati Alapanyagellátó Vállalat könyvtárosa foglalta el. A három első helyezett a szakszervezet Elnökségének vándorzászlóját és értékes jutalmat kapott. (N. E.)

ESEMÉNYNAPTÁR

1875 június 6-án, nyolcvan évvel ezelőtt született THOMAS MANN, aki még életében megérte, hogy a németiség klasszikus írója lett. Humanizmusa, antifasiszta magatartása, szabadságszeretete és a legmagasabbrendű művészi eszközök, amelyekkel dolgozik, megbecsülést és magas rangot biztosítanak neki a ma irodalmában. Thomas Mann kezdeti politikamentességét a fejlődés nyomán felváltotta egy aktív humanizmus, az igaz ügyért való harc szükségességének hirdetése. A fasizmus idején menekülnie kellett hazájából, az Egyesült Államokban telepedett le; a második világháborút megelőzően és a háború alatt aktívan hangot adott antifasiszta világnézetének. Ma Svájcban él.

Thomas Mann: *Európa, vigyázz!* (ford.: Komlós Aladár, Bp., 1947. Anonymus, 195 old.; —: *Egy szélhámos vallomása* (ford.: Lányi Viktor), Bp., 1947. Révai, 160 old. —: *A Buddenbrook-ház*. Egy család alkonya. (ford.: Lányi Viktor), Bp., 1954. Szépirod., 712 old. —: *A törvény* (ford.: Vajda E.), Bp., 1947. Athenaeum, 218 old. — *A varázshegy I.*, II. (ford.: Turóczy Trostler József), Bp., Révai, 474, 526 old. — *Az elcsérelt fejek* (ford.: Horváth Henrik), Bp., 1948. Béta, 187 old. — *Doctor Faustus* (ford.: Gáspár Endre), Bp., 1947. Athenaeum, 456 old. — *Királyi fenség* (ford.: Bíró Sándor és Szederkényi Anna), Bp., 1947. Dante, 200 old.

Lukács György: *A polgár nyomában*. A hetven éves Thomas Mann: Bp., 1947. Anonymus, 51 old. — *Thomas Mann*, Bp., 1948. Hungária, 103 old.

1945. június 9-én, tíz évvel ezelőtt alakult meg a MAGYAR—SZOVJET TÁRSASÁG; az MSZT széleskörű tömegszervezet, amely a magyar és szovjet nép baráti kapcsolatát van hivatva ápolni és elmélyíteni. Az MSZT fennállásának tíz éve alatt értékes munkát végzett: megismertette a magyar dolgozókkal a Szovjetunió népeinek életét, társadalmi, gazdasági intézményeiket, munkájukat, kultúrájukat, tudományukat és művészetüket. Ezenfelül a propaganda minden eszközével igyekezett megismertetni a szovjet dolgozók termelési eredményeivel, hogy ösztönzést adjon a magyar dolgozóknak a termelés fokozására és az előremutató eredmények átvételére.

MSZT második kongresszusa, Szabad Nép, 1953. II. 15.

1880. június 10-én, hetvenöt évvel ezelőtt született KAFFKA MARGIT, az első jelentős női irodalmunkban; Ady. harcaiban fegyvertársának tekintette és nagyra becsülte Kaffka Margitot, aki bíráló szemmel nézte osztályát, a pusztuló vidéki középnemességet és a feudalizmus megdöntéséért, az ország átalakításáért küzdött művével. Írásaiab. ábrázolta a nők helyzetét a magyar társadalomban, már az önálló, dolgozó nő helyzetével is foglalkozott. Írói működését költőként kezdte. Eleinte a múlt századvég epigon-költészetének hatása alatt állt, de hamarosan új mondanivalók és új formák keresését kezdte meg. Így vált a magyar szabadvers egyik úttörőjévé. Regényei, különösen a Színek és évek, jelentős szerepet játszanak a magyar kritikai realizmus fejlődésében. Legjobb munkáiban sikerrel oldotta meg az eszmei tartalom és a művészi forma egységét. Ő a szerzője a legélesebben klerikalizmus-ellenes magyar regénynek, a Hangyaboly-nak.

Kafka Margit: *Hangyaboly*. (Bev.: Bodnár György), Bp., 1953. Szépirod. 140 old. —: *Két nyár* (bevezető tanulmányt írta: Passuth László), Bp., 1946. Franklin, 224 old. —: *Színek és évek*, Bp., 1955. Szépirod., 256 old.

Sebestyén György: *Kaffka Margit lázadása*. (Nők Lapja, 1953. 50. sz.)

1895. június 11-én, hatvan évvel ezelőtt született NY. A. BULGANYIN, a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke. Munkásszarmazású; az 1917-i februári forradalom után lépett be a kommunista pártba. A forradalom után az ellenforradalom és szabotázs ellen alakult szervezetben dolgozott, majd 1922-től 1927-ig a »Legfőbb Népgazdasági Tanács« szerveinél töltött be vezető pozíciókat. 1927-ben a moszkvai elektromosipari üzem igazgatója lett, 1937-ben a Népbiztosok Tanácsának elnöke. A második világháborúban Bulganyin vezető szerepet játszott több katonai tanácsban, 1944-ben az Állami Honvédelmi Bizottság tagja lett. 1947-ben a fegyveres erők minisztere és a minisztertanács elnökhelyettese. 1949 óta a minisztertanács elnökhelyettese volt, 1955. február 8-án pedig a Szovjetunió Legfelső Tanácsa őt nevezte ki a Szovjetunió Minisztertanácsának elnökévé.

Szabad Nép, 1955. 39. sz. 1. old.

1950. június 16-án, öt évvel ezelőtt volt a DOLGOZÓ IFJÚSÁG SZÖVETSEGE-NEK (DISZ) alakuló kongresszusa. A DISZ, a szovjet Komszomolhoz hasonlóan, a kommunista párt tartaléka és segédcsapata. Legfőbb feladata, hogy az ifjúság minél nagyobb rétegeit vonja be a szocialista építésben való aktív részvételbe. A DISZ

egyesíti a dolgozó fiatalság minden rétegét és oktató-nevelő munkájával, és rendezvényeivel igyekszik közel hozni egymáshoz a fiatalokat és a kommunista eszmék szellemében nevelni fel az új generációt.

A DISZ munkája és feladatai nagy építkezéseinkben. (Társadalmi Szemle, 1952. VIII—IX.); Rákosi Máttyás válogatott beszédei és cikkei, 3. kiadás, 1952. Szikra, 454—463, 509—510 old.

1945. június 21-én, tíz évvel ezelőtt halt meg DZSAMBUL DZSABAJEV kazah népi költő és dalmok, akinek dalai óriási népszerűsége tettek szert a szovjet nép körében. Majdnem száz évet élt; gyermekkorában még nomád volt, ekkor tanulta meg művészetét. Tehetségét hamarosan felismerték népe falvaiban — ő lett Kazahsztan legjobb dalmoka. Elnyomott népét énekelte meg, dalaiból egy boldogabb jövő törhetetlen hite áradt. Súlyos betegsége húsz évre az ágyhoz láncolta. Betegsége alatt megváltozott a világ: győzött az Októberi Forradalom. Dzsambul felgyógyulása után lelkes híve és dalmoka lett az új életnek: elsőnek lépett be a szülőfalujában megalakult kolhozba. Új dalaiból az új életforma, a szovjet valóság dicsérete áradt. Költeményei olyan népszerűek a Szovjetunióban, hogy csak az 1938-as esztendőben 500.000 példányban keltek el. Sztálin-díjat kapott.

Dzsambul. Kardos László válogatott műfordításai. Bp., 1953. Szépirod. 417 old.

Új szakmai kiadványok

Különlenyomatként jelent meg KÖHALMI BELA »KÖNYVTÁRTUDOMÁNYUNK FELADATAI« c. tanulmánya, mely először az Akadémiai Osztályközleményekben látott napvilágot. A tanulmány a Könyvtártudományi Főbizottság első ülésén elhangzott referátum kibővítése, első jelentős összefoglalása a magyar könyvtártudomány múltjának, jelenlegi helyzetének és feladatainak. Alapvető jellege folytán ez a munka gyorsan fejlődő könyvtártudományunk egyik standard kiinduló pontja lesz. (Zárójelben jegyezzük meg, hogy az OSZK a közeljövőben a tanulmány széleskörű megvitatására és feldolgozására készül.)

»ISMERD MEG A MAGYAR DRAMÁT« címmel ajánló bibliográfiát készített a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára. Az egyetemi hallgatók általános műveltségének emelését a Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának is szolgálnia kell, de eleve reménytelen vállalkozás egy hatlapos ajánló jegyzékben a magyar drámairodalom kiemelkedő alkotásairól összeállítás adni. A Közgazdasági Egyetem Könyvtárában ilyen fajta munkához sem szakmai előfeltételek, sem tapasztalatok nincsenek. Az eredmény ezért egy gyenge, alacsony színvonalú jegyzék, amely legföljebb ha középiskolai szinten mozog. Annotációi, éppen, mert túl sokat akarnak elmondani, keresettek, mesterkélték. A szabálytalanul rövidített címlírások sem emelik bibliográfiai értékét. E jegyzék iskolapéldája annak a tételnek, hogy a koordinációt nélkülöző, nem világos profilú bibliográfiai munka szükségszerűen alacsony színvonalú marad.

Megjelent a MŰSZAKI KÖNYVTÁROSOK TÁJÉKOZTATÓJANAK 3. SZÁMA az Országos Műszaki Könyvtár Módszertani Osztályának kiadásában. A Tájékoztató módszertani cikkeket közöl, változatos a könyvtáros-levelezők cikkanyaga. Figyelőszolgálati rovata külföldi szaklapokban megjelent bibliográfiai, szakkönyvtári stb. vonatkozású cikkeket referál. Mint érdekességet említjük meg, hogy a Tájékoztató jelen száma tartalmazza az első magyar decimális keresztrejtvényt.

A Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat Könyvtára a »TÁRSULAT 100 ÉVES TÖRTENETÉNEK FŐBB MOZZANATAI« címmel kronológiát adott ki. A kronológia rövid, áttekinthető formában, a forrásanyag megjelölésével ad segítséget a természettudományok terjesztésére vonatkozó történeti kutatásnak.

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat »MEZŐGAZDASÁGI SZAKKÖNYVEK« címmel adott ki rövid, kétlapos annotált könyvjegyzéket.

Megjelent a BIBLIOTEKAR magyar fordításának 12. száma. A falusi lakosság könyvtári ellátásáról, a szovjet szépirodalom propagálásáról, a gyermekkönyvtárak katalógusairól stb. olvashatunk értékes cikkeket a folyóiratban, mely az 1954-es évfolyam összesítő tartalommutatóját is közli.

Az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya kiadta a KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI FORDÍTÁSOK JEGYZÉKE sorozat új számát (1261—1300). Az elkészült fordításokat a Módszertani Osztályon lehet tanulmányozni vagy megszerezni. (Durzsa Sándor)

A SZOT Elnökségének határozata az üzemi, szakszervezeti könyvtárak munkájáról

(1955. II. 8.)

I.

A SZOT elnökségének a szakszervezeti könyvtárak munkájáról 1951-ben hozott határozata alapján jelentős eredményeket értünk el a szakszervezeti könyvtárak hálózatának kiépítésében, az olvasók és könyvek számának növelésében, a könyvtárak állományi összetételének javításában.

A határozat alapján létrejött a szakszervezeti könyvtárak széles hálózata, amelyek érezhető segítséget nyújtanak a munkásosztály műveltségének emeléséhez, szórakoztatásához, hozzájárulnak a kultúrforradalom kibontakozásához.

Az eredmények elérésében része van a mintegy 11 ezer társadalmi munkás könyvtáros lelkiismeretes munkájának, akik mind eredményesebben foglalkoznak a könyvek népszerűsítésével, a propaganda munka megszervezésével, az olvasók igényeinek kielégítésével, és ezen keresztül széles tömegeket vontak be az olvasók táborába. Jelenleg a dolgozók 24 százaléka rendszeres olvasója a könyvtáraknak. Jelentősen megnőtt az olvasók száma a nők és az ifjúság körében.

A könyvtár-hálózat kiszélesedésével, a munkásosztály fokozódó igényével azonban nem tartott kellő lépést a könyvtár-munka színvonalának emelkedése, a könyvtárosok képzése, a könyvtárak, olvasótermek, berendezések biztosítása.

Könyvtárainkban — elsősorban a könyvkiadásunk hibáiból — a könyvállomány összetételében egészségtelen arány alakult ki, amely nem alkalmas eléggé az olvasók igényeinek kielégítésére. Kevés a magyar és külföldi klasszikus irodalom, az ifjúsági és mese-könyv. A helyes arány kialakítása érdekében egyes könyvtárosaink — helytelenül úgy akarnak segíteni, hogy az utóbbi időben kiadott legfontosabb politikai műveket sem vásárolják meg.

Megnövekedett a dolgozók igénye a szakkönyvek iránt. Könyvtáraink, a könyvtárakban levő szakkönyvek elégtelensége, a műszaki és szakkönyvtárakkal való együttműködés hiánya miatt csak részben tudják a fokozódó igényeket kielégíteni.

A műhely- és vándorkönyvtárak létrehozása helyes volt, azonban a könyvállomány túlzott elaprózása, a megfelelő ellenőrzés hiánya következtében

növekedett a kellőképpen ki nem használt és elveszett könyvek száma.

Könyvtárosaink jelentős részének még mindig hiányos az általános és szakmai műveltsége. Nem kielégítő az olvasókkal való foglalkozás, a könyvek ajánlása. Jelentős lemaradás van az új magyar írók és költők munkáinak népszerűsítésében, mely jórészt onnan ered, hogy könyvtárosaink közül sokan maguk sem ismerik ezeket a műveket.

Nem kielégítő az üzemi könyvtárak szakszervezeti irányítása. A dolgozók nevelésének e fontos területét az üzemi bizottságok egyrésze rendszeresen megtárgyalja, határozatot hoz a munka megjavítására, azonban még sok üzemi bizottság felesleges tehernek érzi ezt a munkát, nem ellenőrzi a szakszervezetek elnöksége által hozott határozatok megvalósítását, nem segíti megfelelően a könyvtárosok munkáját. Az üzemi könyvtárak munkája színvonalának emelésére, a könyvtárak szakirányításához nem használják fel megfelelően az állami népművelési szervek és az állami könyvtárak segítő munkáját.

II.

A szakszervezeti könyvtáraknak nagy szerepük van a munkásosztály műveltsége, politikai, szakmai képzettsége emelésében, szórakozási igényeinek kielégítésében. Az általános műveltség és a szakmai tudás emelésével segítséget kell nyújtani a termelés, a szocializmus építése feladatainak megvalósításához. A szocialista-realista szépirodalom, a társadalom- és természettudományos művek fokozott propagálásával a könyvtáraknak segíteniük kell a párt politikai és ideológiai nevelő munkáját.

A szakszervezeti könyvtármozgalom továbbfejlesztésére, az üzemi könyvtárak munkájában meglévő fogyatékoságok felszámolására a SZOT elnöksége a következő határozatot hozza:

Az üzemi könyvtármozgalom továbbfejlesztésének fő feladatai:

a) A könyvtárak számszerű növelése helyett előtérbe kell helyezni a meglévő könyvtárak erősítését; *erős üzemi központi könyvtárak kialakításával*, a kisebb, nem célszerű könyvtárak összevonása, esetleg megszüntetése útján is.

b) *Tovább kell szélesíteni a könyvtárak olvasótáborát* — elsősorban a munkásosztály körében — a dolgozók csa-

ládtagjai, a területen lakó szakszervezeti tagok és hozzátartozók bevonásával.

c) *Emelni kell az üzemi könyvtár-munka színvonalát, a könyvek propagálása, az írók és olvasók találkozójának megszervezése, a könyvtárosok politikai és szakmai képzettségének emelése útján.* Fokozni kell könyvtáraink politikai nevelő munkáját, a szakmai könyvek beszerzésével, olvastatásával segíteni kell az üzemek előtt álló gazdasági feladatok megvalósítását.

d) *Meg kell erősíteni a könyvtárak szakszervezeti irányítását és ellenőrzését. E feladatok megvalósítása érdekében a következő intézkedéseket kell tenni:*

1. A szakszervezeti könyvtárhálózat továbbfejlesztése, egyszerűsítése érdekében — a szakszervezetek sajátos jellegüknek megfelelően — *nagyobb központi, jól működő könyvtárakat hozzanak létre.* A szakirányítás és könyvellátás szempontjából ezekhez a könyvtárakhoz kapcsolják a kisebb üzemek, intézmények könyvtárait. A központi könyvtárak a hozzájuk tartozó kisüzemek könyvtárosainak oktatói és módszertani segítői legyenek. Szakszervezetként meg kell vizsgálni a műhely- és vándorkönyvtárak munkáját és a helyi viszonyok figyelembevételével számukat szükség szerint csökkenteni kell. A szükséges központosítást 1955. év végéig kell végrehajtani.

2. Új, önálló könyvtárakat csak az illetékes szakszervezet elnökségének engedélyével lehet létrehozni, amennyiben annak feltételei megvannak. (A feltételeket az illetékes szakszervezet határozza meg.) A könyvtárakról szakszervezetként pontos nyilvántartást kell vezetni.

3. A könyvvállomány megóvása érdekében a szakmai központok és a szakminisztériumok közösen 1955. május 1-ig »könyvvédelmi rendeletet« adjanak ki. A ki nem használt könyvek hasznosítása érdekében gondoskodjanak azok cseréjéről.

4. Az üzemi könyvtármunka kiterjesztése és javítása érdekében a nagyobb, illetve központosított könyvtárak mellett »Könyvtári Tanácsot« kell szervezni, mely segítséget ad az olvasószolgálatához, könyvbeszerzéshez és a könyvtár technikai munkájához. A könyvtáros fél-évenként számoljon be munkájáról az olvasók előtt. Azok a könyvtárak, amelyek az üzem vagy intézmény területén kívül vannak — és elegendő könyvvállománnyal rendelkeznek —, nyissák meg a kapukat a terület lakói számára is.

5. Az ifjúság nevelése érdekében — a lehetőségek figyelembevételével — létre kell hozni ifjúsági, illetve gyermek-

könyvtár részlegeket. A fiatalok olvasótáborának — mindenekelőtt az ifjúnunkasok körében való szélesítésére szoros együttműködést kell kialakítani a helyi DISZ-szervezetekkel. A könyvtárosok kérjék fel és segítsék a DISZ-szervezeteket az ifjúság olvasómozgalmának szervezésére.

6. *Az olvasók számának emelése érdekében nagyobb gondot kell fordítani a könyvek szóbeli és írásos népszerűsítésére, ajánlására.*

Irodalmi esték szervezésével, könyvkiállítások rendezésével, ajánló jegyzékek és propagáló plakátok készítésével növelni kell a dolgozók érdeklődését a könyvek iránt. Gondoskodni kell arról, hogy az olvasók tömegei a magyar irodalom mellett megismerjék elsősorban a Szovjetunió és a népi demokráciák irodalmi alkotásait, a tőkés országok haladó íróinak, tudósainak munkáit. Meg kell teremteni a lehetőséget a magyar írók és az olvasók találkozásának, gondoskodni kell arról, hogy az olvasók véleményét az Írószövetség és az irodalmi folyóiratok szerkesztősegei megismerjék.

7. A könyvtármunka magasabb színvonalra való emelése érdekében *emelni kell a könyvtárosok általános és szakmai műveltségét.* A társadalmi munkás könyvtárosok oktatására 1955. május 1-ig ki kell dolgozni a szakszervezetek és a Népművelési Minisztérium segítségével az oktatási tervet. A középiskolai végzettséggel nem rendelkező főfoglalkozású könyvtárosok számára biztosítani kell a továbbtanulás lehetőségét. A tanulást 1956-ig el kell kezdeni. 1955. január 1-től főfoglalkozású *könyvtárosi munkára lehetőleg főiskolai vagy érettségivel rendelkező dolgozót kell beállítani.* Ahol a főfoglalkozású könyvtárosok száma a három főt eléri, törekedni kell arra, hogy a vezető könyvtáros főiskolai végzettségű legyen. Könyvtárosi főiskolával nem rendelkező, jelenleg működő főfoglalkozású könyvtárosok részére 1955-ben kötelezővé kell tenni a könyvtárismeretek, technikai minimum anyagának elsajátítását és az abból való vizsga letételét.

8. *A szakszervezeti könyvtárosok az eddiginél sokkal nagyobb gondot fordítsanak a szakkönyvek propagálására.* Ennek érdekében működjenek együtt a műszaki szakkönyvtárakkal a szakkönyvek népszerűsítésében, ismertetésében. A takarékoság elvének figyelembevételével hangolják össze a szakkönyvek vásárlását. Ahol a szakkönyvvállomány nem kielégítő, kérjenek a műszaki szakkönyvtáraktól letéti alapot az alsó és a középfokú szakkönyvekből.

9. A könyvvállomány gyarapítását úgy

kell végezni, hogy az megfeleljen a dolgozók igényeinek, érdeklődési körének. Különösen növelni kell a hazai és külföldi klasszikus irodalmat, az ifjúsági és a meséskönyvek számát. Nem szabad elhanyagolni a fontos társadalomtudományi művek vásárlását sem. A könyvellátás szervezettebbé tétele érdekében a könyvtárak fokozatosan 1955 végéig kapcsolódjanak be a »Könyvtárellátó« könyvellátásába.

10. Nagyobb gonddal irányítsák az üzemi bizottságok a könyvtárak munkáját. Fordítsanak fokozott figyelmet a könyvtárosok kiválasztására, munkájuk megbecsülésére. Ellenőrizték a könyvtárak tevékenységét, követeljük meg a rendszeres munkaterv készítését és annak végrehajtását.

Tájékoztassák a könyvtárosokat az üzemi, intézmény politikai és gazdasági feladatairól. Üb-ülésen számoltassák be munkájukról, a jól dolgozó könyvtárosokat jutalmazták meg.

Ellenőrizték a könyvtár anyagi alapjainak felhasználását. Ne engedjék a könyvtárfejlesztésre előirányzott összeg helytelen, vagy más célra való felhasználását. Az üb és a vállalat igazgatója

gondoskodjék a könyvtárak számára megfelelő helyiségről és berendezésről.

11. A SZOT elnöksége felkéri a Népművelési Minisztériumot, adjon hathatós segítséget az üzemi könyvtárak módszertani problémái megoldásához, az Országos Széchényi Könyvtár által, továbbá adjon segítséget a könyvtárosok oktatásához és a mezőgazdasági üzemek könyvtármunkájának megjavításához.

12. A SZOT elnöksége felhívja a Magyar Írók Szövetsége vezetőségét, adjon segítséget a szakszervezeti könyvtárak irodalomnépszerűsítő munkájához. (Irodalmi estek tartása, írók és olvasók találkozója stb.)

13. A SZOT, a Népművelési Minisztérium segítségével gondoskodjék arról, hogy »A könyv« című folyóirat rendszeresen foglalkozzék az üzemi szakszervezeti könyvtárakkal. A szakszervezetek használják fel a folyóiratot a könyvtárosok irányítására, oktatására, tájékoztatására és gondoskodjanak arról, hogy a folyóirat minden könyvtárhoz eljusson.

E határozat megjelenésével az 1951 júniusi SZOT elnökségi határozat érvényét veszti.

RÖVID VERSENYMÓDSZEREK A BORSODI ÉS A BARANYAI VERSENYHIRADÓBÓL

A mezőgazdasági szakkönyvek népszerűsítésére könyvjeleket készített a mezőkövesdi járási könyvtár, ezeket a kölcsönzéskor adja át az olvasóknak.

—0—

A Szovjet Könyv Ünnepi Hetén, olyan jól sikerült kiállítást és felolvasást rendezett a rakacsendi népkönyvtáros, hogy eredményeként a szovjet könyvek 80 százaléka az olvasóknál van

—0—

Irodalmi szakkört szervezett a zádorfalvi népkönyvtár. Két alkalommal a nyilvánosság előtt is szerepeltek már. A népkönyvtáros a szülői munkaközösség összejövetelein részleteket olvas fel a sajtóból és egyes könyvekből.

—0—

A Baranya megyei falusi könyvtárak állománya 2353 kötettel gyarapodott az »Ajándékozz könyvet a könyvtárnak« mozgalom útján.

Csak újságpapírba foglaltan adja ki a könyvet kölcsönzésre az emódi népkönyvtáros.

—0—

Könyvmegóvási versenyt rendezett az ifjúsági olvasók körében a szegi népkönyvtáros.

—0—

Kölcsönzőbrigád szállítja házhöz az olvasók negyven százalékának a könyvet Pécsbagótán.

—0—

Gazdakalendáriumot készít a hoboli népkönyvtáros.

—0—

Könyvtárosbált rendezett a hidasi népkönyvtáros és a jövedelemből 50 darab könyvvel gyarapította állományát.

—0—

Nemcsak megőrzi, hanem be is köti a könyvtárba járó folyóiratokat a székédi népkönyvtáros.

Lapunk ez évi februári számában adtunk hírt arról, hogy a XV. kerületi Szabó Ervin könyvtár »Első bibliográfia« címen irodalmi előadást rendez, amelyen a Színművészeti Főiskola hallgatói korhű jelmezekben elevenítik meg több régi írónk alakját. Ehhez Szabó György tudományos kutató fizető néhány megjegyzést a Ludas Matyiban megjelent nyílt levelében. Válaszul a következő levél érkezett szerkesztőségünkbe az érdekelt könyvtár vezetőjétől:

»Nagyon meglepett egy tudományos kutató tollából a Ludas Matyi 1955. évi 11. számában »Első irodalmi panoptikum« címen megjelent írás, de főleg annak hangja.

Lehet, hogy az »Első bibliográfia« cím vitatható, de csakis vitatható! Csodálkozunk, hogy Szabó György nem érzékel, hogy egy irodalmi műnek »korszerű jelmezben« való előadása történelmi háttérrel és levegőt jelent. Az ügyhöz méltóbb lett volna előbb megvárni és megmérni ezt az irodalmi színvonalú bemutatást, egyelőre pedig örömet kifejezni, hogy egy peremvárosi kerületben, kétéves értékű esztádműsor helyett, a könyvtár szórakoztatva művel és csak ezután tiltakozni, de akkor sem egy élelpar hasábján.

A XV. kerületi pestújhelyi Szabó Ervi Könyvtár vezetője.«

Az Országos Széchényi Könyvtár Magyarország felszabadulásának 10. évfordulója alkalmából üdvözlő táviratot kapott a moszkvai Idegennyelvű Irodalom Könyvtárától és a moszkvai Történettudományi Könyvtártól. Mindkét könyvtár üdvözölte a magyar könyvtárosokat a nagy nemzeti ünnep alkalmából és további eredményes munkát kívánt. A moszkvai Történettudományi Könyvtár vezetője, a Magyarországon járt Jevgenij Leszjuk egyben közölte, hogy könyvtárukban kiállításra rendeztek Magyarországra felszabadításának alkalmából »Szovjet–magyar politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok« címmel. A kiállításnak nagy sikere van a könyvtár olvasói között. (O. Sz. K.)

—O—

A tudományos célokra beszolgáltatott kötelese példányok kezelését az Országos Széchényi Könyvtár végzi. 1954-ben a nyomdák és kiadók összesen 639 223 nyomtatványt szolgáltatottak be kötelese példányként. Ebből könyv, zenemű, térkép 160 431 db. plakát, aprónyomatvány 195 479 db. szabvány, szabadalmi leírás, időjárásjelentés 36 625 db., periodika 246 688. (O. Sz. K.)

—O—

A miskolci Megyei Könyvtár földrajzi rejtvény-pályázatát hirdetett az általános iskolák felső tagozatának tanulói részére. A pályázat három részből állt: tíz földrajzi kérdés helyes megválaszolása, egy keresztrejtvény megfejtése, továbbá a Szovjetunióban kiadott vázlatos térképfüzet színezése, az egyes országok fővárosainak, továbbá az óceánok, tengerek és hegységek megnevezése.

A pályázaton 480 általános iskolai tanuló vett részt. Közel 200 tanuló pályázata került részletes felülbírálásra és a nevelőkben, valamint a megyei könyvtár munkatársaiból alakított bizottság 46 tanulóat javasolt jutalmazásra. Összesen 1500 Ft értékű könyvjutalmat osztottak ki ünnepélyes keretek között március 11-én a 46 általános iskolai tanulóknak. Az általános iskolai nevelők véleménye szerint a földrajzi pályázat igen jó hatással volt a tanulók ismereteinek bővítésére és nagyban segítette a tanulmányi színvonal emelkedését. A miskolci Megyei Könyvtár június hóban irodalmi rejtvénypályázatot indít ugyanevű általános iskolások részére. (Szöllősy Tibor)

—O—

»Új szerzemények jegyzéke« c. kiadványának 1955. évi 1. és 2. számát adta ki az Országos Műszaki Könyvtár. A jegyzékek a könyvtár legújabb külföldi beszerzéseinek teljes anyagát tartalmazzák. (O. M. K.)

»A szovjet könyv tíz éve Magyarországon« című kiállítás részlete

A JÓZSEF ATTILA SZAVALÓVERSENY HIREIBŐL

Csongrád megyében a versenyre 70 úttörő csapat és 30 DISZ alapszerv nevezett be. Kezdeményezője a makói József Attila gimnázium volt. Április 10 és 11-én tartották a járási és városi döntőket, sőt a nagy érdeklődésre tekintettel megyei döntőre is sor került, Makón, április 17-én. Azokban a városokban, ahol József Attila élt — Makón, Szegeden, Hódmezővásárhelyen — a fiatalok a versenyt a költő életével kapcsolatos anyaggyűjtéssel kötötte össze.

Szolnok megyében 86 úttörő csapat és 34 DISZ szervezet vett részt a versenyben.

Budapesten több kerületben központi rendezők irányításával folytatók a versenyek. A XI. kerületben Király István mondott emlékbeszédet József Attiláról, majd a kerület tíz legjobbját József Attila adóit elő a költő verseiből.

—O—

Az üzemi könyvtárak könyvvállományának védelmére utasítást adott ki a kohó- és gépipari miniszter a vasas és a kohászati szakszervezetek elnökségével egyetértésben. Az utasítás részletesen kiterjed a vállalati és szakszervezeti szervek lennivalóira és felelősségére. (N. E.)

—O—

Bulgária könyvtárai az elmúlt tíz esztendő alatt hatalmasat fejlődtek. Erről tanúskodik a Vaszil Kolarov Nemzeti Könyvtár új, modern épülete, a kitűnően felszerelt Elin Pelin Bibliográfiai Intézet, a könyvtárosi fő- és középiskolák valamint az új nyilvános könyvtárak nagy száma. 1948-tól 1952-ig 2844-ről 6761-re nőtt a nyilvános könyvtárak száma. 1953-ban Bulgáriában több, mint 18 millió példányban adták ki könyveket, így minden lakóra három könyv jutott. (Krnihovna)

—O—

Az angol gyermekkönyvtárak kölcsönzési forgalmának nagymértékű csökkenéséről közöl érdekes cikket a »The Bookseller« című lap. A Margate Nyilvános Könyvtár magukat a gyermekeket kérdezte meg. A közeli községek 14 iskolájának tanítói kérdőívet köröztek a gyermekek között. Az eredményt egy jelentésben összegezve adták meg, amely jelentés nemcsak a gyermekek választát tartalmazza, hanem olvasási ízlésükre is éleket fényt vet.

A 14–15 éves fiúk és leányok többsége azt válaszolta, hogy »neki van saját könyve otthon«. A válaszok különböző korcsoportok szerint vannak a jelentésben csoportosítva 10–16 éves korig bezárólag.

Milyen indokolást adtak a gyermekek a könyvtárosok azon kérdésére, hogy miért nem járnak a könyvtárba, miért nem használják a könyvtári könyveket?

- Nagyon messze van a könyvtár.
- Nincs időm. (Ez a nagyobb gyermekek általános válasza.)
- Más kedvtelém van.
- Soha nem is gondoltam rá
- Nem szeretek olvasni...
- Nem szeretem a könyveket
- Sok bírságot kell fizetni.

A legáltalabban kislányok között gyakori az a válasz, hogy — A mamám megtiltotta.

Es a legáltalabban fiúk közül hárman azt hozták fel kifogásnak, hogy

- a baktériumok miatt nem szeretnek könyvtári könyvet olvasni.

—O—

Öt esztendeje népkönyvtáros Cekeházán (Borsod m.) Szöke Béla. Könyvtárában nincs rongált könyv, és állományából egyetlen kötet sem veszett még el. A kis község lakosságának egyharmada olvasó. Könyvtárközi kölcsönzés útján az Országos Mezőgazdasági Könyvtárból szerzi meg a szükséges szakkönyveket a könyvtáros. (Kovács Károly)

Az Odesszai Allami Gorkij Tudományos Könyvtár ez év áprilisában ünnepli fennállásának 125. évfordulóját. A könyvtár állománya ma már kb. 2 millió kötet. A raktár polcainak hossza 35 kilométer. A havi gyarapodás 12–13 ezer könyv. (Szovjetszkaja Kultúra.)

—O—

A gumi- és a műanyagok felosztása lényegesen módosult a „Egyetemes Tizedes Osztályozáson belül — nemzetközi határozatok alapján. Ezekről a változásokról az Országos Osztályozó Bizottság soron kívül kivonatot készített, amelynek szövege az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztályán kapható meg. (D. S.)

—O—

»A magyar sport 10 éve« című kiállítást rendezett a VI. kerületi Szabó Ervin könyvtár. A belsővilágítás hármasszekrény tetején élénk piros betűk hirdették: »A magyar sport tíz éve.«

A sportáganként csoportosított kiállítás könyvnyen áttekinthető és megragadja az olvasók és látogatók figyelmét. Az egyes sportágakkal foglalkozó könyvek mellett láthatjuk az elért eredményeinket, fényképpel, újságccikkkel, plakettel, versenydíjakkal ábrázolva. A tablókát egy-egy sporteszköz teszi színesebbé, például kisméretű labdák, vívótőr stb. Ahol sporteszközt nem lehetett kiállítani, mint a túrisztika, vagy evezésről szóló csoportban, ott plakettek, érmék, kis szobrok jelképezik ezt a sportot.

A kiállítást ügyesen egészíti ki a sporttal foglalkozó ifjúsági regények csoportja.

A sok fáradsággal és nagy gondnal összeállított kiállítás nem volt hiábavaló, mert naponta az olvasók százai nézik meg, különösen az ifjúság időz előtte hosszú ideig. Az érdeklődést az is bizonyítja, hogy felemelkedett a sportkönyvek forgalma. (Irányi Lujza.)

Ifjúsági szavalóversenyt rendezett április 1-én az I. ker. tanács Szilágyi Dezső téri könyvtára. A jól sikerült felszabadulási szavalóversenyre két középiskola, hét általános iskola 40 tanulója vett részt. (Sz. E. K.)

—O—

Bulgár ában az 1954 évi tervteljesítésről kiadott statisztikai jelentés szerint a legalább 500 kötetes könyvtárak száma 1954-ben ötezerrel több, összesen 10 millió kötetet meghaladó könyvállománnyal.

—O—

Szabad művelődési előadásorozat kezdődött február végén Veszprémben, melyet a TTIT a Megyei Könyvtárral közösen rendez. Az irodalmon kívül művészeti, történelmi és természettudományi vonatkozású előadások is szerepelnek a műsorban.

—O—

A brit könyvtermés erősen visszaesett az elmúlt évekhez képest. 1952-ben 18,741 mű jelent meg az angol könyvpiacra, 1954-ben viszont csak 18,257. Ebből regény 4301, ifjúsági könyv 1530, pedagógiai mű 1365, teológiai könyv 895, technikai mű 818 (80-al kevesebb, mint teológiai), orvosi pedig 607 kötet. A többi 578 mű vegyes.

—O—

Kiszélesedett az elmúlt évben az Országos Széchényi Könyvtár nemzetközi csereforgalma. Az 1953-as 6130 könyv és 17,482 periodikával szemben 1954-ben 8543 könyv és 24,604 periodika érkezett. (O. Sz. K.)

—O—

37 könyvtáros tett minimumvizsgát a kerületi tanácsok Szabó Ervin könyvtáraiból a közelmúltban. 11 vizsgázó kapott kitűnő, 10 jó eredményt. Három könyvtárost pótvizsgára utasítottak. (Sz. E. K.)

A KÖNYV

Példányszám : 4900

A Népművelési Minisztérium lapja. — Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság — Főszerkesztő: Katona Jenő Felelős szerkesztő: Zolnay Vilmos — Felelős kiadó: Lapkiadó Vállalat igazgatója — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9–11. Telefon: 221-285, 221-293 — Terjesztik: Budapestben a Főposta Hírlapterjesztő Üzeme, vidéken a helyi hírlapterjesztéssel foglalkozó postahivatalok. Előfizetés: a Posta Központi Hírlap Iroda vállalatánál, Budapest, V., József nádor tér 1., távb.: 180-850-Negyedévi előfizetési díj: 9.— Ft. Csekkzámlaszám: 61.038.

Ára a melléklettel együtt : 3.-- Ft

A tömegkönyvtárak táblája »A népművelés tíz éve« című kiállításon

A KÖNYV melléklete

Egyes könyvismertetések után kis bibliográfiákat közlünk. Ezekben felsoroljuk a szerző egyéb műveit, vagy ugyanazzal a témával foglalkozó más könyveket. A könyvtárosok e kis bibliográfiák segítségével ajánlhatnak műveket azok részére, akik a tárggyal alaposabban kívánnak megismerkedni, vagy hasonló témájú könyveket szeretnének olvasni.

POLITIKAI MŰVEK

FELSZABADULÁS

Szikk.

Ezzel a címmel jelent meg a Munkásmozgalmi és a Történettudományi Intézet által összeállított dokumentumkötet felszabadulásunkról, az 1944. szeptember 26. és 1945. április 4. közti óriási jelentőségű hónapokról. A kötet hét fejezetre oszta több, mint 250 okmányt tartalmaz. Vannak köztük a régi bűnös rendszer titkos irattáiraiból előkerült irások, amelyek fényt derítenek a fasiszmus emberirtó, az országot hadszintérré tevő és kifosztó tevékenységére. Ezt a népellenes magyar államrendet a dicső Szovjet Hadsereg zúta szét. Tevékenységét nemcsak hadijelentések, újságcikkek és plakátok mutatják be, hanem rengeteg egyéb okmány is. »A Vörös Hadsereg nem mint hódító jött Magyarországra, hanem mint a magyar nép felszabadítója a német fasiszta iga alól« — olvasható a szovjet hadvezetőség egyik felhívásában. S hogy ez nem volt puszta ígéret, azt bizonyítja például Mukó magyar vezetőjének jelentése: »Minden nyugalom és minden, amit a városban közrendnek nevezhetünk... a jóindulatú parancsnokságnak köszönhető.« De a szovjet hadseregre szórt reakciós rágalom legcsatánosabb cáfolatai közt szerepelnek magának a Szálasi-csendőrségnek és az illetékes kormánybiztosnak olyan jelentései is, mint az, amely beszámol arról, hogy Dunaharaszti a németek legyilkoltak egy ötgyermekes anyát és két férfit, mert állataik elrablása ellen tiltakoztak, s ugyanakkor »a Dunaharaszti déli két utcájába behatolt bolsevikiek udva-

riások, ha be akarnak lépni a lakásba — kopogtatnak, nem követelnek, hanem kérnek és fizetnek. Ebből az ellentétes magatartásból — folytatja a jelentés — a lakosság a bolsevikiek javára vont le következtetést...«

Számos dokumentum tárja fel a munkások, bányászok hősi harcait a fasiszták ellen, például Csepelen, Diósgyőrött, Sárison stb. Az 1944. szeptemberében újjáalakult Kommunista Párt vezette a harcot: szervezte a fegyveres ellenállást. A párt lett a felszabadított területeken az új élet megindításának fő creje; élére állt népünk öntevékeny mozgalmának: segített megszervezni az új közigazgatási szerveket, megkezdte a harcot a termelés megindításáért, az éhínség, a járványok ellen; egyben hozzáfogott a 25 éves fasiszmus által félrevezetett lakosság felvilágosításához is, azaz — élén járt az új, demokratikus Magyarország megteremtéséért vívott harcnak.

Több irat mutatja be a magyar népet igazában először képviselő legfőbb törvényhozó szerv, az Ideiglenes Nemzetgyűlés létrejöttét.

Még vázlatosan is alig lehet felsorolni mindazt, ami e kötetben helyet kapott: a demokratikus tömegszervezetek megalkakulása, a nyilasok és fasiszták elleni harc, a Nemzeti Segély munkája, az első munkaverseny-mozgalom kibontakozása a parasztság harca a földért, a földreform, az ipari és mezőgazdasági termelőmunka megindítása a Szovjetunió és Sztálin nagyszabású támogatásával, s végül: az ország teljes felszabadulása, a dolgozók örömmünnepei.

Több térkép, számos kép teszi még szebbé, hasznosabbá ezt a komoly tudományos munkával összeállított közhasznú kötetet, amelyben megkönnyíti a tájékozódást a végén található időrendi áttekintés, helynév- és névmutató. (B. Gy.)

Dobi István:

A PARASZTSÁG JÖVŐJE A SZÖVETKEZET

Mezőgazdasági Könyvkiadó

Dobi István, a termelősövetkezeti mozgalom régi harcosa, saját életének tapasztalatain keresztül történelmi viszapillantással kezdi könyvét. Ismeri a falu felszabadulás előtti életét, de tájékozott a gyárakban és bányatelepeken, a városi kisemberek és az értelmiségiek világában is. Ebbe az átfogó társadalomképbe helyezi bele a parasztságot és így méri fel a mezőgazdasági termelési formákat, amelyeknek forradalma a földreformmal kezdődött. A földreformmal született meg és kovácsolódott erőssé, széttephetetlenné a munkás-paraszt szövetség, amely a parasztságot a fejlődés további fokára, a szövetkezeti gazdálkodás útjára vezette.

A könyv elemzi a termelősövetkezeti mozgalom indulását, célját és nagyarányú fejlődését, Részletesen tárgyalja a nagyzemeli mezőgazdasági termelés módszereit, a munkaszervezés és a munkamódszerek kérdéseit. Méltatja a párt, a munkásosztály és a szövetkezeti életben legközvetlenebbül ható gépállomások segítségét. Nem hallgatja el a hiányosságokat sem, de mindjárt tanácsot ad a hibák kijavítására. Mindezt különböző termelősövetkezetek példájával támasztja alá: a barcsi Vörös Csillagéval, a környezentgyörgypusztai Dózsáéval, a jászkí-séri Dózsáéval és másokéval; a legnagyobb tájékozottsággal szűkebb hazájának viszonyairól, a szónyi Szabadság termelősövetkezeztől beszél.

Dobi Istvánnak bőven van mondani valója az egyénileg gazdálkodó dolgozó parasztság számára is. Igazi jóbarátként szól hozzájuk, megmutatja nekik az utat a boldogulás felé — mindig tényekkel, adatokkal bizonyítva.

»Nagyon szeresse a parasztokat, dolgozozzon értük, mert megérdemlik« — mondta Sztálin 1948-ban Dobi Istvánnak. És Dobi István, az egykori agrárproletár, a politikus élelátásával híven követi Sztálin szavait és ez a könyve méltó folytatása eddigi munkájának. (Hantos László)

Lenin V. I.: Az agrárkérdésről. 1–2. köt. Gyűjtemény. — — műveiből. Bp. 1950. Szikra.

Sztálin I. V.: A Szovjetunió agrárpolitikájáról. Szemelvények — — műveiből. Bp. 1949. Szikra. 85. old.

Dobozy Imre: Az új Turkeve. Bp. 1952. Művelt Nép. 214. old.

Lászlár Vilmos: Mit adott a szovjet hatalom a parasztságnak? Bp. 1951. Művelt Nép. 307. old., 16 t.

Dobozy Imre:

A FEGYVEREK BESZÉLNEK

Szikra

1944. december 8... Varjason, ebbén a kis dunántúli faluban az utolsó napjait éli a nyilas rémuralom. Szörnyű gaztetek sorozatát követik el, de a népban egyre jobban érlelődik az ellenállás, és egy szép napon visszaütnek »Kossuth puskái« — az elnyomás ellen fegyvert fogó magyar partizánok. A hurok egyre jobban szorul, és néhány napon belül megérkezik a várva várt felszabadulás. Megérkeznek a szovjet csapatok, de nem rombolni jöttek, ahogy azt a náci propagandagépezet hirdette, hanem építeni, segíteni.

Golovkin őrnagy, a falu katonai parancsnoka a legnagyobb harc közben ezt mondja a falu lakosainak: »Az élet nem állhat meg. Fontos, hogy legyen valamilyen közigazgatás... Fontos, hogy a gyógyszerház nyitva legyen, az orvos el lássa a betegeket, és így tovább.«

Köröskörül még tombol a harc, amikor megalakul a falu demokratikus rendőrsége, élelmet osztanak szét az éhezők között, megszületik szabad földön az első kisgyermek. De a régi még harcol az új ellen — le kell győzni a múlt csökevényeit és a szétszórt terrorista bandákat is. A magyar partizánok ekkor már vállvetve harcolnak a szovjet csapatokkal.

Ettől kezdve már minden filmszerűen pereg előttünk: megalakul a független magyar kormány, színre lép a kommunista párt, azé lesz a föld, aki megműveli — a dolgozó népe. A szovjet csapatok felszabadítják hazánkat, aztán mennek tovább — Berlin felé...

Dobozy Imre ízes magyar nyelven, csupa derűvel megírt könyve méltó felszabadulási kiadványa a Szikra Könyvkiadónak. Az induló építő munka nagy-szerű keretében peregek az események, izgalmas jelenetek, kitűnően megmutatják, hogy mit adtak a szovjet katonák felszabadulásunkért, új életünkért.

Mindenki szeretettel fogja olvasni Dobozy Imre szép új könyvét, az *Érdekes Könyvek*-sorozat legújabb számát. (S. M.)

Goncsar Alekszandr: Zászlóvivők. Regény. (Ford. Rab Zsuzsa.) 3. kiad. Bp. 1951. Új M. Könyvkiadó. 527 old.

Darvas József: Város az ingoványon 3. kiad. Bp. 1949. Szikra. 138 old.

Illés Béla: Honfoglalás. Regény. (2. kiad.) Bp. 1954. Szépirod. Kiadó. 683 old.

Illés Béla: Fegyvert s vívőzt énekek. (III. Szónyi Gyula.) Bp. 1954. Szépirod. Kiadó. 198 old. (Olcsó könyvtár.)

Szikra

A könyv a tíz év előtti Budapestet idézi fel. A fasiszta német megszállók és nyilas csatlósai rémtetteitől szinte megdermedt főváros lakosait mind gyakrabban rázták fel ebben az időben — 1944 őszén — olyan bátor megnyilatkozások, mint röpcédulák, plakátok, s a megszállók és kiszolgálóik ellen egyre sűrűbben elkövetett fegyveres akciók sora, amelyek akadályozni akarták a fasiszták katonai mozdulatait, de biztatást is akartak adni a főváros demokratikusan érző lakosságának, elsősorban a munkásosztálynak. Cselekvésre buzdították őket, hírt adtak róla, hogy a haza leghűbb fiai a kommunisták vezetésével összefogtak, hogy a párt él és dolgozik!

A könyv írója ebben az időben a Kommunista Párt megbízásából a magyar demokratikus nemzeti ellenállás katonai vonalán szervezte és irányította a partizáncsoportok egy részét: a Maróti-, Szirés Laci-csoportot. Ezeknek tagjai különböző társadalmi rétegekből származtak: nagyobb részt ifjúmunkások, részben fiatal értelmiségiek voltak.

A Gömbös-szobor felrobbantása, a Metropol-szálló — a német SS-ek szállása — ellen intézett kézigránátos támadás, a Városi Színházban rendezett nyilas nagygyűlés szétugrasztása, a Kossuth Lajos utcai nyilas könyvesbolt tönkretétele, német katonai autók, valamint vasúti sínek, villanyvezetékek elpusztítása, nyilas székházak megrongálása — ezek voltak a három bátor partizáncsoport főbb fegyvertényei.

Ezeknek az akcióknak a megszervezését, lefolyását s egy sor kivitelre nem került terv történetét mondja el a szerző. Rávilágít, hogy ezekhez a tettekhez nemcsak ifjú lelkesedés, hanem higadt megfontoltság, szigorú fegyelmezetttség, az utasítások pontos betartása is kellett, hiszen egy meggondolatlan lépés már lebukást jelenthetett.

S bizony a lebukás, a fogház, a megkínzás, sőt a hősi halál is osztályrésze lett nem egynek e bátor harcosok közül, akik a súlyos időkből tanúsított áldozatos hazafiságukkal méltán követendő példaképei mai ifjúságunknak.

A könyv 1946-ban megjelent első kiadása régen elfogyott. A szerző felszabadulásunk 10. évfordulójára némileg átdolgozta és kibővítette az anyagot. Az új kiadást ebben a formájában teszi a Szikra Könyvkiadó minden hazáját szerető magyar asztalára. (V. V.)

Simon István:

NEM ELÉG

Szépirodalmi Könyvkiadó

A fiatal költő e negyedik kötetét az idén Kossuth-díjjal jutalmazta kormányunk. Simon István, a szegényparasztok fia, már legelső jelentkezésekor felhívta magára a figyelmet verseinek üdéségével, a magyar falu szocialista élményeinek költői megfogalmazásával. A költő mindenekelőtt az egykori szelleme, béresek világát ábrázolja, a hazájukat birtokba vett parasztok nevében szól. E líra, az apró, látszólag mindennapi szürke jelenségeket — iskolába baktató gyermekek, pipázó cigányasszony, egy kerti szilvafa, otthonról jött csomag, tere-ferelő emberek stb. — a költészet aranyló sugarával veszi körül.

A hétköznapi, egyszerű pillanatok szívhez szóló költészete ez, amelynek egyik legszebb darabja a *Leánynézőben öcsémme*, ily jellemző közvetlenséggel hangzik:

»Szalad végül leendő ángyom — szemérmes, szép, kinyílt virág. — Két karjával boldog anyákon — pirulva, gyengén hajlik át. — Öcsémre néz, eláll a szó is — két szeme, mint a tűz ragyog, — dolgos kezén mosogatóvíz — csöppjei égő csillagok...«

A falu költője e kötetben már egy ország gondját-baját vallja magáénak és pártos szemlélettel azok közé tartozik, akik »a jövőt, hogy már rend legyen, próbálgatják egy egész nemzetten« (Ma és Holnap).

A percekben az évszázadot, a kicsinyben a nagyot meglátni tudó realizmus, a tömörség és az igényes művészi fegyellem jellemzi Simon költészetét, amely egyre terebélyesedik, gazdagodik gondolati elemekkel, a szocialista ember felelősségvállalásával. Vonatkozik ez különösképpen a németországi utazása során írott verseire (Buchenwaldi rapszódia, Két költő). Ezekben már Európa, a világ sorskérdéseit zengik a dísztelen és keménycsengésű sorok. Ezt az egyre bővülő, kiteljesedő emberi-költői programot fejezi ki, már-már ars poetica-szerűen a címadó vers, a *Nem elég és Az a nehéz* című költemény: »...lenni egy világ talpkövének — melyre raknak pár ezerévet, — és az utódok, ahogy nőnek — ne átkozzák a temetőket.« (Vihar Béla)

Simon István: *Érlelő napok*. Versek. Bp. 1953, Szépirod. Kiadó. 56 old.

Kodolányi János:

ÉLTEK, AHOGY TUDTAK

Szépírodalom Könyvkiadó

A kötet Kodolányi írói pályája első tíz esztendejének (1922—1933) alkotásaiból kivont válogatást.

1922-ben a Nyugatban jelent meg egy Móricz Zsigmondhoz ajánlott és »dél-baranyai tanulmány«-nak jelzett *Sötétség* c. elbeszélés. Két visszhangtalanul kiadott verseskötet után ezzel az elbeszéléssel indul Kodolányi János írói pályája. (Később a *Sötétség*-ből írta *Földindulás* c. nagysikerű drámáját.) A *Sötétség* az Ormánság népének öngyilkosságáról, az egyikéről szól, szinte önmagától ösztönzettel. Valóban sötét, kegyetlen világ az elbeszélés magyar faluja, amelynek jellemző alakjai: Piókás szülke, az angyalcsináló bába, a magzatelhajtásban elpusztuló virágzó fiatalasszony és a megélhetésért vívott harcban embertelenné vaduló paraszt. Nem kell itt a gyereket, »a házból nem lesz patkánfészök«, mert »az ember szaporodik, a föld meg nem«.

Az író további elbeszéléseit, majd regényeit és drámáit is a naturalista ábrázolás szívszorító intenzitása, szenvedélyes aggodalom a nép sorsáért és drámai, lírai elemekben gazdag népi nyelv jellemzi. Így beszéltek Kodolányi írásai ezekben az években az ellenforradalmi Magyarország sebeitől, bűneiről. Szagallták a Szabó Dezső nyomán népszerű, a falut mítizáló ábrándokat; belesütöttek az olvasók tudatába, hogy a nyomor és sötétség oka a nagybirtok. Az elbeszélések másik jellemző témaköre az író saját osztályának a horthysta »középosztály«-nak parazitásága, gerinctelensége.

Kodolányi írásai szuggesztív erővel érzékeltetik az ellenforradalmi évek nyomasztó, minden emberi értéket sorvasztó légkörét. De ennél tovább általában nem is jut. Az igazi forradalmiság hiánya, a naturalista ábrázolás szűk horizontja miatt keveset lát és mutat meg a nép lelkének gazdagságából, erkölcsi erejéből, forradalmi energiájából. Szimbolikusnak, az író jellemzőnek érezhetjük a *Küszöb* c. elbeszélés diákhősét, aki látja az 1919-es Vörös Hadsereg harcainak igazságát, szembe is fordul családjával, osztályával — de megáll a küszöbön, nem tudja magát odaadni a forradalomnak.

A kötet bevezető szavaiban Kodolányi arról ír, hogy műveivel ma is részt akar venni népünk sorsának alakításában. Természetes azonban: *nemcsak* azt várjuk tőle, hogy *régi* írásaival vegyen részt

ebben a — minden igazi író számára legszebb — munkában.

Az »Éltek, ahogy tudtak« anyagának összeválogatása jellemző, gazdag; egy-két kisebb jelentőségű írást (Vallomás, Útközben) érzünk csak fölöslegesnek. Kár, hogy a kiadó nem gondolt arra: tájékoztatni kellene, főképp a fiatal és új olvasókat — a felszabadulás óta első kötetével jelentkező — Kodolányinak az írói pályájáról. (Pók Lajos)

Csiky Gergely:

VÁLOGATOTT MŰVEI

Szépírodalmi Könyvkiadó

Csiky Gergely vérbeli klasszikus színpadi írónk: felvonásokban, függöny-jelenetekben, nagyjelenetekben gondolkodik, témái az 1870-es Magyarország társadalmi konfliktusai, megoldásai a liberalizmus győzelmében bizó polgár művészi feleletei. Szigüigeti örököse és nemzeti s ímpadunknak sokáig koronázatlan királya volt. A realista és naturalista francia drámától tanult szerkeszteni, csattanós, szellemes replikákkal, az alapkonfliktusból szerteágazó bonyodalommal elkápráztatni a közönséget — mégis, ha művészete magán viseli is mesterei (Dumas, Augier, Sardou) jegyét: új, eredeti és magyar.

A »Magyar klasszikusok« sorozatában most megjelent válogatás öt drámáját — A proletárok, Mukányi, Cifra nyomorúság, A Stomfay család, Buborékok — tartalmazza.

Csiky drámái a tragikum és a komikum határmezsgyéjén járnak, egyszerre szomorúak és vidámak, ironikusak és szánakozók. A művek effajta jellegzetessége az író világlátásából táplálkozik: Csiky tisztán látta, hogy a nemesi életformának menthetetlenül meg kell buknia, hogy a földbirtokos osztály helyét az új, frissebb polgárságnak kell felváltania, de képtelen volt az új győzők diadaláért lelkesedni. Hitt a polgárokban, valamilyen idealizált, munkálkodó-vállalkozó volt az eszményképe — de hőseit nem találta meg az életben. Ezért drámáinak erőssége leginkább a régi társadalmi erők leleplezése, míg pozitív alakjai aránylag színtelenek.

Csiky egyszerű szerkesztő, kitűnően szövi a párbeszédet, kíméletlenül éles látású író, legalábbis az első felvonásokban; a végső kibontakozása azonban gyakran összebékelteti az ellentétes erőket s így a konfliktus feloldása megalkuvó, nem reális.

Csiky válogatott műveinek kiadása hézagpótló. A válogatás és a szép bevezető tanulmány Hegedüs Géza munkája. (*Gera György*)

Hegedüs Géza: Csiky Gergely. Bp. 1953, Művelt Nép. 113 old. (Nagy Magyar Írók.)

Mesterházi Lajos:

TANÚSÁG

Szépirodalmi Könyvkiadó

A könyvnek már a címe is mutatja az író komoly és fontos szándékát: tanúságot tenni arról, »mint folyt életünk e történelem előtti korban« — mint virradt fel az igazi történelem — Budapest ostromáról és felszabadulásáról szól a regény. Ezeknek az eseményeknek felidézése és művészi értelmezése hasznos tíz év múltán is, s Mesterházi könyve jó emlékeztető. Szorgalommal és jó írói érzékkel gyűjtötte össze Budapest szörnyű napjainak s az akkor élt, szenvedett, gyilkos, vagy hősiesen harcoló emberek emlékét. Az események mindenkit egész sor égetően fontos probléma elé állítottak. Az ostrom borzalmait közt mutatkozott meg, ki milyen és hova tartozik. Egyre több és több becsületes ember felismerését fejezi ki a regény egyik szereplője, egy rendőrszázados: »Valahol elvettettük a lépést.« Ez a felismerés kinozza és készíti fel a jövő tettekre a jószándékúakat, s ez teszi ugyanakkor földön csúszó, lapító férgökké azokat, akik e ballépésben aktív tényezők voltak.

A könyv sikerült körkép az ostromlott és felszabaduló Budapestről. A hiba éppen az, hogy inkább körkép, mint regény. Olvasmánynak izgalmas, emberábrázolása eleven, de sajnos, mindezek az írói erények nem egyetlen összefüggő, az emberi sorsok összeszövődöttségét élethűen ábrázoló, tehát *valóban regényszerű* történet bemutatását szolgálják: irodalmi riportszerű fejezetek. Iaza sorozatára bomlik a regény. — Az események belső, eszmei összefüggésének ábrázolásával is jórészt adós marad az író: a könyvben bemutatja, illusztrálja, hogy Magyarországon nem volt komoly ellenállási mozgalom a fasizmus német és magyar erőivel szemben, de ennek okait nem tárja fel. Ezért, bár érdeklődéssel olvassuk a regényt, bizonyos hiányérzettel tesszük le. (*Bessenyei György*)

Mesterházi Lajos: Csodák nélkül. Elbeszélések. Bp. 1951, Szépirod. Kiadó, 183 old.

Mesterházi Lajos: Hűség. Elbeszélések. Bp. 1952, Szépirod. Kiadó, 183 old.

Karthy Ferenc: Budapesti tavasz. Regény. (2. kiad.) Bp. 1955, Szépirod. Kiadó, 393 old.

Tolsztoj:

GYERMEKKOR, SERDÜLŐKOR, IFJÚSÁG

Új Magyar Könyvkiadó

Hús esztendő volt Tolsztoj, amikor megírta »Serdülőkor«, »Ifjúság« és még néhány elbeszélését. Turgenyev látnoki szavakkal köszöntötte a kezdő író: »Ez a bor még fiatal, de ha kiforr, istenekhez méltó ital válik belőle...«

Mi az, ami ebben az első művében a ma olvasóját éppen úgy ámulatba ejti, mint Tolsztoj kortársait?

Mindenekelőtt az éles megfigyelések és pontos leírások. Leírásainak olykor tudományos jellegű pontossága nem sorvasztja el az ábrázolás frissességét. Az ifjú máris csodamód ért hozzá, hogy — noha saját környezetéről ír — általános, sőt tipikus érvényre emelje mondanivalóját. Nem véletlen, hogy Tolsztoj idegen névvel, Nyikolenka Irtyenev nevével szerepel a trilógiában. Ezzel fölmenti magát élete esetleges, nem jellemző eseményeinek leírásától. A valósághoz szigorúan ragaszkodó, de a nyers valóságot tipikussá sűrítő, későbbi nagy realista író jelentkezik itt.

A Tolsztojra olyannyira jellemző, jó értelemben vett objektivitás is fellelhető már a trilógiában: Noha a fiatal író eszményképe akkor még az »homme comme il faut«, a »kifogástalan úriember«, írásában ellenállhatatlan igazmondással leplezi le főúri környezetét. Ugyanakkor megható szeretettel emlékezik anyjának szolgálójára, Natalja Szavisnára; »aki olyan erős és áldásos hatással volt érzelmi életem irányára és fejlődésére«. Egy objektiv-realista fiatal író mutogatja itt oroszánkörméit.

Már ebben az első műben szinte teljes virágában bomlik ki az írónak egy olyan tulajdonsága, amellyel egyedül áll a világirodalomban. A rejtett lelki folyamatok észrevétlen, finom nyomokonkövetésére s hirtelen feltárására gondolkod, amely itt a gyermeki és ifjú lélek mély elemzésében jelenik meg. Az események leírásába szőtt finom lélek-elemzés sosem lesz pszichológizálás; sem romantikus érzelmi pátosz; és talán éppen ez az a csodaszér, amellyel Tolsztoj a társadalmi-gazdasági élet jelenségeinek kegyetlen leleplezését és az emberi élet természetes báját oly tündöklő öt-vöztette tudja egyesíteni!

Különleges lelki és szellemi gyönyörűséget ad ez a könyv az olvasónak. Nem könnyű olvasmány; de utána lelki emelkedettséget érzünk, s oly erősen hiszünk az emberi nagyságban, a szüntelen er-

kölcsi tökéletesedés lehetőségében, mint a fiatal Tolsztoj hit, bennük...

Németh László fordítása kitűnő; Végh Gusztáv iniciáléi és Zádor István rajza szerencsésen egészítik ki a könyv tartalmi szépségeit. (*Győri György*)

Gudzij N. K.: Tolsztoj. Ford. Malcai Imre. Bp., 1948, Dante, 120 old. (Dante új könyvtár.)

Gorkij:

FOMA GORGYEJEV

Uj Magyar Könyvkiadó

Gorkij első regénye, a Foma Gorgyjejev — amely nálunk, a korábbi kiadások alapján »Aki az életet keresi« címmel vált ismertté — a XIX. század utolsó esztendejének terméke.

A mű középpontjában a cári Oroszország polgársága, pontosabban a nép erején, munkáján élősködő kereskedőréteg áll. Mint a világirodalom nagy polgári családregegyeiben, itt is a polgári család alkonya, az egymást váltó nemzedékek ellentéte, és a második nemzedék dekadenciája áll az író érdeklődésének homlokterében. Az első nemzedék: a nagy kereskedő-dinasztiák alapítóinak erős, energikus gárdája. Őket még egészségük, munkaszeretetük, ki-méletlenségük emelte ki a tömegeből. Vér és verejték tapad vagyonukhoz, de a verejték egy része még sajátjuk. A második generáció tagjai készen kapták az élettől — apáiktól — a vagont és pozíciót, s ez a »helyzeti előny« egyben legyőzhetetlen hátrány is: végképp elszakadtak a néptől, a munkától, sem eszményeik, sem céljaik nincsenek.

A könyvben szereplő »fiatalok« csoportjában néhányan készek arra, hogy a szülők költségén megszerzett műveltségüket felhasználva, tovább folytassák az üzletet, az apák útját; mások azonban — mint Majakin lánya, Ljubov — elvont, elégedetlen filozofálásba süllyednek, s ez a kiüttlanság megkeseríti életüket.

Foma Gorgyjejev, a regény főhőse, maga is a lázadókhöz tartozik. Először féktelen tivornyákba öli erejét, s a borban és szerethezésben »keresi az életet«, majd pedig, amikor rádöbben, hogy volkákeppen vagyona köti gúzsba, pénze fosztja meg személyi szabadságától — menekül az üzlettől. De csak a történet utolsó szakaszában jut el odáig, hogy a pöffetegen egybegyűlt ünneplő kereskedő-társaságnak szemébe vágja vádjait, leleplezze a tetszetős látszat mögött meghúzódó szennyet: az egyes emberék bűneit és a rendszer embertelenségét. A lázadás drámai jelenete — amely egyben a regény művészi csúcspontja is —

hatalatlan erővel érzékelteti, hogy ha Foma Gorgyjejev egymagában nem elég erős ennek a világnak elpusztításához, a lélekharang már megkondukt társainak világa, a bilincs és a pénz hatalmára épült embertelen rendszer felett.

Foma Gorgyjejev lázadása tragikus, mert eredménytelen. A sértett hatalmasok az örültek házába záratják, s mire onnan kikerül, valóban eszét veszti. Lázadása mégsem volt hiábavaló. Amire ő nem képes, azt megtette Gorkij másik nagy családregegyének hőse, az ifjabb Ilja Artamonov, aki kereskedő családjából kiszakítva magát, a munkásokkal való szövetségen át eljutott a forradalmi harcok táborába... Így forr össze szerves egységbe Gorkij életműve, amelynek egyik örökbecsű alkotása a Foma Gorgyjejev. (*Földes Anna*)

Zadornov:

AMUR APÓ

Uj Magyar Könyvkiadó

A jórészt formális orosz jobbjá-felszabadítás eredménye lett a szabadköltözködés megadása — sokan keltek útra az orosz muzsikok közül, idegen tájakra vándoroltak, remélték sorsuk jobbrafordulását. A cári kormányzat nem vetette gátját a vándorlásnak, sőt igyekezett a parasztokat a még műveletlen, vagy csak kezdetlegesen megművelt távoli tájakra irányítani. Zadornov hősei is ilyen útrakelt parasztok, akik a cári kormánytól azt a feladatot kapták, hogy foglaljanak földet, »gyarmatosítsanak«, igazazzák le az őslakókat. Az orosz nép fiai azonban másként oldották meg a kapott feladatot: háborúskodás helyett békét vittek, a bennszüült goldokat testvéri szeretettel tanígtatták. Nem állati sorba taszították őket, hanem éppen ellenkezőleg, emberséggel közeledtek hozzájuk. A félenk, visszahúzódó goldok emberekké, öntudatos emberekké váltak az orosz muzsikok tanítása; példamutatása nyomán. A cár úgy gondolta, hogy egymásra szabadítja az elnyomottakat, hadd rágják egymást — a két nép azonban természetes ösztönnel egymásra talált. Ahelyett, hogy ellenségekké váltak volna, összefogtak közös kizsákmányolóik, a mandzsúriai rablók és az uzsorás kínai kereskedők ellen.

Zadornov könyve nem regény a szó-nak köznapi értelmében: nincsen megkomponált meseje — inkább valamely néprajzi munkához hasonlítható, amely azonban művészi igényességgel számol be az amúrmenti őslakók és telepések életéről, szokásairól, babonáiról, későbbi

felemelkedéséről. A »cselekményesség« hiányát azonban nem érzi az olvasó, mert a jó értelemben vett egzotikum, a részletek szépsége és izgalmassága mindvégig leköti a figyelmet.

Térben távoli, de emberségben mérve, nagyon is közeli dolgokról ad hírt a könyv: két nép, egymásra találásáról, Volga anyácska és Amur apó összeölelkezéséről. (*Maár Gyula*)

Szejfullina:

TÖRVÉNYSÉRTŐK

Uj Magyar Könyvkiadó

Ismeretlen kis, tatár tanítónő volt Szejfullina, mikor az 1920-as évek elején »felfedezték« — országos visszhangot keltett a Szovjetunióban »Törvénysértők« című elbeszélése. Abban az időben, a polgárháború után, a nagy éhség eszfendeiben rengeteg árva, elhagyott gyerek, kamasz csavargott a kisebb-nagyobb szovjet városokban. Ezeket, ha loptak, vagy más meg nem engedett módon igyekeztek élelemhez, ruhához jutni, nem tekintették bűnözőknek, csak »törvénysértőknek«. Intézetekben, telepeken gyűjtötték őket össze, s igyekeztek embert faragni belőlük. Makarenko is egy ilyen telep vezetője volt — de róla s eredményeiről akkor még nem tudott a közvélemény. Szejfullina elbeszélése ábrázolta először irodalmi formában az efajta hősies nevelőmunkát, s tette ezáltal milliók szívügyévé.

Az írónő magyarul nemrégiben megjelent kötetének is ez az első, címadó elbeszélése. Majd még öt elbeszélés következik, s egy Gorkijról szóló személyes hangú megemlékezés.

A legnagyobb hatású írás, a kisregény számba is emlenő »Virinyeja«, egy fiatal szegényparaszt asszony sorsáról, harcairól és haláláról szól. Maradandó szépséggel mutatja meg az istenhátamögötti kis falu életét az első világháború előtt és alatt, majd a forradalmi időket, Virinyeja eszméledését s pusztulását. Szinpadai formában évekig játszották Szejfullinának ezt a művét a szovjet színházak, a huszas évek egyik legnépszerűbb darabja volt ez.

De a többi elbeszélés is megfogja az olvasót érzékletes, eleven nyelvvel, a népelet realis rajzával. Kár, hogy szerkesztésük néha elég laza, különösen az »Énekes« című írás válik emiatt vontatottá, pedig egyébként kitűnően ábrázolja a falujába hazatérő fiatal művész vergődését a kollektivizálás előtti idők elmaradt szegényparaszti környezetében.

Szejfullina írói működésének virágkora rövid ideig tartott — 1930 után már aránylag keveset alkotott, más szovjet írók kerültek a figyelem előterébe. De a pislogó láng fel-fellobbant azért később is, különösen a Honvédó Háború idején, szép példa rá a kötetben is szereplő »Szasa« című elbeszélés. (*Varga Domokos*)

Zlobin:

SÁSOK SZÁRNYÁN

Uj Magyar Könyvkiadó

Szalavat Julajevnek, a baskirok népi dalosának, Pugacsov ifjú brigadérosának életéről szól Sztjepán Zlobin történelmi regénye.

II. Katalin cárnő uralmát az agonygyötört jobbágyosság, a feudalizmus és a kora kapitalizmus kettős jármában nyögő, még gyérszámú munkásság és a földjüktől megfosztott nemzetiségek egyaránt gyűlölik. Valamennyien a »jó cárr«, III. Pjotr visszajövetelében bíznak, aiki majd megszabadítja őket nyomoruktól, megaláztatásuktól. És a »jó cárr« meg is jelenik Jemeljan Pugacsov-nak, a szökött kozáknak személyében, aki felszítja a felkelés lángját és hősies harcokban tartja magasra a szabadság lobogóját, mígnem a túlerő és kozákatamánok árulása ki nem veri kezéből.

E felkeléshez csatlakozik a baskirok élén a rettenthetetlen vitéz, a csodálatos dalnok: Szalavat. Az író felejthetetlen alakká formálja az ifjút, akiben a hősieség és a költői tehetség a nép és a szabadság szeretetével párosul. Fejezetről fejezetre nő bennünk az elragadtatás a regény hőse iránt, aki bukásában is megőrzi emberi méltóságát és a szabadság eljövételébe vetett hitét.

Ugyanezzel az elragadtatással fordulunk a regény többi, nagy művészfélt és finomsággal megrajzolt szereplője felé is. Szívünkbe zárjuk a bátor, mindig tréfálgató Szemkát, az erős szívű Hlopusát, az ágyúöntőt, a barátjáért életét áldozó Kinját, a becsületes, igaz vezért, Pugacsovot s a regény három szépen árnyalt nőalakját: a kedves Aminát, a vidámkedvű Okszanát s a bátor Gulbazirt.

Zlobin regényének nagy érdeme, hogy a költői képzelet és a történelmi valóság egységébe ötvöződik benne. Érdekes, lélekzetelállító olvasmány, a forradalmi romantika egyik legszebb darabja, előremutató, lelkesítő írás a szépségről, a vitézségről, a hazaszeretetről és az eljövendő győzelemről. (*Vámosi Pál*)

IFJÚSÁGI MŰVEK

Lamb:

SHAKESPEARE-MESÉK

Ifjúsági Könyvkiadó

A szerzői név két személyt takar: Charles Lamb-et, a humorosan érzelmes, romantikusan költői angol esszéirodalom múlt század eleji képviselőjét és halhatatlan stilusművészt és hűgát, Maryt. A tragikus sorsú testvérpár szinte már legendás hírű testi és lelki nyomorúságból menekült a shakespearei világ ragyogásába; hozzáfogtak Shakespeare drámáinak prózába ültetéséhez. Ebből a merész kísérletből született a világirodalom egyik legbájosabb, legértékesebb könyve: a Shakespeare-mesék.

Az ifjúsági és gyermekirodalomról mostanában ismét felcsapó vita egyik kiindulópontja, hogy a mese — akár a romantika, akár a fantasztikum, akár az emberfeletti méretek felé eltolva, de — világmagyarázat legyen. A kiadó ezzel a könyvvel meggyőzően szól hozzá a vitához. Mert kaphat-e a gyerek teljesebb, az élet egészét átfogóbb magyarázatot, képet, mint Shakespeare-ét, akit Petöfi »a teremtés felének« nevezett? A lángész remekműve: összefüggő világ, amelybe a gyerek is belemerülhet. (Példa rá klasszikus költőink sikere.) Hogy »érti-e« — nem helyénvaló kérdés. Az életben is benne él, reagál rá, formálódik általa, pedig nem az értelmével érti, hanem képzeletével, érzelmi életével fogja fel összefüggéseit, törvényeit. Ugyanígy reagálhat Shakespeare világára is. Az emberi élet »alaphelyzeteinek«, örök tanulságainak megismertetésére jobb mestert, érdekesebb történeteket aligha találhatunk. A gazság elleni nemes küzdelemnek ma már szinte »ösképe« Hamlet sorsa; »A makrancos hölgy« Petruchiója a vidám és okos emberismeret, az athéni Timon viszont a hízlegésnek áldozatul eső hiszékenység klasszikus példája, mint ahogy Desdemona a női tisztaság és bátorságé. S így folytathatnánk a sort Shakespeare drámáit idézve, amelyekből (a 36-ból) huszat dolgoztak át a szerzők. Nem a drámák kivonatát akarták adni, hanem meséket írtak, mégis: 150 éve ezek vezetik be az angol ifjúságot — és nemcsak az angolt — Shakespeare életművének ismeretébe.

Vas István fordítása művészet és bravúr egyszerre, amellyel Shakespeare barokk gazdagságú nyelv művészetét tolmácsolta. Nem az ő hibája, hogy egyes mondatok kissé »felmóltszagúak« — ez

annak a következménye, hogy amely mondat a drámai hős szájából cselekvő jellegű, közvetlen hatású, az prózában magyarázgatósként hat s így lankasztja a gyerek figyelmét. — Mint ahogy a két Lamb felhasználta Shakespeare eredeti szavait, kifejezéseit, úgy Vas István is a lehetőség szerint szövegébe olvasztotta klasszikus Shakespeare-fordítóink — Vörösmarty, Arany, Babits, Kosztolányi, Radnóti — és új műfordító gárdánk kitűnő tagjainak nyelvi megoldásait. Így Shakespeare szellemi kincseivel együtt Shakespeare-hagyományaink is bekerülnek ezeken a meséken keresztül ifjúságunk szellemi vérkeringésébe és hinni szeretnők: alakuló világképébe is. (Lékay Ottó)

Shakespeare összes drámai művei, 1. Királydrámák, 2. Tragédiák, 3. Vigjátékok, 4. Színművek, Országh László jegyzetével, Bp. 1948, Franklin, 1-4. köt.

Shakespeare, William Szonettjei. The Sonnets of —, Ford. és bev. Szabó Lőrinc. Bp. 1948, Franklin, 339 old.

Móricz Zsigmond: Shakespeare. Tanulmányok. Bp. 1948, Fehér Holló, 75 old.

Nagy István:

A MI LÁNYAINK

Ifjúsági Könyvkiadó

Az erdélyi író új regénye a Román Népköztársaság egyik mezősgéi kisvárosában játszódik.

Két szeggyári munkáslány sorsa az a keret, amelybe Nagy István mondanivalóját elhelyezi. Veronika paraszti nyomorúságból, Georghina városi cselédeskedésből kerül a gyár munkásai közé. Mindkettő az új, szabad és gazdag élet kezdő évezője: a betűvetés tudományának örömei az operalátogatás gyönyörűségéig hősi munka árán jutnak el ezek a lányok. Útközben találkoznak magukhoz hasonló, lelkes parasztséggel, munkásokkal, értelmiségiekkel és sötét gonosztevőkkel. Utóbbiak közül a legtöbb kellemtelenség és veszedelem azzal a mérnökkel támad, akinél Georghina valaha cselédeskedett, s aki sötét múltját hangos karrierizmussal akarja feledtetni. Georghina, a múlt szemtanúja nem kívánatos elem a mérnök számára: gondoskodik is róla, hogy a lányt elgáncsolják, útjából eltegyék. Szerencsére azonban a gyár kommunista vezetősége leplezi mindazt a sok becstelenséget, amivel a mérnök és köre az új világ építését akadályozni akarják.

A másik munkáslány, Veronika családjában találkozik a reakció sötét erőivel: régi jegyese, illetve férje kulák befolyás alá kerül, fekete kereskedelemre, üzérkedésre, sikkasztásra adja magát. Veronika

bérmennyire nehezen szakítja el magát gyermekkori szerelmesétől, — rádöbben a kettejük közötti eszmei szakadéokra, elválik férjétől. Visszamegy a szeggyárba, ahol ugyan egyelőre csak a munkája nyomán szerzett öröm várja, később azonban bizonytalansággal egyéni boldogságát is megtalálja.

A sok hasonló tárgyú, és hangú mű fölé emeli valami ezt a regényt: a népek békére törekvő baráti összefogása, együttműködése az a gondolat, mellyel a magyar ifjúság — viszonylag — ritkán találkozhat a szépirodalomban. Már maga az a körülmény közel hozza a magyar olvasót a Romániában zajló eseményekhez, hogy a maga életének főproblémáival találkozik a román szereplők sorsában. (V. P.)

Nagy István: *Réz Mihályék kóstolója*. Ifjúsági regény. Bp. 1946. Magyar Élet 245 old.

Nagy István: *A szomszédosság nevében*. Regény. Bp. 1949. Révai. 267 old.

Nagy István: *Egy év a harmincból*. Regény. Bp. 1951. Szépirod. Kiadó. 155 old.

Nagy István: *A legmagasabb hőfokon*. Regény. Bp. 1952. Szépirod. Kiadó. 360 old.

Mészöly Miklós:

HÉTALVÓ PUTTONYÓCSKA

Ifjúsági Könyvkiadó

A vékony könyvecske nyolc mesét tartalmaz. A mesék olvasói, élvezői főleg az 5—10 éves korú gyermekek lehetnek. Sajátos műfajt valósít meg könyvében az író: népi hangú és tárgyú történetek ezek a puttonyócskáról, kis rocskáról, vakarócskáról — raffinált humorral átszőve.

A mesék nyelvében néhol egészen szélsőségesen jelentkezik a népiesség: lépten-nyomon akad olyan kifejezés, melyet a köznyelv nem ismer, s melyhez feltétlenül szükséges a szömagyarázat. (Ez meg is található legtöbbször a lapok alján.) S mégis — mint annyiszor előfordul ez a gyermekirodalomban — a mesék humorát csak azt tudja felfogni, aki megjárta a humor bonyolultabb útjait. Jó példa erre mindjárt a címadó mese humorának egyik forrása: a Hétalvó Puttonyócska jellemzése refrénszerű ismétlésekkel történik; az ismétlődő jellemzés — annak megállapítása, hogy a puttonyócska nagyon szeretett aludni — nyolcszor fordul elő a mese folyamán, nyolcféle szövegváltozatban. Pl. először: »Mivelhogy — s ez tudnivaló — Puttonyócska igen szeretett aludni.« Másodsor: »Mivelhogy Puttonyócska — s ezt ki ne tudná róla? — igen nagyon szeretett aludni.« Harmadszor: »Mivelhogy — s ez nem titok — aludni azt nagyon szeretett.« És így to-

vább. — Az ismétlés mint humorforrás a népmesék ismert eleme; alkalmas is arra, hogy a kisgyermek vagy naiv hallgató humorérzékét csiklandozza; ez azonban már olyan rutinos példája a jelenségnek, hogy felő: a járatlan olvasónál elsikkad, s a mesék nem találnak olyan visszhangra, mint amilyent megérdemelnének, mégis helyes, ha a gyerekeket ilyen finomművi népművészi jellegű alkotások élvezetére szoktatjuk, neveljük.

Az illusztrációk — Szántó Piroska munkái — is jól kifejezik ezt a népi-humoros jelleget. (Vidor Pálné)

Nyikiforov:

ÉLETRÉHÁLÁLRA

Ifjúsági Könyvkiadó

Pjotr Nyikiforov nagyon szegény szibériai parasztszalából származik. Már akkor belekóstolt a munkába — még hozzá a nehezebe —, amikor az ő korabeli »üri-gyerekek« még az iskola küszöbét sem lépték át. Egész élete kemény munkában és még keményebb harcokban telt el. Életét már kora ifjúságától kezdve a »proletár utókor« szentelte. Rengeteg szenvedésben volt része. A cári Oroszország legkülönbébb börtöneit megismerte, s életének egyik időszakában nemcsak egy cellalakó volt a sok közül, hanem halálraítélt, aki nem tudhatta, melyik pillanatban kell elbúcsúznia attól a világtól, amelynek megváltozásáért minden áldozatot vállalt. De sem a börtönök, sem a rendőrszámák, sem a különböző felügyelők és cári kopók fenyegetései, kínzásai nem tudták megtörni. Sztrájkot szervezett és lebukott, pártcsoportot szervezett és lebukott, tanulókart szervezett és lebukott — de mindig csak ideiglenesen, a harcok soha fel nem adta. Még a börtönben sem. Eltregényének talán éppen azok a legmegrendítőbb részei, amelyekben börtönbeli ellenállásáról számol be. A legszigorúbb sötétzárkát és egyéb büntetéseket is vállalta — s végül mégis legtöbb esetben ő győzött: sikerült engedményeket kicsikarnia a különböző börtönparancsnokságoktól, sikerült még a rabok életkörülményeit is megjavítania.

Megrendüléssel teszi le ezt a szenvedésekkel teli, mégis oly szép, annyira lelkesítő életregényt az olvasó — de néni hiányérzettel is. Bizonyosan még érdekesebb, még szebb lenne ez az olvasmány, ha a szerző életének leírását nem korlátozta volna, úgyszólván kizárólag mozgalmi munkájának, forradalmi küzdelmeinek az elsorolására, hanem magánéletéről, érzelmeiről is többet beszél. (Mint a könyv elején, amikor gyermek-

korát tárja fel.) A másik hiba már az Ifjúsági Könyvkiadót terheli. A legtöbb olvasó még soha nem hallotta Nyikiforov nevét. Jó lett volna kis bevezetőt írni, s abban ismertetni a szerző életét, jelenlegi munkáját, hiszen így még azt sem tudjuk, hivatásos író lett-e, vagy csak saját élettörténetének megírására vállalkozott. (*Barabás Tamás*)

Bahmetyev V.: A küszöbön. (Ford. Görög Imre.) Bp. 1953. Új M. Könyvkiadó, 187 old.
Lavrenyov B. A.: Leszámolás. Színüni. (Ford. Vas István.) Bp. 1953. Új M. Könyvkiadó 104 old. (Szöveget Színpad.)

Lengyel Balázs:

EZ ŰSTGARAS

Ifjúsági Könyvkiadó

Ennek a történelmi regénynek célja: lelkesedést kelteni ifjú olvasóiban a nemzeti haladásért és szabadságért folytatott küzdelmek iránt. Az események színtere Magyarország a török megszállás idején. Egy győri marhakereskedő elkényeztetett fia, György mellé a Hódoltságból fogad egy talpraesett jobbagyfiút inasnak, Dávidot, aki előtt itt nyílik meg a társadalmi felemelkedés, a tanulás lehetősége.

A két fiú együtt vág neki az országnak tanulni és tapasztalni. Dávid magánál őrzi a törökök által elhurcolt anyjától kapott ezüstgarast, amely emlékeztető arra, hogy életének igazi célja: rabságban élő népe szabadságáért küzdeni. György számára viszont apja pénze csak arra való, hogy fiatal erejét kalandokban és szórakozásban feccsélje el. Amikor Dávid anyagilag függetleníteni tudja magát fiatal gazdájától és annak durva magatartása erkölcsileg is felmenti kötelezettsége alól — a szakítás a két ellentétes jellemű és világnézetű ifjú közt bekövetkezik. Dávid most már megvalósíthatja tervét: csatlakozik a szabadsághősök Báthory és Zrinyi vezette táborához.

Az író egy alulról induló ember útját akarja ábrázolni, aki minden akadályt legyőzve jut el a nemcsak társadalmilag, de emberileg is magasabbrendű életformáig. Ez az önmagában helyes írói elképzelés azonban belefut a öncélú kalandok sorozatába, az eszmei mondanivaló elsikkad, mégha az író igyekszik is menteni a menthetőt: sajnos azzal, hogy a nem túlságosan érdekesen ábrázolt eseményektől függetlenül felvilágosítást ad időnként az olvasottak eszmei tartalmáról. Ugyanígy az egyes szereplők jellemére sem fejlődik az események során, hanem még maga a főhős is kénytelen saját fejlődéséről, szinte széljegyzeszerűen nyilatkozni. (*Fülöp Attila*)

Erdős László:

A KÍNAI CSÁSZÁR ELEFÁNTJA

Ifjúsági Könyvkiadó

A tíz-tizenkét éves korú ifjúság számára írott könyv, elbeszéléseinek legfőbb erénye, hogy minden sorából kiérződik a szerző gyermekszeretete. Ebből a baráti-pajtási szeretetből fakad a kedvesen közvetlen játékos hang, és a jó ifjúsági író jellemző, nagyképűségtől mentes tanítószándék.

A négy elbeszélés közül nem mindegyik egyenértékű. A címadó elbeszélésben reális elemek keverednek meseelemekkel. Az úttörőket segítő kínai császár, elefántja, ahogy a munkaversenyben rájő, mennyivel jobb, szebb az élet a szabad Kínában: meggyőzés helyett — legalábbis a felnőttekre — az aktualizálás iróniájaként hat.

Egységesebb az üldözött néger gyermek története. Ebben az események zsúfolt kalandosságát kifogásoljuk. Kevesebb történéssel, de több: pl. möriczki, mórai lírával a szegény Mbongát inkább szívükbe zárnák az olvasók.

Legsikerültebb a Biri című elbeszélés, mely a városi gyermekek lelki világának alapos ismeretéről tanúskodik.

Szellemes alapötletű az augusztus nulladikáról szóló Kästner-es ízü írás. Kár, hogy nincs kellően kiaknázva a témából adódó sok mulatságos lehetőség. (V. B.)

Noszov:

VIDÁM KIS CSALÁD

Ifjúsági Könyvkiadó

A vidám kis család, amelyről a bájos történetben szó esik — csirkecsalád. Még hozzá nem is akármilyen, hanem keltetőgépben kikelt csirkecsalád. Es a keltetőgép sem közönséges, gyárban készült masina, hanem két kedves kislány, Miska és Kolja műve. Kolja egy népszerű tudományos könyvet vett magának, amely a baromfityenyésztésről szól. Ebben olvasta az inkubátor leírását és ez annyira megragadta érdeklődését, hogy testi-lelki jópajtásával közösen készített otthon egy ilyen gépet. Aztán vidékről friss tojást szerzett a két gyerek és 21 napig, a használati utasításnak megfelelően, kezelték a maguk készített gépet. A 21. napon valóban kikeltek a pelyhes, sárga kiscsirkék, a két pajtás és az egész osztály legnagyobb örömére.

A történet, amely minderről tudósítja olvasóit, igen egyszerű. Kedvessé és ér-

dekséssé nem is a meseszövéssé teszi, hanem a közvetlen hang, a gyerekgondolkodás-mód kitünő tolmácsolása. Mindent Kolja mesél el, egyes szám első személyben és a gyerek elbeszélése mögött egy pillanatil sem érzünk semmi felnöttek erőltettségét, írói kérészettségét.

A könyv másik erőssége, hogy rendkívül közvetlen módon, szórakoztatva tanít. Tanít természetrajzot, amikor a kiscsirkék tojásán belüli fejlődését leírja, tanít növénytant, amikor a csirkék számára ételmezt készítenek a gyerekek. De megtanítja fiatal olvasóit arra is, hogy akkor tudnak igazán eredményes, hasznos, jó munkát végezni, ha igénybe veszik a közösség segítségét és ötleteiket nem próbálják önmaguk számára megtartani.

A gördülékeny, jól pergő fordítást — F. Kemény Márta munkáját — stílusosan egészítik ki az eredeti mű illusztrációi, amelyeket J. Szemjonov készített. A fedőlap — Demjén Zsuzsa rajza — kedves, ízléses. (*Szilágyi Lilla*)

Nooszov N.: *Jóbarátok*. Ifj. regény. (Ford. Szöllösy Klára. III. Pozim. 2. kiad.) Bp. 1951. Ifj. Kiadó, 150. old.

Nooszov N.: *Miska meg én*. Ifj. elbeszélések. (Ford. Nikodémusz Eli. III. Tedesco Anna.) Bp. 1954. Ifj. Kiadó, 109. old.

Nooszov N.: *Vidám történetek*. Ford. Tóth Eszter. Bp., 1949. Franklin, 18. old.

ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK

Gorkij:

AZ IFJÚSÁGI ÉS GYERMEKIRODALOMRÓL

Ifjúsági Könyvkiadó

Az elmúlt hónapok könyvtermésében nem találunk még egy tanulmánykötetet, amely annyira időszerű, társadalmi hasznossága pedig oly sokrétű és sokirányú lenne, mint Gorkij gyűjteményes kötete az ifjúsági és gyermekirodalom problémáiról. A könyv előszava így jelöli meg a gyűjtemény célját: lehetőleg hiánytalanul bemutatni az író tanulmányait, leveleit, nyilatkozatait a gyermekirodalomról. De mert a gyermekirodalom nincs kínai fallal elválasztva az egyetemes, a »nagy« irodalom kérdéseitől, a kötet anyaga, a benne szereplő gondolatok sem kizárólag a gyermekirodalom problémáira világítanak rá, hanem kapcsolódnak az irodalom általános kérdéseivel.

A kötet öt részre oszlik. Az első rész négy olyan nagy tanulmányt tartalmaz, amelyek általános irodalmi kérdéseket tárgyalnak, de amelyeknek különösen

fontos szerepük van a gyermekirodalom kérdéseinek megértésében (A valóságról, Az irodalomról, A szocialista realizmusról, A nyelvről). A második rész tartalmazza Gorkij cikkeit és nyilatkozatait a gyermekirodalomról. A harmadikban az író leveleit találjuk írókhoz, pedagógusokhoz, tudósokhoz, míg a negyedik részben Gorkij gyermekekhez írt levelei kaptak helyet. A kötet befejező részében írók és pedagógusok visszaemlékezéseit találjuk Gorkijről.

Gorkij — szinte írói pályafutásának legelső lépéseitől kezdve — sokoldalú munkát végzett a gyermekirodalom fejlődése érdekében, írókat szervezett, gyermekújságokat patronált, kiterjedt levelezést folytatott tudósokkal, írókkal, szerkesztőkkel s a gyermekolvasókkal is. Munkája csak az Októberi Forradalom után bontakozhatott teljesen ki, s haláláig folytatott tevékenysége a gyermekirodalom érdekében óriási, hatással volt az irodalom fejlődésére, elméletére és az irodalomkritikára. Az irodalmat a gyermeknevelés egyik legfontosabb, leghatásosabb és legfelelősebb eszközének tekintette.

Fontos lenne, hogy mihamarabb eljusson ez a könyv azokhoz, akiknek első sorban ad segítséget: ifjú írókhoz, újság- és rádiószerkesztőkhöz, pedagógusokhoz, s nem utolsósorban az ifjúsághoz. (*Szűcs Andor*)

Gorkij Makszim: *Az ifjúságról*. (Ford. Tandery István. A fordítást átd. és szerk. Szinnai Tivadár.) Bp. 1950. Szikra, 284. old.

Gorkij Makszim: *Irodalmi tanulmányok*. (Ford. Lukács Györgyné-Makai Imre stb.) Bp. 1950. Szikra, 448. old.

Gorkij Makszim: *Az igazi kultúra*. Újság-cikkek és szátrák. (Bev. a megfigyzéseivel szerk. B. I. Burszov. Ford. Rényi Ervin.) Bp. 1950. Szikra, 410. old., 1 t.

Az ifjúsági irodalom szerepe a nevelésben. Bp. 1951. Közokt. Kiadó, 73. old. (Szocialista nevelés kiskönyvtára 29.)

Tóth Béla: *A gyermek és az irodalom*. Az olvasóvá nevelés kérdéseiről az általános iskolában. Bp. 1955. Tankönyvkiadó, 161. old. (Szocialista nevelés kiskönyvtára 103.)

Usakov:

JÁRATLAN UTAKON

Műveit Népi Könyvkiadó

Valamikor sok expedíció történetét olvastuk, szinte fogvacogó izgalommal: Nansen, Amundsen, Nobile, Shackleton és Byrd kapitány útját az Északi- és Déli-sark felé. Hajón, repülőgépen, léghajón, kutyaszánon vágta neki. Száraz, drámai adathalmaz volt mindegyik, csaknem mindig tragikus befejezéssel. Skorbut, éhhalál, hóvakság s jeltelen jégtabla-sír várta őket.

Usakov könyvét is ilyen érzéssel kezd-
tük olvasgatni, de már az első oldalon
láttuk: másfajta mű az övé. Két és fél
évet töltött el Usakov harmadmagával
az Északi-sarkon. Igaz, kemény munká-
ban, sokszor halálos veszedelmekkel
dacolva. Hanem a legdöntőbben újszerű,
hogy ők, bár néha rettenetes viszonyok
közt, de kitűzött céljukat elérték s ami
még ennél is gyönyörűbb: még csak
skorbutot sem kaptak, csupán néhány
kedves kutyájuk pusztult el.

37.000 négyzetkilométer felfedezésének
igaz történetét mondja el a könyv. Egy-
mást érik a ragyogó természet-leírások
s igen érdekes, hogy csöppet sem bántó
a hozzáfűzött hiteles tudományos magya-
rázat. Milyen hallatlanul izgalmas ka-
landok vártak rájuk: a Bolsevik-szigeti
medveadászat, a Delfin-invázió, a hát-
borzongató utazás a »Nagy éjszakában«,
az utolsó élethalálharc küzdelmei a ten-
ger olvadó jegén!

Usakov könyve több mint egy egy-
szerű tudományos igényű leírás: vetek-
szik akár a legizgalmasabb regénnyel is.
A »Járatlan utakon« nagy élménye min-
den olvasójának: egy csapásra megismeri
a meghódított »Északi Föld« rejtelmes
világát és szovjet meghódítóinak nagy-
szerű tetteit, gyémántnál tisztább és ke-
ményebb jellemét. (*Hunyady József*)

Jefimov, A. V.: Nagy orosz felfedezők.
XVII. és XVIII. század. (Ford. Gellért
György.) Bp. 1951. Művelt Nép. 115 old. 1 t.
Papanyin, I. D.: Úszó jégtáblán. Napló.
(Ford. Rákos Ferenc.) Bp. 1950. Athenaeum.
319 old.

Karjelin, D.: A sarkvidék hősei. (Ford.
Radó György.) Bp. 1950. Szikra, 114 old.

Horváth János:

KISFALUDY KÁROLY ÉS ÍRÓBARÁTAI

Művelt Nép Könyvkiadó

Horváth János műve Kisfaludy Ká-
rolyról és íróbarátairól az »Irodalomtör-
téneti tanulmányok« most meginduló
sorozatában jelent meg, melynek célja,
hogy irodalomtudományunk néhány még
feltáratlan területe, kellően fel nem
dolgozott kérdése új, friss megvilági-
tásba kerüljön. A nagy magyar irodalom-
történész, aki nemzedékeket tanított meg
tudományra, módszerre, e köteve kisebb
művei egyikét, tulajdonképpen két 1935—
36-ban tartott egyetemi előadásorozatát
tartalmazza. Ezek elsőjének »Kisfaludy
Károly«, másikkának »Kisfaludy
Károly évtizede« volt az eredeti címe.

A kötet kiadása időszerű, mert a re-
formkornak mostanában kevésbé tanul-
mányozott anyagával foglalkozik. Pedig

Kisfaludy Károly volt az, aki a tudós,
magányos irodalmiságot először egyez-
tette össze a közönség igényével és avat-
ta ezáltal valóban elevenné, reálissá,
nemzetivé. Ő békítette először össze a
nemzeti szellem és a nemzetközi művé-
szi forma addigi ellentéteit is.

Horváth János végigtekint Kisfaludy
Károly életén, irodalmi pályáján, méltatja
komoly drámáit, elbeszéléseit, vég-
játékait és költeményeit. Meggyőződhe-
tünk róla, hogy nem ok nélkül és nem
méltatlanul jutott vezéri szerephez az
1820-as években. Nemcsak fáradhatatlanul
és páratlan gyakorlatiassággal gon-
doskodott az irodalom korszerű szükség-
seinek ellátásáról, de soknemű tevékeny-
ségének minden ágában viszonylag ma-
radandó értékűt, ma is szépet és figye-
lemre méltót alkotott, úgyhogy azóta is
csak legnagyobbaink múlták felül. Em-
beri egyénisége a legkedvesebbek egyiké,
melyet irodalmunkban ismerünk. Sokat
küzdött és szenvedett, de erről nem igen
beszélt. Tréfálkozva és nettovetve törté-
Széchenyi számára az utat, aki terve-
zett lapjának, a Jelenkornak, szerkesz-
tőjévé is kiszemelte.

Kisfaludy Károly íróbarátai között
Horváth János fölvonultatja a németül
író magyar barátait, az Auróra kisebb-
rendű munkatársait és végül a honfog-
lalási eposz első érdemes költőit. Az ada-
taiban és értékelésében páratlan pontos-
ságú, rendkívül sok új vonást föltá-
ró kis művét irodalmunk múltjának min-
den kedvelője nagy szellemi nyereséggel
olvashatja. (*Katona Jenő*)

Horváth János: A magyar vers. Bp. 1943.
M. Tud. Akad. 314 old.

Horváth János: Rendszeres magyar vers-
tan. Bp. 1951. Akad. Kiadó. 210 old.

Horváth János: A reformáció jegyében.
Móhács utáni félszázad magyar irodalomtör-
ténete. Bp. 1953. Akad. Kiadó. 544 old.

Kisfaludy Károly: Válogatott művel.
(Sajtó alá rend. Szauder József.) Bp. 1954.
Szépirod. Kiadó. 452 old., 1 t. (Magyar klasz-
zikusok.)

B. V. Gnyegyenko—A. J. Hincsin:

BEVEZETÉS A VALÓSZÍNŰ- SÉGSZÁMÍTÁSBA

Művelt Nép Könyvkiadó

Ha valaki megkérdezné, hogyan kell
a matematikát népszerűsíteni — nyu-
godtan az felelhetjük: így, ahogyan ez
a könyv teszi! A valószínűségszámítás
tudománya általában olyan matematikai
felkészültséget követel, amellyel csak
egyetemet végzett szakemberek rendel-
keznek. Ennek a könyvnek a szerzői —
két világhírű szovjet matematikus. a

valószínűségszámítás élvonalbeli kutatói — mégis hozzáférhetővé tették *mindazok számára, akik a matematikának a középiskolában tanult elemeit ismerik.*

A könyv teljesen mentes mindenféle leereszkedő stílustól. Nem kínálja jól kikészített formában, »tálcán« a tudományt, hanem bevonja az olvasót a munkába. Mindig kézzelfogható, gyakorlati példákból kiindulva, világos fogalmakkal és következtetésekkel dolgozva jut el egy-egy tételig, és a tételt a továbbiakban is ugyanígy, élő módon használja. Csattanós válasz ez a könyv azoknak, akik úgy »népszerűsítik« a tudományt, hogy »a közérthetőség kedvéért« a meghamisításig leegyszerűsítik, vulgarizálják. Ennek a könyvnek a szerzői nem engednek a tudományos pontosságból, nem alkuszniak még. A könyv mégis — azaz, hogy: éppen ezért — kitűnően érthető.

Meg kell még említenünk a példamutatóan jó fordítást — úgyszólván észre sem venni, hogy a könyv eredetileg nem magyarul íródott.

Igyekezünk ezt a kitűnő könyvet minél több komolyan érdeklődő olvasóhoz eljuttatni. (*Bizám György*)

Megyessy Pál—Vincze István: Valószínűségszámítás. Összeállította: —. Bp. Társadalom és Természettudományi Ismeretterjesztő Társaság, 1954. 55 old.

Sztróky Kálmán: A véletlen. Nemes Tihamé rajzaival. Bp.: Egyetemi nyomda, 1948. 250 old.

Derkovits Gyuláné:

MI KET TEN

Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata

Derkovits Gyula életét, hatalmas, szenvedélytől fűtött küzdelmeit, szenvedéseit, a magyar munkásosztály legnagyobb festőjének művészi fejlődését mondja el e könyvben életének és törekvéseinek hű társa, felesége. Emlékezései a művész küzdelmes életének hétköznapijairól szólnak. Megismerjük e könyvből Derkovitsot, az embert, aki egybeforrott művészetével, s a festőt és grafikuszt, aki mindig az emberi élet nagy céljaiért harcolt. Látjuk a szepét minden gyötrelme között is megkereső művészt, aki olyan önérzettel élt és alkotott, amelyhez fogható alig találunk, és látjuk a harcoss embert, áldozatos küzdelmeinek emlékeivel és példájával.

A könyvből, mint Erdei Sándor bevezetésében találóan írja, megismerünk egy másik embert is: Derkovitsné Dombai Viktóriát, a művész harcostársát, aki mindig egyet akart, egyet szeretett és egyet gyűlölt Derkovits Gyulával.

Szavai egyszerűek, póztól mentesek, s így kettejük életét akként mutatják be, amilyen az élet valóságban volt. A harcostárs megérte, hogy 1948-ban a magyar művészet nagy halottjai, Bartók Béla, és József Attila között Derkovits Gyula művészetét is a Kossuth-díj első fokozatával tüntette ki a magyar nép kormányja. S most megírta hiteles emberi vallomását egy életről, amely elégett meggyőződése és művészetete szolgálatában.

Derkovits Gyuláné könyve végig követi férje gyötrelmesen nehéz életét gyermekkorától, az inas évektől, a frontkatonai élményeitől és szenvedéseitől, a kezdő művész feltörekvő küzdelmeitől a bécsi emigráción, a pesti vergődéseken és alkotásokon át az utolsó képekig, a halál pillanatáig. A festő utolsó kézmozdulata úgyszólván utolsó esetvónása volt. Mostoha ifjúkor, betegség, nyomor, üldözés minden pokolkörén át végigkíséri a könyv hőseit, mindig rámutatva a közben létrejövő alkotások értelmére és értékére. A könyvet függelékként hasznos dokumentumok egészítik ki Derkovits Gyula életéről és művészetéről. (*Czobor Ágnes*)

BOLYONGÁS A NAGYVILÁGBAN

Művelt Nép Könyvkiadó

Nehéz eldönteni, milyen műfajt képvisel ez a könyv? A címe után utleírásokra számít az olvasó, a tartalomjegyzék is efféle ígér (Salzburgtól Singaporeig, Párizstól Rio de Janeiróig öleli fel a 30 fejezet a magyvilági bolyongás állomásait), mégsem erőséges az érdeklődő olvasóra gyakorolt hatás. Ennek oka nyilvánvalóan az, hogy a 462 oldalas kötet összeállítója, Márkus László és Oláh József (fordító neve nem szerepel a könyvben) túl sok szerző írását markolták fel: tíz közlemény a Novoje Vremja tizenhét a Vokrug Szveta hátsábjain látott napvilágot, a többi néhány szovjet szerző útkönyvéből válogatták hozzá. A rövid lapközlemények a maguk helyén és idejében másképpen hatottak, mint egymás mellett, kötetben. Mégis, a kiadó célja tiszteletre méltó: írók, újságírók, tudósok, tengerészek hajón, vasúton, autón, repülőgépen jártak be öt világrészt és apró mozaik-tudósításokban számolnak be tapasztalataikról. Utleírások iránt igen élénk nálunk az érdeklődés s a magyar olvasók is bizonyára sokat okulnak, tanulnak a szovjet utazók tudósításaiból. Kimagasló fejezetek szólnak Afganisztánról, a Szahar-

ról, etiopiai majomvadászatról, a chicagói vágóhidő futószalagjának rabszolgáiról. V. P. Nyikityin, Sz. Kapinaszjuk; P. Dunyin, Ny. Tyihonov, J. Kuznyecova, G. Bogomolov, Voronyin, V. Marjev írásai szerepelnek többi között e kötetben, amelyet igen elismerésre méltó gondossággal, nagy, áttekintő-térképpel látott el a kiadó. Amilyen helyes volt a cél: megismertetni »a világnak azt a részét, ahol még másként élnek az emberek, mint nálunk«, annyira sajnálatos, hogy a szép kiállítású könyvben olyan primitív helyesírási hibákkal találkozunk idegen szavakban, mint például Kerntner-strasse, Napóleon, vagy a velencei Campanilla. Az ilyesmitől mentesíteni kellett volna egy magas igényekkel felépítő művet. (K. R.)

Hronek, Jiri: *A mi világunk*. Utazások a Szovjetunióban, Koreában, Kínában és a Mongol Közlársaságban. (Ford. Balassa László.) Bp. 1952, Szikra. 149 old., 12 t.

Jakubovics, V.—Szmirnova, G.: *Szovjet földön és a világ körül*. (Ford. Szőke László.) Bp. 1952, Művelt Nép. 252 old., 13 t.

Kisch, Ervin Egon: *Kalandozások öt világrészben*. Válogatott riportok. (Vál. Gábor György, Ford. Gordon Éva.) Bp. 1954, Szépirod. Kiadó. 556 old.

Krupszkaja:

ÜTTÖRÖKRŐL, ISKOLÁSOKRÓL

Ifjúsági Könyvkiadó

Az új szovjet iskolarendszer egyik megteremtője, a pionír-mozgalom egyik alapítója volt N. K. Krupszkaja, Lenin felesége. Már a Nagy Októberi Szocialista Forradalom előtt sokat foglalkozott pedagógiai kérdésekkel, már akkor igyekezett megjelölni a kommunista iskolarendszer fejlődésének útját. A forradalom győzelme után minden erejét arra fordította, hogy a marxizmus klasszikusainak elméleti tanításait a gyakorlatban is megvalósítsa, s alig van a szovjet pedagógiának egyetlen olyan ága, amellyel valamilyen formában ne foglalkozott volna.

Az Ifjúsági Könyvkiadó kiadásában most megjelent kötet gyakorlati munkája során írt cikkeiből, elmondott beszédeiből gyűjtötte egybe a jelentősebbeket.

Egyes fejezetek témái a legkülönbözőbbek. Ír az iskola és a pionír-mozgalom kapcsolatáról, az iskola szerepéről, a társadalmi munka iránti készség kialakításában, elmondja gondolatait a gyermekek kommunista neveléséről, a gyermekek kollektív munkájáról, a társadalmi munka módszereiről.

A cikkek és beszédek egy részében konkrét, gyakorlati tanácsokat ad a nevelőknek és a gyerekeknek. Ezzel kapcsolatban beszél a helyes időbeosztásról, a táborélet problémáiról, a szakköri munkáról, a *könyvtárak jelentőségéről*, s külön fejezetet szentel annak a kérdésnek, hogy a pionírok *miért és hogyan kíméljék a könyvet*.

A kötet harmadik részében a pionírvezetőknek adott tanácsokat gyűjtötték egybe a szerkesztők. Ezekben a cikkekben Krupszkaja a többi között a gyermekek érdeklődéséről, készségeiről, fegyelméről, a tanulás problémáiról fejti ki gondolatait és felel egyes pionírvezetők konkrétan feltett kérdéseire, például arra, hogy miként szervezzék meg a pionír-raj munkáját.

Krupszkaja könyve minden bizonnyal nagy segítséget fog nyújtani a pedagógusoknak, úttörővezetőknek, hogy elsajátítsák az élen járó szovjet pedagógia módszereit, annál is inkább, mert a cikkek többségében Krupszkaja konkrét, gyakorlati tanácsokkal segíti munkájukat. (A, I.)

Krupszkaja, N. K.: *Válogatott pedagógiai tanulmányai*. Ford. Lomb Frigyesné. 2. jav. kiad. Bp. 1952, Tankönyvkiadó. 374 old., 1 t. (Szocialista nevelés könyvtára 51.)

Mit írt, mit mondott Lenin a könyvtárakról? N. K. Krupszkaja előszavaival, cikkeivel és jegyzeteivel. Bp. 1953, Művelt Nép, 87 old. 2 t.

GÉPIPARI ENCIKLOPÉDIA

XII. kötet: Gépek szerkesztése

Főszerkesztő: J. A. Csudakov

Nehézipari Kiadó

Megjelent a magyar műszaki világ részére oly sok segítséget jelentő szovjet gépipari enciklopédia 12. kötetének magyar fordítása. A kötet az I—V. fejezetben tárgyalja a mezőgazdasági gépeket, és pedig: a talajművelő, vető, a különböző betakarító, valamint a takarmány-előkészítő gépeket, végül a szélmotorok jellemző elméleti, kísérleti és szerkezeti adatait ismerteti.

A hidraulikus gépekkel foglalkozó VII—IX. fejezet ismerteti a vízturbínák, szivattyúk, hidraulikus hajtóművek munkafolyamatainak elméletét, a számítási adatokat és a szovjet gyári tapasztalatok alapján szerkezeti megoldásokat közöl.

A X—XII. fejezet a kompresszorok, főként a nagy nyomású és nagy teljesítményű kompresszorokat ismerteti. Különös érdeklődésre tarthatnak számot a dugattyús kompresszorok szabványosítására vonatkozó adatok, amelyek révén

megszervezhető a kompresszorok tömeg- és sorozatgyártása.

Végül a XIII—XVI. fejezet a hűtőgépekkel foglalkozik az elméleti és szerkezeti adatok ismertetése alapján.

A kötet ezernél jóval több kitűnő ábrával, számos táblázattal világítja meg a tárgyalat anyagot. Minden fejezet után részletes bibliográfia található. (Kiss Ferenc)

Gépipari enciklopédia. Szerk. Csudakov J. A. 2. r. A gépgyártás anyagai. 4. köt. Szerk. I. A. Ogying. (Ford. Pattantyús Abraham Edith, Borzsák Ferenc stb.) Bp. 1953, Nehézip. Kiadó. 444 old.

Gépipari enciklopédia. Szerk. Csudakov J. A. 3. r. Gépek gyártástechnológiája. 5. köt. Illesztés, mérés, hegesztés, szegecselés, acélszerkezetek. Szerk. Kován V. M. (Ford. Borzsák Ferenc, Arvai László stb.) Bp. 1952, Nehézip. Kiadó. XII, 571 old., 2 t.

Gépipari enciklopédia. Szerk. Csudakov J. A. 3. r. Gépek gyártástechnológiája. 6. köt. Ontás, Kovácsolás, Sajtolás, Pörkohátszat. Szerk. V. M. Kován. Bp. 1953, Nehézip. Kiadó. XII, 555 old., 4 t.

Gépipari enciklopédia. Szerk. Csudakov J. A. 3. r. Gépek gyártástechnikája. 7. köt. Forgácsoló szerszámok és eljárások. Hőkezelés. Szerk. V. M. Kován. Bp. 1952, Nehézip. Kiadó. XII, 726 old., 1 t.

Gépipari enciklopédia. Szerk. Csudakov J. A. 4. r. Gépek szerkesztése. 9. köt. Szerzőgépek. Szerk. M. A. Szaverin. Bp. 1951, Nehézip. Kiadó. XI, 788 old.

Gépipari enciklopédia. Szerk. Csudakov J. A. 5. r. Gépgyárak tervezése. 14. köt. (Czemek tervezése. A közös gyári berendezések tervezése.) Szerk. L. J. Sughaltjer. Bp. 1953, Nehézip. Kiadó. XI, 569 old., 7 t.

BUDAPEST VÁROS-ÉPÍTÉSZETI KÉRDÉSEI

Építőipari Könyv- és Lapkiadó

A könyv az 1953. november 20—21-én tartott ilyen tárgyú ankét teljes anyagát foglalja össze. Tartalmazza a városrendezési terv általános irányelveit; ez a fejezet Budapest városrendezési problémáinak, valamint a város fejlődéstörténetének igen jó összefoglalását adja, egyúttal rámutat a fejlesztés reális lehetőségeire. Tartalmazza a fővárosi VB. építési és városrendezési osztályának programot is jelentő állásfoglalását. A könyv igen gazdag mellékletanyagot tartalmaz: néhány történeti kép után a Budapesti Városépítési Tervező Iroda (BVTI) által készített anyagot mutatja be, majd azt a 12 tervet közli és ismerteti, melyeket a városi tanács megbízásából különböző, a VB keretén kívül álló — tervezők készítettek; közli továbbá a BVTI által készített általános városrendezési terv-vázlatot. (Szabó Dezső)

Perényi Imre: A szocialista városépítés. Várostervezésünk néhány kérdése. (Ill. Lőránt Péterné, Szilás Gyula.) Bp. 1952, Népszava. 91 old., 9 t.

Gerő László: Magyar városképek. Bp. 1953, Épip. Kiadó. 106 old., 1 t. (Műalkotók továbbképző kiadványok. Építőművészet kérdései.)

Moszkva, az építő kommunizmus fővárosa. (Szerk. Lux Károly—Szendrői Jenő—Rojkó Ervin.) Bp. 1952, Épip. Kiadó. 37 old., 36 t.

Különböző napilapokban és folyóiratokban megjelent könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke

IDEOLOGIAI—POLITIKAI IRODALOM:

Lukács György: Az ész trónfosztása. Csillag. március (Mátrai László). Természet és Társadalom, március (Rezső Margit).

Nemes Dezső: Magyarország felszabadulása. Magyar Nemzet, ápr. 2. (P. Gy.)

Ilja Ehrenburg: Az emberek élni akarnak. Nők Lapja, márc. 8., Irodalmi Újság, márc. 19. (Kardos László).

Hási harcok emlékei. Népszava, márc. 27. (Gábor Pál.)

TUDOMÁNYOS ÉS ISMERETTERJESZTŐ IRODALOM:

Népmese-Bábjáték. Csillag, március (Tatay Sándor).

Kontra György: Az ember szervezete. Természet és Társadalom, március (Dr. Janikovszky Béla).

Szecszenov, I. M.: Az agy reflexei. Természet és Társadalom, március (Ákos Károly).

Tordai György: Horárik János. Természet és Társadalom, március (Lang Dezső).

Ljapunov, B.: Harc a sebességért. Természet és Társadalom, március.

A dekabristák válogatott írásai. Természet és Társadalom, március (Dolmányos István).

Bolyongás a nagyvilágban. Nők Lapja, márc. 8.

Katona Ferenc—Dénes Tibor: Thália története (1904—1908). Színház és Filmművészet, március (Benedek Marcell).

Magyarország, Útikönyv. Főszerk.: Boldizsár Iván. Béke és Szabadság, márc. 30. (Gál György)

SZÉPIRODALOM:

Berda József: Élj és énekelj. Új Hang, cius (Kovalovszky Miklós).

Sarkadi Imre: Verébdűlő. Új Hang, március (Vargha Balázs), Csillag, március (Márkus István).

Ehrenburg: Párizs bukása. Új Hang, (Lőránt Endre).

Sásdi Sándor; Ruzsinka; Uj Hang, (Diószegi András).
 Szejfullina; Törvénysértők, Uj Hang, március (Lányi Sarolta), Népszava, márc. 8. (K. K.), Nők Lapja, márc. 8., Szabad Nép, márc. 28. (Földes A.).
 Régi magyar vígjátékok. Magyar klasszikusok sorozat. Tiszatáj, 1955. 1. sz. (Tolnay Péter).
 Zlobin; Sasok szárnyán. Népszava, márc. 8. (R. A.)
 Zweig, Arnold; Verdun iskolája. Csillag, március (Sándor András).
 Somlyó György; A Viztuta sellője. Csillag, március. (Aczél Tamás).
 Tolsztoj, L.; Gyermekek, serdülők, ifjúság. Esti Budapest, márc. 10.
 Száz szerelmes vers. Uj Világ, 10. (Vámosi Pál).
 Mesterházi Lajos; Tanúság. Irodalmi Újság, márc. 26. (Földes Anna).
 Simon István; Nem elég. Irodalmi Újság, márc. 26. (Máriássy Judit).

Kuczka Péter; Levél Sarkadi Imrénék. Irodalmi Újság, márc. 19.
 Vecserési Gábor; Karinthy Ferencről. Irodalmi Újság, márc. 19.
 Földessy Gyula; Bölöni Györgyről. Irodalmi Újság, márc. 19.
 Tolnai Gábor; Lukács György üdvözlése. Irodalmi Újság, márc. 19.
 Lukács Sándor; Az elefántbetegségről. Irodalmi Újság, márc. 19.
 Illés Endre; Csehov és Gorkij levelei. — Egy olvasó tünődése — Irodalmi Újság, márc. 19.
 Nadas József; Utolsó találkozásom Gelléri Andor Endrével. Esti Budapest, márc. 19.
 Rényi Péter; Uj sematizmus. Szabad Nép, márc. 20.
 Ortutay Gyula; A »népiesség« kérdéseiben. Szabad Nép, márc. 20.
 Diószegi András; Verne Gyula halálának 50. évfordulója. Szabad Nép, márc. 24.
 Illés Béla 60 éves; Irodalmi Újság, márc. 19. (Szabó Pál), Magyar Nemzet, márc. 22. (Barabás Tibor), Szabad Ifjúság, márc. 22. (Rajcsányi Károly), Népszava, márc. 22. (Bölöni György).
 Kárpáti Aurél; Kosztolányi Dezső. Irodalmi Újság, márc. 26.
 Klanitzay Tibor; Régi magyar költészet kutatásáról. Irodalmi Újság, márc. 26.
 Földessy Gyula; Egy adalék Ady szocialista ideológiájához. Irodalmi Újság, márc. 26.
 Sarkadi Imre; Levéltete barátainhoz. Irodalmi Újság, márc. 26.
 Lukács György; Madách Tragédiája. Szabad Nép, márc. 30. Szabad Nép, ápr. 2.
 Hajdu Henrik; Hans Christian Andersen. Szabad Nép, ápr. 2.

IFJÚSÁGI IRODALOM:

Marsak; Erdei emberek. Nők Lapja, márc. 8.
 Südi György; Vitéz László. Esti Budapest, márc. 29. (Vecseresi László).

IRODALMI CIKKEK:

Hatvany Lajos; Petőfi napjai. Magyar Nemzet, márc. 13.
 Bölöni György; Rövid séta életem körül. Irodalmi Újság, márc. 19.

TARTALOM

FELSZABADULÁS (B. Gy.)	49
DOBI ISTVÁN: A parasztság jövője a szövetkezet (Hantos László)	50
DOBOZY IMRE: A fegyverek beszélnek (S. M.)	50
FEHÉR LAJOS: Harcunk Budapestért (V. V.)	51
SIMON ISTVÁN: Nem elég (Vihar Béla)	51
KODOLÁNYI JÁNOS: Élték, ahogy tudtak (Pók Lajos)	52
CSIKY GERGELY: Válogatott művei (Gera György)	52
MESTERHÁZI LAJOS: Tanúság. (Bessenyei György)	53
TOLSZTOJ: Gyermekek, serdülők, ifjúság (Győri György)	53
GORKIJ: Foma Gorgyjejev (Földes Anna)	54
ZADORNÓV: Amur apó (Maár Gyula)	54
SZEJFULLINA: Törvénysértők (Varga Domokos)	55
ZLOBIN: Sasok szárnyán (Vámosi Pál)	55
LAMB: Shakespeare-mesék (Lékay Ottó)	56
NAGY ISTVÁN: A mi lányaink (V. P.)	56
MÉSZÖLY MIKLÓS: Héttalvó puttonyoeska (Vidor Pálné)	57
NYIKIFOROV: Életre-halálra (Barabás Tamás)	57
LENGYEL BALÁZS: Ezüstgaras (Fülöp Attila)	58
ERDŐS LÁSZLÓ: A kínai császár elefántja (V. B.)	58
NOSZOV: Vidám kis család (Szilágyi Lilla)	58
GORKIJ: Az ifjúsági és gyermekirodalomról (Szűcs Andor)	59
USAKOV: Járatlan utakon (Hunyady József)	59
HORVÁTH JÁNOS: Kisfaludy Károly és íróbarátjai (Katona Jenő)	60
B. V. GNYEGYENKO—A. J. HINC SIN: Bevezetés a valószínűségszámításba (Bizám György)	60
DERKOVITS GYULÁNÉ: Mi ketten (Czobor Ágnes)	61
BOLYONGÁS A NAGYVILÁGBAN (K. R.)	61
KRUPSKÁJA: Úttörőkről, iskoláskorokról (A. I.)	62
GÉPIPARI ENCIKLOPÉDIA XII. köt. (Kiss Ferenc)	62
BUDAPEST VÁROSÉPÍTÉSZETI KÉRDÉSEI (Szabó Dezső)	63
Könyvismertetések és irodalmi cikkek jegyzéke (Frank Zoltánné)	63